

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BOŞ ZAMAN
DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ İLE MESLEKİ İŞ DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Veli KUZU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL

Uşak

Mart, 2019

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BOŞ ZAMAN
DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ İLE MESLEKİ İŞ
DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Veli KUZU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart, 2019

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ İLE MESLEKİ İŞ DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Veli KUZU

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme faaliyetleri ve iş doyum düzeyleri tespit edilip, her iki olgu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tarama modeliyle gerçekleştirilen araştırmanın veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgileri, iş hayatı ve boş zaman süreleri, ikinci bölümde ise öğretmenlerin iş doyum ölçeği, üçüncü bölümde boş zaman faaliyetleri ve bu faaliyetlerin tercih edilme nedenleri, kimlerle katıldıkları, katılma yerleri, yönlendirmeye sebep olan etkenler, gerçekleştirilen etkinlikler sonucunda bireyde bırakılan izler ve boş zaman faaliyetlerine yeterince katılmama sebeplerine yönelik sorular yer almaktadır ve toplamda 125 sorudan oluşmaktadır.

Veri toplama aracı, tesadüfî olarak 350 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmış ve verilerin analizi uygun istatistikî bir paket program aracılığıyla analiz edilmiştir. %95 güven düzeyi ile çalışılmış ve değişkenlerin frekans tabloları yüzde değerleri ile birlikte verilmiştir. Çalışmada test tekniklerinden pearson korelasyon testi, bağımsız gruplar t testi, anova testi, ki-kare testi kullanılmıştır. Çalışmada ölçek puanları ile boş zamana ilişkin değişkenler arasındaki ilişki pearson korelasyon testiyle, ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık göstermesi ise bağımsız gruplar t ve anova testiyle, kategorik değişkenler arasındaki ilişki ki-kare testiyle analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; sosyal bilgiler öğretmenlerinin 36,4'ü yeterli boş zamanlarının olduğunu düşünürken, 46,4'ü boş zamanlarının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %46,9'u zorunlu ihtiyaçlar dışında kendilerine sadece 1-3 saat kaldığı, %46,6'sı haftada sadece 1 gün tatil yaptığını belirtmektedir. Ayrıca

katılımcıların sahip olduğu boş zamanlarını değerlendirmede %57,1'i bazen, %9,1 her zaman zorluk çekmektedir. Yine katılımcıların %31,7'si endişelerden uzaklaşmak, %30,9'u kişisel gelişim, %29,4 işten uzaklaşarak rahatlamak için boş zaman faaliyetlerine katılmaktadır. Yeterli boş zaman faaliyetleri katılamama sebeplerin başında ekonomik yetersizlik, zaman azlığı ve aileye harcanan zaman bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmamızda kadınların, erkeklere göre daha az boş zamanı olduğunu sonucu çıksa da “boş zamanının yeterliliği” sorusunda erkekler ile kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanlarını değerlendirmede fazlasıyla güçlük çekmeyenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (2,98) fazlasıyla güçlük çekenlerin (3,60) en düşüktür.

Anahtar Kelimeler: Boş zaman, rekreasyon, sosyal bilgiler öğretmenleri, iş doyumunu

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN LEISURE TIME ACTIVITIES AND VOCATIONAL JOB SATISFACTION

Veli KUZU

Department of Primary School

Uşak University, Graduate School of Social Sciences, March 2019

Advisor: Dr. Yusuf İNEL

In this research, leisure time activities and job satisfaction levels of social sciences teachers were determined and the relations between the two phenomena were investigated. The data collection tool of the research carried out with the scanning model consists of three parts. Questions in the first part are about the participants' personal information, work life and leisure time; questions in the second part are about the teachers' job satisfaction scale and questions in the third section, about leisure activities and the reasons for choosing these activities, with whom and where they attend these activities, the factors of the tendencies, the effects of the attended activities on the individual and the reasons for not attending leisure activities sufficiently and the survey consists of 125 questions in total.

The data collection tool was randomly applied to 350 social sciences teachers and the analysis of the data was analyzed through an appropriate statistical package program. It was studied with 95% confidence level and the frequency tables of the variables were given with percentage values. Pearson correlation test, independent samples t test, anova test and chi-square test were used in the study. In the study, the relationship between the scale scores and the variables related to the leisure time was analyzed by the Pearson correlation test; variation of scale scores depending on demographic variables, by independent samples t and anova tests; the relationship between categoric variables, by chi-square tests.

According to the research results, 36.4% of social sciences teachers think that they have sufficient free time, while 46.4% think that their leisure time is insufficient. 46.9% of the participants state that they have only 1-3 hours of leisure time apart from

the basic necessities and 46.6% have only one day holiday. In addition, 57.1% of the teachers sometimes have difficulty in making use of their spare time and 9.1% always have. Also, 31.7% of participants participate in leisure activities to get away from worries, 30.9% for self-improvement, 29.4% to relieve getting away from work. The most important reasons for not being able to participate in leisure activities are economic insufficiency, lack of time and time spent on family. Although the study reveals that there is less free time for women than men, there is no significant difference between males and females in the question of "the sufficiency of leisure time".

While the general satisfaction level of those who did not have much difficulty in not evaluating their leisure time was the highest (2.98), those who had difficulty with the highest (3.60) were the lowest.

Keywords: Leisure time, recreation, social sciences teachers, job satisfaction

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Veli KUZU'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Etkinlikleri ile Mesleki İş Doyumu Arasındaki İlişki" başlıklı tezi 15/03/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL .....

Üye: Prof. Dr. Adem SEZER .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SARI .....

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Hızlı bir değişim içinde olan dünyamızda boş zamanın verimli kullanımı daha bir önem kazanmaya başlamıştır. Bu konuda son yıllarda yapılan araştırma sayıları da giderek artmaktadır. Bunun yanında belediyeler, kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleri insanların boş zamanlarını kaliteli değerlendirebilmesi için mekân, bilgi, tecrübe, uzman temininde yardımcı olmaya çalışmaktadırlar. Boş zamanı etkili değerlendirmenin bu kadar önemli olduğu günümüzde, geleceğimizin mimarları olan öğrencileri ve onları sosyal hayata hazırlayan sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri ve iş doyumları incelenerek aralarındaki bağlantılara bakılmıştır.

Tez çalışmam süresince yardımını, desteklerini esirgemeyen, bana tecrübesi ve bilgisi ile yol gösteren, değerli zamanlarını ayıran, mesai saati kavramı olmaksızın geç saatlere kadar benimle tez üzerinde çalışan Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL'e çok teşekkür ederim.

Meslek hayatımda örnek aldığım lisans hocam Doç. Dr. İsmail ACUN'a, yüksek lisans derslerinde tanıma fırsatı bulduğum ve sosyal bilimlerin kapısını bana aralayan, değerli bilgilerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Erkan DİNÇ'e, odasını, tecrübesini sonuna kadar açan, telefonda bana dakikalarca destek sağlayan Dr. Öğr. Üyesi İlker DERE'ye, tezin imla kurallarını inceleyen aile dostumuz Türkçe Öğretmeni Muharrem BİLGEHAN'a, tez aşamasında anketleri cevaplayarak çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan tüm zümrelerime sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Bunun yanında yüksek lisans ders sürecinden bilgileri ve tecrübelerinden istifade ettiğim çok değerli hocalarıma da ayrıca teşekkür ediyorum.

Son olarak her zaman yanımda olan, bu süreç boyunca iki çocuğumun ve evin yükünü üstlenen eşim Emine KUZU'ya, bende emeği çok olan ağabeyim Fettah KUZU'ya ve beni büyüten, haklarını hiçbir zaman ödemeyeceğim ve onların gözünde gözlerinde her zaman çocuk olarak kaldığım annem ve babama da çok teşekkür ediyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Veli KUZU
Doğum Yeri ve Tarihi : Kemalpaşa –1985
İlköğretim : Ulucak İlköğretim Okulu (Kemalpaşa-İzmir)
Lise : Ulucak Lisesi (Kemalpaşa – İzmir)
Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2003-2007
Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyetleri

İş Deneyimi:

- Çalıştığı Kurumlar: Millî Eğitim Bakanlığı: Ağustos- 2007
- İsmetpaşa İlköğretim Okulu 2007-2009 / 2010-2011 (Yenice- Karabük)
  - Akören İlköğretim Okulu (Asker Öğretmen) 2009-2010 (Kağızman- Kars)
  - Damlacık Ortaokulu 2011- (Kemalpaşa-İzmir)

İletişim

E-Posta : velikz@gmail.com

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I	17
GİRİŞ	17
1.1. Problem Durumu	18
1.2. Araştırmanın Amacı	20
1.3. Alt Problemler	20
1.4. Araştırmanın Önemi	21
1.4.1 Araştırmanın Varsayımları	22
1.4.2 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	22
BÖLÜM II	23
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	23
2.1. Zaman Kavramı	23
2.2. Boş Zaman Kavramı Tanımları	26
2.3. Boş Zaman Kavramı ve Serbest Zaman	28
2.4. Tarihsel Süreçte Boş Zaman.....	30
2.5. Boş Zaman İhtiyacı	32
2.6. Boş Zamanı Değerlendirmenin Faydaları	34
2.7. Boş Zamanı Değerlendirmeyi Etkileyen Faktörler	37
2.7.1. Toplumsal Faktörler.....	38
2.7.2. Kültürel Faktörler	38

2.7.3. Sosyal Faktörü	39
2.7.4. Etkileşim Grupları Faktörü	39
2.7.5. Aile Kurumu Faktörü.....	39
2.7.6. Ekonomik Faktörler	39
2.7.7. Meslek ve Gelir Faktörü	40
2.7.8. Yaş ve Cinsiyet Faktörü.....	40
2.7.9. Yerleşim Birimi ve Yaşam Ortamı Faktörü.....	41
2.7.10. Eğitim Faktörü	41
2.8. Rekreasyon Kavramı ve Önemi	41
2.9. Rekreasyon ve Boş Zaman İlişkisi	44
2.10. Türkiye’de ve Dünyada Rekreasyon	45
2.11. Rekreasyon İhtiyacı	46
2.12. Rekreasyonun Özellikleri	47
2.12.1. Fiziksel Gelişime Etkileri	49
2.12.2. Ruhsal ve Duygusal Gelişime Etkileri.....	49
2.12.3. Toplumsal Açıdan Etkileri.....	50
2.13. Rekreasyonun Sınıflandırılması	50
2.14. Sanayileşme, Kentleşme ve Rekreasyon	54
2.15. Rekreasyon Eğitimi	55
2.16. Alternatif Eğitim Olarak Rekreasyon	56
2.17. Öğretmenlik Mesleği ve Boş Zaman	58
2.18. İlgili Araştırmalar	58
BÖLÜM III.....	62
YÖNTEM.....	62
3.1. Araştırmanın Modeli	62
3.2. Evren ve Örneklem.....	62
3.3. Veri Toplama Araçları.....	66
3.4. Verilerin Toplanması.....	68
3.5. Verilerin Analiz	68
BÖLÜM IV	70
BULGULAR.....	70
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	70

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	72
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	73
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	74
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	75
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	75
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	76
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	79
4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	81
4.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	83
4.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	84
4.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	87
BÖLÜM V.....	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
5.1. Sonuç	96
5.2. Öneriler.....	98
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	112
EK-1. Veri Toplama Aracı	112
EK-2. MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün İzni	118
EK-3. İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün İzni	119
EK-4. Uşak Üniversitesi Etik Kurulu İzni.....	120

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Demografik Özelliklerin Dağılımları.....	62
Tablo 2. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Yapılma Sıklıklarının Dağılımları	70
Tablo 3. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Tercih Edilme Nedenlerinin Dağılımları	72
Tablo 4. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Katılım Şekillerinin Dağılımları	73
Tablo 5. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Katılım Yerlerinin Dağılımları	74
Tablo 6. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Dağılımları.....	75
Tablo 7. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Bıraktığı Etkilerin Dağılımları	76
Tablo 8. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerinin Dağılımları	77
Tablo 9. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri	77
Tablo 10. İş Doyumu Ölçek Maddelerine İlişkin Katılım Düzeylerinin Dağılımları	78
Tablo 11. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Yapılma Sıklığı ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi	79
Tablo 12. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Tercih Edilme Sıklığı ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi.....	81
Tablo 13. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Bıraktığı Etkiler ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi	82
Tablo 14. Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Yeterince Katılmama Nedenleri ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi.....	83
Tablo 15. Cinsiyetin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi	84
Tablo 16. Yaşın Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi	85
Tablo 17. Medeni Halin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi.....	86
Tablo 18. Aylık Hane Gelirinin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi.....	87
Tablo 19. Cinsiyetin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	88
Tablo 20. Yaşın İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	88
Tablo 21. Medeni Halin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	89
Tablo 22. Aylık Hane Gelirinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	89
Tablo 23. Sürekli Bir Sağlık Sorunu Olma Durumunun İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması.....	90
Tablo 24 Görev Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	91
Tablo 25. Haftalık Ders Saatinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	91
Tablo 26. Haftalık Okulda Bulunma Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	92

Tablo 27. Zorunlu İhtiyaçlar Dışında Kalan Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması.....	93
Tablo 28 Haftalık Tatil Gün Sayısının İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	93
Tablo 29. Haftalık Boş Zaman Yeterliliğinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	94
Tablo 30. Boş Zamanları Değerlendirmede Güçlük Çekme Durumunun İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Zaman ve İnsan Hayatındaki Zaman	29
Şekil 2 Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	47

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK : Türk Dil Kurumu

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

VB. : ve benzeri

Ark : Arkadaşları

f : Frekans

n : Örneklemdeki Eleman Sayısı

p : Anlamlılık Değeri

$\bar{x}$: Ortalama

Ss : Standart Sapma

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Hızla sanayileşen dünyamızda üretimin hızlanması, yaşamın daha karmaşık hale gelmesi, iletişimin aletlerin gelişmesi, ulaşımın hızlanması ve geçmiş yıllara nazaran bireyin kısa sürede daha çok ortamla etkileşimde bulunması gibi birçok sebeplerden dolayı zaman olgusu daha kıymetli hale gelmiştir. Bu yüzden bireyin ihtiyaçları doğrultusunda zamanı faydalı bir şekilde değerlendirilmesi son yılların vazgeçilmez bir konusu olagelmiştir. İnsanların binlerce yıl boyunca korudukları ve geliştirdikleri kültürlerin yoğun etkisi altında yaşadıklarından dolayı, toplumun dinamikleri ve kişisel ihtiyaçları doğrultusunda boş zamanlarını değerlendirmektedir. Etkinliklerin, bireylere ve topluma olumlu bir geri dönüş olması için boş zaman faaliyetlerinin seçimi, planlanması, organizasyonu gibi farklı arayışlar, rekreasyon kavramını doğurmuştur. Rekreasyon ise boş zaman içinde gerçekleştirilen her türlü etkinlikleri kapsamaktadır.

Günümüz toplumun temel ihtiyaçları haline gelen ve toplumun gelişmişlik düzeylerini kısa bir incelemeyle anlayabileceğimiz rekreasyonel faaliyetler, insanoğlunun geleceğini şekillendirmede önemli bir paya sahip olması beklenmektedir. Çağımızın tekdüze yaşamı, bunun yanında yine modern çağıma özgü birçok zorluklarla baş etmenin yolu, boş zamanlarımızı ihtiyaçlarımız doğrultusunda etkili bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir.

Çalışma saatleri, endüstrileşme ve otomasyonun iş hayatımıza getirdiği kolaylıklar ile çalışma saatleri giderek azalmaktadır. Buna ilave olarak yasal düzenlemelerle izin günlerindeki artışlar da insanların boş zamanlarının artmasına yol açmıştır. Boş zamanlarının fazlalığı giderek boş zamanları etkili değerlendirme sorunları ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bireylerin çalışma verimliliğini arttırmak bunun yanında sağlıklı bir toplumun temellerini atabilmek için bireylerin boş zaman değerlendirilme bilincine ulaşması gerekmektedir (Çetinbaş, 2010, s.1).

Bu kadar çok öneme sahip olan ve gelecekte daha da önemli olması beklenen boş zaman faaliyetlerine öğretmenlerin hâkim olması toplumun yararına olacaktır.

Bunun yanında öğrencileri hayata hazırlayan ve devletle olan ilişkilerini sağlıklı yönde gelişmesini sağlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanlarında ne tür faaliyetlerde bulunduğu, mesleki doyumları ve her ikisi aralarındaki bağlantılarının bilinmesi ayrıca bir önem arz etmektedir.

Yakın gelecekte ülkelerin gelişmişlik düzeyleri sadece askeri, ekonomik ya da kamu binaların görkemliliği ile değil, insanların refah düzeyleri, halkın beslenme, sağlık, boş zamanlarını değerlendirme, mutlulukları, hayattan aldıkları doyum hissi ile ölçülecektir (Kaya, 2003, s.1). Tüm bu nedenlerden dolayı öğrencilerin küçük yaşlarda boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığı kazanmaları hem bireyin hem de toplumun da yararına olacaktır. Öğrencilere örnek teşkil edecek olan başta aile ve öğretmenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendiklerinin tespiti, bu yolda atılacak ön önemli ilk adımlar olacaktır. Çalışmamızda sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman algıları, sahip oldukları boş zaman süreleri, mesleki doyum algıları ve boş zamanlarında ne tür faaliyetlerle uğraştıkları, faaliyetler ile iş doyumları arasındaki bağlantının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Zaman, insanoğlunun en değerli varlığıdır. Türk Dil Kurumu zamanı, “Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2018). Günümüz insanları hızla değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlamak zorundadır. Bu nedenden dolayı hızlı gelişime uyum sağlayabilmek için zamanı verimli kullanması gerekmektedir (Tel, 2007, s.1).

Boş zaman kavramı son yüzyılda günlük hayatımızda yer edinmiştir. Emek yoğun olduğu dönemlerde boş zaman, çok az elit bir zümrenin uğraşı iken sanayileşme ile birlikte insanlığın genelin hayatına hızlı bir giriş yapmıştır. Gün içinde dinlenmek ve ihtiyaçlarımızı karşılamak için çalıştığımız zamandan geriye kalan zamana, boş zaman olarak tanımlayabiliriz. Bir başka tanım ise (Tezcan, (1993)'te Boş zamanı, kişinin iş hayatı ve başkalarına karşı sorumlulukları haricinde tamamen kendi istediği bir iş ile haşır neşir olacağı bir zaman olarak tanımlanmaktadır.

Hayat standartlarındaki iyileşme, ekonominin iyileşmesi, sanayileşme, otomasyon gibi sebeplerden dolayı mesai saatlerin azalmasına, boş zamanlarının da artmasına neden olmuştur. Kısaca boş zaman, sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülke insanları için önemli bir konu haline gelmiştir (Karakullukçu, 2009, s.1). Boş

zaman iyi bir şekilde planlanırsa kişi her yönden iyi bir gelişim sağlarken plansız kullanılması halinde verimsizlik, psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır (Balcı ve İlhan, 2006, s.8-9). İnsanların iş hayatının monotonluğu, yoruculuğundan uzaklaşma ve işlerinde başarılı olabilmesi için boş vaktini etkili bir şekilde değerlendirmesi gerekmektedir (Güngörmüş, 2004, s.1-2).

Boş zaman, insan hayatının hatırı sayılır bir kısmını oluşturmaktadır. İnsanların boş zamanı kendi kişisel gelişimine uygun etkinlikler olarak planlanması gerekirken, ülkemizde boş zaman, insanların “hiçbir eylemin yapılmadığı hatta eylemsizlik süreci” olarak algılanmaktadır. Fakat boş zamanlar insanın kendisini her yönden geliştirebileceği bir fırsatlar kapısıdır (Tel, 2007, s.2-3).

Son yılların en önemli konularından olan endüstri 4.0 ile fabrikada birbiri ile iletişim kurabilen, sorunları kendisi tespit ederek çözebilen makinelerle, çok az insan etkisi ile ucuz ve daha hızlı bir üretim gerçekleştirilecektir (Yıldız, 2018 s.546). Son yıllarda varılan sonuçlara göre Endüstri 4.0’ı daha önceki sanayi hareketlerinden ayırtıran dört unsur bulunmaktadır. Bunlar bilgi ve işlem, veri ve sensördür. Dört önemli bu temel yapı taşının bir araya gelmesi ile fabrikalarda vasıfsız iş güçlerine ihtiyaç giderek kalmayacaktır (Sener ve Elevli, 2017, s.26). Anlaşılacağı üzere yakın gelecekte insan faktörünün ön planda olduğu üretim yerine daha nitelikli ve eğitilmiş iş kolları, üretim dünyasına egemen olacaktır. Daha önceki sanayi devrimleri öncesinde yaşanan işsizlik kaygısı endüstri 4.0 da yaşansa da ortaya yeni meslek kolları çıkaracaktır. Doğal bir sonuç olarak da bazı meslek kollarının da unutulmasını neden olacaktır. Şu bir gerçek ki çalışma süreleri kısılacak ve mevcut iş gücü daha iyi bir eğitim ve yüksek ilgili vasıflar gerekli olacaktır (Taş, 2018, s.1826-1827). Yakın gelecek, kısalan mesai saatleriyle boş zamanı fazla fakat bu boş zamanını iyi değerlendiren her yönden donanımlı insanların dünyası olacaktır.

Öğretmenler için çok daha önemli bir konu olan boş zamanı etkili ve verimli kullanımın önemi giderek artmaktadır. Eğitimin planlanmış bir süreç olduğundan yola çıkarak öğretmenlerin diğer meslek gruplarına göre zamanı daha iyi yönetiyor olması gerekmektedir (Demirtaş ve Özer, 2007, s.34). Stresli iş hayatı, şehrin karmaşası, ailenin ve komşuluk ilişkilerinin azalması, güven bulanımı, hareketsiz yaşam gibi birçok sebeplerden dolayı insanları fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşamaktadır. İşten geriye kalan zamanlar bu sağlıkların korunması ve olası

kaybedilen sağlıkların kazanılması için boş zamanın etkili ve bireye faydalı olacak şekilde değerlendirilmesi son derece önemlidir.

Toplumsal bir iyileşme, o toplumu oluşturan bireylerin sağlıklı, üretken, kendini sürekli geliştiren, iş doyumuna ulaşmış bireylerden geçmektedir. Bu noktada boş zaman insanların kendilerini yeniledikleri ve yarına hazırlandıkları zamanlardır. İyi bir şekilde değerlendirilen boş zaman önce bireyi, ailesi, arkadaşları, iş hayatı ile genişleyen bir halka içinde bulunduğu topluma kadar uzanan bir daireyi her yönden olumlu bir iklim içine almaktadır (Özçelik, 2017).

Tüm bu nedenlerden dolayı boş zamanın etkili değerlendirilmesi bireye bir çok alanda olumlu yönde etkisi olmaktadır. Bunlardan biri de iş hayatıdır. Bu yüzden bu araştırmamızda sosyal bilgiler öğretmenlerin gelecekte yapılacak olan boş zaman konulu araştırmalarda ve projelerde kullanılmak üzere öğretmenlerin mevcut boş zaman faaliyetleri, boş zamanlarını kimlerle, nerede, nasıl gerçekleştirdikleri ile mesleki iş doyumunu arasında ilişkiler tespit edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetleri, mesleki iş doyumları ve aralarındaki ilişkilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda alt araştırma problemlerine cevap aranacaktır:

1.3. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlikler nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine kimlerle gerçekleştirmektedir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini gerçekleştirdikleri mekanlar nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tercih ettikleri boş zaman etkinliklerine hangi etmenler yönlendirmektedir?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin katıldıkları boş zaman etkinliklerinin üzerlerinde bıraktığı etkiler nelerdir?

7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri nelerdir?
8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri nasıldır?
9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılım sıklığı ile iş doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri ile iş doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
11. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılım durumunda bıraktığı etkiler ile iş doyumunu arasında ilişki var mıdır?
12. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri ile iş doyumunu arasında ilişki var mıdır?
13. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni hal, gelir düzeyi, görev süresi, sağlık sorunu, tatil süresi, okulda bulunma süresi ve boş zaman yeterli bulup bulunmama değişkenleri aralarında anlamlı bir ilişkisi var mıdır?
14. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni hali, aylık gelir durumu, sağlık durumu, görev süresi, haftalık ders saati, okulda bulunma süresi, ihtiyaç dışı kalan süre, tatil günü sayısı, boş zaman yeterliliği ve boş zaman değerlendirmede yaşanan günlük değişkenlerine göre iş doyum puanları arasında fark var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

İnsanların sağlıklı bir hayat, mesleki doyum, kişisel gelişim, sağlıklı bir sosyal ilişki için boş zaman faaliyetlerin etkili bir şekilde planlaması gerekmektedir. Boş zaman, kaliteli bir hayat ve kişilik gelişimi için çok önemli bir fırsattır. Bu yüzden insanın kişisel özelliklerine göre uygun faaliyetleri seçmelidir. Bu faaliyetlerin seçiminde birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörler bireysel ihtiyaçlar olduğu gibi içinde bulunduğu toplumunda ihtiyaçları olabilmektedir (Avcı, 2009, s.3).

Küreselleşme ile dünyada ortaya çıkan toplumsal bulanımlar beraberinde psikolojik ve biyolojik uyum gibi sorunları getirmiştir. Bu gibi günümüz sorunlarının giderilmesi için boş zamanları iyi bir rekreasyon faaliyetleri ile doldurmak gerekmektedir. Bu rekreasyon faaliyetleri bireyin toplumsal ve kültürel sorunlar denizinde boğulmasını engel olarak, onların sağlıklı bir şekilde sosyalleşmesini

sağlayacaktır. Öğretmenlerin gelecek nesilleri yetiştirmesi gibi çok önemli bir görevi olmasından dolayı sağlıklı bir toplumsal yaşantısı iyi bir ruh hali için rekreasyon faaliyetler hayatlarında çok önemli bir yere sahiptir (Altunay, 2015, s.1).

Yeni nesilleri geleceğe hazırlayan öğretmenlerin başarılı bir mesleki hayatı için boş zamanlarının etkili bir şekilde değerlendirmesinin etkisi yadsınamaz. Bu uzun soluklu eğitim sürecinde, boş zamanlarında kendini gerektiği gibi rahatlatan, fiziksel, psikolojik, sosyal yönden ihtiyaçları doğrultusunda etkinliklere katılan öğretmenler daha başarılı ve mesleki doyum düzeyleri daha yüksek olmaktadır.

Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetleri ve mesleki doyum düzeyleri arasındaki çeşitli ilişkileri tespit edip daha sonra yapılacak olan proje ve çalışmalara referans kaynağı olacağı düşünülmektedir.

1.4.1 Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada veri toplanan örneklemin evreni temsil etme özelliğine sahip olduğu varsayılmıştır.
- Örnekleme yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın veri toplama araçlarına samimi yanıtlar verildiği varsayılmıştır.
- Araştırmada boş zaman faaliyet seçeneklerin yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.4.2 Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma 2017-2018 ile 2018-2019 eğitim öğretim yılları ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmada boş zaman faaliyetleri daha önceki araştırmalar, sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ve uzman kişilerden yararlanarak hazırlanmıştır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Zaman Kavramı

Zaman kavramı “Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit” (TDK, 2018) olarak tanımlanmaktadır. Hızlı değişen dünyamızda insanların ortak sorunu zaman yetersizliği ya da zamanı verimli kullanmada yaşanan problemlerdir. Günümüz insanları kısa zamanda birçok işi bir arada yapması, çağımızın olağan akışı içinde yadrganmamakta hatta bu yönde toplumda ve bireyin kendisinde beklentiler oluşmaktadır. Bu çok yönlülük artık hayatın doğal akışı haline gelmiştir. İşte bu nedenlerden dolayı her geçen yıl, zamanı daha değerli hale getirmiştir. Sürekli akıp giden bu değerli zaman kavramı hakkında çeşitli tanımlar yapılmaktadır.

Zamanın mahiyeti ve onun tam anlamı ile ne olduğuna dair soru, insanlık tarihi kadar eski sorulardan biridir. Uzun yıllar bu soruya tam anlamı ile yeterli bir cevap bulunamamıştır. Zaman kavramını, felsefe dünyasında Parmenides ve Heraklitostan itibaren tanımı için uğraşılmaktadır. Zaman kavramı sadece felsefe dünyasında değil din, eski uygarlık tarihi, psikoloji, antropoloji, fizik gibi birçok alanda incelenmiş ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. 16. yy. zaman problemleri ile Newton ciddi anlamda uğraşmıştır. A. Einstein daha izafiyet teorisi ile Newton’u tahtından indirmiştir. Günümüzde de bu teori geçerliliğini korumaktadır. 20 yy. sosyal bilimler kendi kimliğini elde etmesi sonucu zaman kavramı merkeze oturmuştur (Topakkaya, 2013, s.1-2).

Zaman fiziksel, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan fakat insanların duyu organları ile algılayamadığı bir olgu ve gerçektir (Güven ve Yeşil, 2011, s.60). Bir başka bakış açısıyla zaman bir eylemin geçtiği süredir. Hiçbir hareketin, aktivitenin olmadığı durağan bir dünyada zaman kavramı algısal yönden bir anlam ifade etmemektedir (Özgen ve Doğan, 1997, s.137).

Zaman, göreceli olduğu için aynı zamanda bir algılama olayıdır. İnsanlar keyif aldığı bir davranışı gerçekleştirirken zamanın nasıl aktığını anlamazken, can sıkıcı bir işi yaparken de zaman geçmek bilmemektedir (Karaoğlan, 2006, s.31). Zaman

kavramı, insanların o an ne hissettikleri ile çok yakından bağlantılıdır. Örneğin; paraşütçü için 10 saniye ile otobüs bekleyen birisi için 10 saniyenin zaman akış anlayışı çok farklıdır (Ardahan, 2002, s.3). Zaman kavramı psikolojik yönden farklı algılamalar ortaya çıkabilir. Aynı mekânda bulunan bireylerde mevcut zaman algısında farklılar oluşmaktadır. Öğretilmesi gereken ve bölünmemesi gereken uzun bir konusu olan öğretmenler için 40 dakikalık bir ders çok kısa gelirken dersten sonra oynayacağı oyunu düşünen bir öğrenci için ise çok uzun bir zaman gelebilmektedir.

Zaman, başlangıcı ve sonu olmayan soyut bir süreçtir. İnsanlar hayatlarını kolaylaştırmak için zamanı belirli sınıflara ayırır. Çünkü insanlar anılarını, yaşadıklarını kendi oluşturdukları zaman çizgisi üzerine yerleştirir (Üstünova, 2005, s.2). Zaman bir kaynak olarak görülse de diğer kaynaklara göre ödünç verilemez, çoğaltılamaz, biriktirilemez, üretimi yapılamaz veya herhangi bir şey ile de değiştirilemez, sadece harcanır ve biter (Başkan, 2012, s.17). Zamanı tek kullanımlık olması, depolanma özelliğinin bulunmaması, kiralık olarak verilmemesi tasarruf yapılamaması, satın alınamaması ve ayrıca üretimimi de olmaması gibi özellikleri sıralamaktadır. Tüm bu özelliklerden dolayı zamanın iyi planlanması gerekmektedir (Köktaş, 2004, s.15). İnsanların sahip olduğu en değerli varlıklardan biri de zamandır. Zaman da sürekli akmasından dolayı zamanı en verimli şekilde kullanılmalıdır (Metin, 2016, s.5). Bu yüzden bu değerli kaynağımızı daha özenli harcamamız gerekmektedir. İnsanlara eşit olarak dağıtılan zaman kaynağını ücret ödemediği için yeterince değerini bilinmemektedir.

Zamanın etkili kullanılmaması sonucu ortaya çıkan sorun ya da sorunlar birey başta olmak üzere bütün toplumu etkilemektedir. Zamanın iyi kullanımı dinlenme, eğlenme, sosyalleşme, fizyolojik ihtiyaçlar gibi birçok faktöre zaman ayırmada dengenin iyi kullanılmasına bağlıdır (Köktaş, 2004, s.15). İnsan yaşamı, tekrarı imkânsız olan, süresi uzun ya da kısa, bir daha aynı hayatın yaşanması imkânsız olan, başlangıcı ve sonu belli saatle ölçümü yapılabilen bir zaman bölümüdür (Hacıoğlu vd., 2003, s.15). Sabuncu ve Tez'e (1998, s.225) göre, insanların eylemleri genellikle zamanla ölçülür. İnsan ilişkileri arasında zamanın yeri ve önemi ayrıdır. Zaman üzerinde hiçbir oynama yapılamaz. Geriye sarma, ileri alma ya da durdurmak mümkün değildir. Bu yüzden zamanın iyi bir şekilde planlanmaması bireyi stres altına alarak başarısızlığa ya da dengesizle sürüklemektedir.

Varlığa anlam kazandıran zaman, insan zihninin temel düşünceleri arasında girmiştir. Zaman kavramı üzerine merak, insanlığın ortak paydasıdır. Bu yüzden zamanın varlığı yokluğu, zihin algısı mı, gece gündüz mü, sadece saatin ölçtüğü mü gibi birçok sorulara cevap aranmıştır (Kalin, 2005, s.11).

Hazar (2003, s.5), zaman kavramının başlıca özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır.

- Zaman, ödünç alınamaz
- Kiralanamaz
- Satın alınamaz
- Çoğaltılamaz
- Depolanamaz
- Tasarruf edilemez
- İyi değerlendirilmediğinde insanlarda stres yaratır

Medeniyetin ruhunu anlamının en kolay yolu boş zamanı nasıl değerlendirdiğinin öğrenilmesidir. Her medeniyet kendi özelliklerinin yansıttığı bir takvim ile boş zamanını organize etmektedir (Aydın, 2000, s.9-10). Zaman kavramı, insanlığın başlangıcından günümüze kadar üzerinde, önemle durulan bir konu olagelmiştir. Zaman kavramı günümüzde gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeleri birbirinden ayıran önemli farklılıklardan biri olarak görülmeye başlanmıştır (Gülbağçe, 1996, s.3). Gelişmiş ülkelerde insanların boş zamanları daha fazla olmasının yanında insanlar boş zamanlarında gerçekleştirdikleri rekreasyon faaliyetleri de daha nicelikli ve nitelikli bir özellik taşımaktadır.

Zaman, aslına bakıldığında tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Zamanın varlığı bir nesne ile anlam bulmaktadır. Nesnenin hareketi zamana bir anlam katmaktadır. Hareketsiz, nesnesiz bir ortamda zamanın kavramdan söz edilmeyebilir. Bunun yanında nesnelere üzerinde de zaman, en belirleyici unsurlardan biridir. İnsanların sahip olduğu en büyük unsurlardan olan zaman, kullanıma bağlı olarak bireye olumlu olumsuz etkileri olmaktadır. Zamanı mantıklı bir şekilde değerlendiren insan, hayatında bunun olumlu izlerini görecektir. Bireylerde olduğu gibi toplumlarda da

aynı durum geçerlidir. Zamanı iyi kullanan toplumlar refah düzeyleri ile dünyada kendileri göstermektedir (Aydın, 2000).

2.2. Boş Zaman Kavramı Tanımları

Boş zaman kavramı hakkında farklı tanımlar vardır. Godbey 1994 yılında boş zamanı bir özgürlük olarak tanımlayarak engellemelerden uzak faaliyetler, Veral (1992) yılında boş zamanı iş ve sorumluluklarımızdan artan zaman, Torkildsen (1999) boş zamanı görevlerden ve işlerden geriye kalan zaman, Horner ve Swarbroke (2005) boş zamanı işte bulunulmayan zamanlar, Page ve Connell (2010) boş zamanı dinlenme, kendini anlama, zihinsel denge ve iş sürecinde seçim özgürlüğü bulunmanın aksine seçim özgürlüğü bulunan zaman olarak tanımlanmaktadır (Langviniene, 2001, Akt: Sevil, 2015, s.5). İşte harcanan zaman ile hayatı idame ile ilgili zaruri görev ve sorumluluk yerine getirildikten sonra insanların istediği gibi kullanabileceği zamana, “boş zaman” denilmektedir (Güler, 1978, s.17). Kişinin bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan uzak durduğu ve kendi özgür tercihi ile belirleyeceği faaliyetlerle uğraşacağı zamandır (Tezcan, 1993, s.51-53). Aynı zamanda bireyin çalışma ve diğer zorunlu faaliyetleri için harcadıkları zamanların dışında kalan süre paçasıdır (Kuvan, 1993, s.5). Kişisel gelişim için öncelikli olan bir toplumsal boşluğu ifade etmektedir (Kılbaş, 2010, s.5). “Boş zaman, çalışma hayatının sınırları dışına çıkabilme, kişiyi yenileyen ve kişiye hayat veren güçlere ulaşabilme olarak yapılabilir” (Özgeren Şen ve Öztekin, 2017, s. 60). Boş zaman, günlük yaşamın tek düzeyliğinden uzaklaşmak için yapılan faaliyetlerle etkin olma, kendini gerçekleştirme, hayata başarılı olma, üstünlük, öğrenme, keşif gibi toplumsal ve kişisel doyuma ulaşma için yapılan faaliyetler arasında sıkışmaktadır (Köktaş, 2004, s.16). Boş zaman; bireyin çalışmadığı, yaşamsal faaliyetlerinin dışında kalan, kendi istediği gibi harcayacağı zaman dilimidir (Kılbaş, 2010, s.4).

Boş zaman kavramı üzerinde pek durulmayan bir konu da boş zamanın aslında bir iş hayatı ile anlam kazandığıdır. İşsiz bir insan için boş zaman herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Bu konuda Köktaş (2004, s.3-4) boş zaman kavramının iş hayatımız ile anlam kazandığını söylemektedir. İnsanları işten ayrılmaları gibi durumlarda boş zaman değerini yitirir. Çeşitli boş zaman değerlendirme etkinlikleri olan okuma, tv izleme, arkadaşlarla buluşma, iş hayatı devam ettiği sürece bir anlamı vardır. Bu etkinlikler insan hayatında tek başına anlamlı bir yapı oluşturamayabilir.

Zaman kullanma açısından 3 temel bölüme ayrılabilir.

- 1.Uyku, temizlik, yeme, uyuma gibi temel gereksinimler için ayrılan zaman.
- 2.İş, işe gidiş için yapılan yolculuk, ödev, öğrenim vb. faaliyetler için ayrılan çalışma ve buna bağlı etkinliklere ayrılan zaman.
- 3.Eğlence, spor, dinlenme gibi faaliyetlere yani rekreasyonel faaliyetlere ayrılan zaman.

Meyer, (1969) yılında zamanı ikiye ayırmıştır.

Çalışma (İş) zamanı

- İşe gidiş ve dönüş süreleri.
- İşe bağımlı zaman.
- Uğraşılan işe göre iş dışında da iş için ayrılan zaman.

Çalışma dışı zaman (Free time- Serbest zaman)

- Yemek
- Boş zaman (Leisure time)
- Varoluşla ilgili zaman (Existence)
- Uyku-Vücut Bakımı
- Rekreasyon
- Dinlenme (Meyer, 1969 akt; Ayan, 2009, s.5).

Yapılan istatistikler insanların boş zamanlarının giderek arttığını göstermektedir. Çalışma saatlerindeki düşüşün gelecek yıllardan da artan bir grafikte giderek düşmesi beklenmektedir (Kuvan, 1993, s.6). İnsanlar tarafından boş zaman ve boş zamanın fazlalığı her ne kadar iyi görülse de iyi bir şekilde değerlendirilmeyen boş zaman fazlalığı insanlarda ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kılbaş, 2010, s.99). Yoğun iş hayatı sonrasında boş zamanların kalitesiz geçmesi bireylerin zamanla yoğunluk altında ezilerek fiziksel, psikolojik sorunların doğmasına yol açar.

Günümüz dünyasında eğitim sadece okullarla sınırlı kalmamalıdır. Birey tüm yönüyle hayata hazırlanmalı bunun içinde modern eğitim anlayışı ile ruhen ve bedenen

de gelişiminin sağlanması gerekmektedir. Boş zaman değerlendirmesi bu noktada faydalı olmaktadır (Karakullukçu, 2009, s.1).

Boş zaman, tüketim ağırlıklı sistemin devamı için kullanılan zaman dilimidir. Bu yüzden boş zamanın bireylerin kendi kararına bırakılmayacak kadar değerlidir. Bu yüzden ki sisteminin ilgilendiği bir konu haline gelmiştir. Bu sisteme göre insanların boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri sistem tarafından belirlenmektedir. Örnek verilmesi gerekirse tüketim arttırmak için dört gözle beklenen hafta sonu tatili, sinema, alışveriş, gezmek harika bir hafta sonu algısıdır. Yıllık izinlerde denize gitmek, otellerde konaklamada mükemmel bir boş zamanı değerlendirme etkinlikleridir. Kapitalist ekonomik düzende bireyler üretici olduğu kadar da tüketici olmak zorundadır (Omay, 2008, s.124).

Boş zaman insanların, insani özelliklerinin farkına vardıkları ve aynı zamanda bu özelliklerin ihtiyaçlarının karşıladığı bir zaman dilimidir. Boş zaman, çok yönlü doğal bir ihtiyaçlar olup insanlık tarihi kadar eskidir ve faaliyetlerine katılım insanı özelliğimizin bir gereğidir. Zamanla boş zaman faaliyetlerine katılım içeriği zengin ve nitelikli olmuştur ya da gelişen ve değişen dünyamız gereği böyle olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerden dolayı boş zaman insanların çalışma hayatı dışında kendisi için ayırdığı oldukça değerli bir zaman dilimidir. Bu zaman dilimi içerisinde bireyin yaşamsal ihtiyaçları için ayırdıkları zaman yer almamakla beraber tamamen bireyin özgür iradesi kullandığı zaman dilimidir.

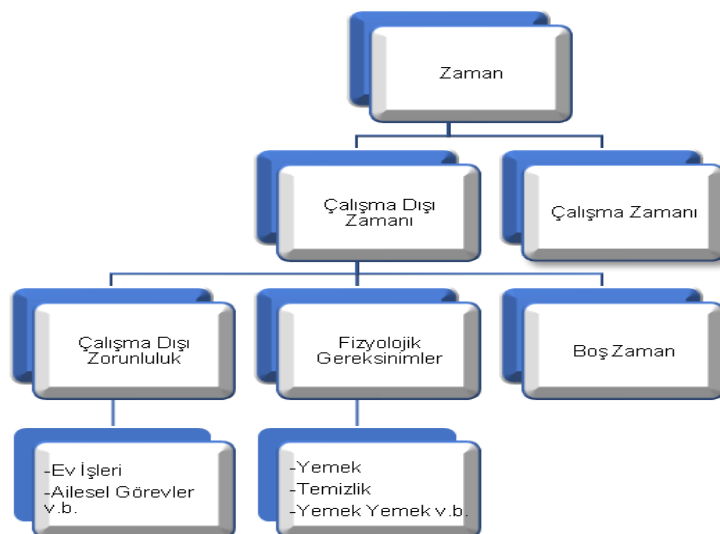
2.3. Boş Zaman Kavramı ve Serbest Zaman

Serbest zaman kavramına İngilizce 'de leisure kelimesi ile eşleşmektedir. Leisure, uygun zaman, işsizlik, serbest, fırsat anlamında Latince de ise serbest olmak, özgür olmak anlamında kullanılmaktadır. Oxford sözlüğünde, bireyin iş hayatının dışında kendisinin kontrolündeki zaman olarak belirtilmektedir. Sosyal bilimler özünde ise hayatı idame ettirmekten uzak etkinliklerle uğraşmak olarak tanımlanmaktadır. Serbest zaman, çalışma hayatı, zorunlu biyolojik ihtiyaçlar, ailedeki zorunlu görevlerin dışındaki tamamen bireyin tercihine bağlı etkinliklerle geçirdiği zamandır. Serbest zamanda seçilecek etkinliklerin belirlenmesinde bireyin tercihleri önemlidir ve bu tercihler seçiminde istedik davranışlar elde edilebilir. Kaliteli serbest zaman seçimleri sonucu toplumda olumlu yönde değişimler meydana gelebilmektedir. Kaliteli bir kültürün oluşturulmasında serbest zamanın doğru kullanılması ile

bağlantılıdır. Serbest zamanlar amaçsız değildir. Birey tarafından bir seçim problemidir (Tekin, 2016, s.48-49).

Özgür zaman, boş zamanın yanında çalışma biçimlerini de içine almaktadır (Kılbaş, 2010, s.7). Boş zaman, bireyin iş hayatı ve temel ihtiyaçları için harcadığı zamanın dışında geriye kalan bütün zamanı kapsamaktadır. Boş zaman ve serbest zaman birbirine çok karıştırılmaktadır. Serbest zaman, hayatımızı kazanmak için bir uğraş içinde olduğumuz zamanın dışındaki kalan bütün zamandır. Bu serbest zamanın içine yeme, içme, çocuklarla ilgilenme gibi günlük işleri tamamı girmektedir. Boş zaman, serbest zamanın içinde özgürce kullanılabilceği, planlayabileceği zaman dilimidir. Serbest zaman, bir başboşluk olarak görülmekte iken boş zaman planlamaya açık bir potansiyel olarak görülebilir. (Karaküçük, 2008, s.37). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi serbest zaman içeriğinde boş zamanı barındığı gibi hijyen ihtiyaçları, uyku, kişisel bakım, yemek gibi aktiviteleri de barındırmaktadır (Gümüş, 2012, s.22). Boş zaman, insanın çalışmadığı zamanları kapsamakta olup serbest zamanın içindeki bir zaman kesimidir.

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere serbest zaman daha geniş bir zaman dilimini ifade etmektedir. Serbest zaman, çalışma dışı zamanda bireyin uyuma, dinlenme, kişisel temizlik, yeme, içme vb. temel ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Boş zaman ise temel ihtiyaçlara ayrılan zamanında da dışında kalan tamamen bireyin özgür tercihi ile değerlendirdiği zaman dilimidir.

Şekil 1 Zaman ve İnsan Hayatındaki Zaman

(Yılmaz, 1989, s.201)

Şekil 1'den de anlaşılacağı üzere çalışan bir insan için zaman çalışma ve çalışma dışı zaman olarak ikiye ayrılmaktadır. Çalışma dışı zamanda insanların yapması gereken temel ihtiyaçları mevcuttur. Bu temel ihtiyaçlarının karşılanması haricindeki geriye kalan zaman ise boş zamandır. Boş zaman tamamen bireyin güdümündeki hiçbir yere, kişiye bağlı kalmadan harcadığı zamandır. Bu zaman dilimi insanların kendileri yenilediği, sosyal, fiziksel, psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı zaman dilimidir. Serbest zaman ise daha geniş bir kapsamdadır. İnsanların işte olmadıkları zamanı kapsamaktadır. Bu zaman dilimine boş zaman girdiği gibi dinlenme, yeme, içme ve zorunlu yapılması gereken gündelik işleri kapsamaktadır.

2.4. Tarihsel Süreçte Boş Zaman

İnsanlık tarihi incelendiğinde insanların boş zamanlarını resim, müzik ve sporla değerlendirdikleri bilinmektedir. Daha eskilere yani ilkel kavimlere kadar gittiğimizde insanların mağara duvarlarına gündelik hayatlarının resimlerini çizerek boş zamanlarını değerlendirmişlerdir. XIX. yüzyıla kadar günümüz rekreasyon anlayışına uygun faaliyetler sadece parası, yeterli zamanı olan insanların hakkıydı (Kılbaş, 2010, s.45). Boş zaman, son zamanlardaki hızlı gelişim ve değişim ile gündemimize geldiği düşünülse de insanlık tarihi kadar eskidir. Boş zaman tarihte kurulan ilk medeniyetlerden günümüz dünyasına kadarki kültürlerin mayasını oluşturmuştur. İnsanların boş zamanlarını nasıl değerlendiklerine dair ilk bulgular Politik döneme kadar gider. Bu dönemde insanların ihtiyaçlarının karşıladığı zamanların dışındaki boş zamanlarında mağaralarında avladıkları hayvanların resimlerini çizmişlerdir. Neolitik döneme geçilmesi ile beraber insanların tarım ile uğraşmışlar ve yerleşik hayatı benimsemişlerdir. Ticaret hızlanmış ve bu durumda gündelik hayatta iş bölümlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İş bölümlerinin ortaya çıkması ile toplumsal sınıflar kendiliğinden oluşmuştur. Sınıflar içinde soyluların boş zamanları olurken kölelerin ve halkın böyle bir hakları yoktur. Roma devleti zamanında da bu durum devam etmiştir. Fakat toplum içinde orta sınıfın zamanla çıkması işleri değiştirmiştir. Köle olmayan ve soylu da olmayan bu insanlar devlet tarafından kontrol altına alınması gerekiyordu işte bu noktada bu insanların arenalarda eğlendirilmesi sahneye çıkmıştır. Devlet orta sınıf insanlar için arenalarda çeşitli eğlenceler ve spor karşılaşmaları düzenlettirerek boş zamanlarının değerlendirilmelerini sağlıyorlardı.³ Zamanla insanlar bu durumdan sıkılmaya başlayınca arenalardaki

gösteriler yozlaştı ve şiddet içerikli oyunlar sahnelenmeye başladı. Giderek şiddetin boyutu arttı ve gladyatörler hayvanlar tarafından parçalanmaya ve birbirlerini öldüresiye savaşmaya zorlandılar. Roma devletinin yıkılması ile orta çağ Avrupası'nda artık boş zaman ve eğlence şeytanının ürünü olarak görüldü. Bu dönemde insanlar sürekli çalışması öngörülüyordu. Çünkü şeytanın insanların boş zamanlarında onları kandırdıkları düşünülmekteydi. Rönesans ve reform ile birlikte insanlar boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirilme imkânı kazanmaya başladılar. Sanayi devrimi ve Fransız ihtilali ile birlikte toplumda derinden etkileyen olayların tetikleyicilerini yapmıştır. Bu durumlar da boş zaman anlayışının değişmesine neden olmuştur. Günümüz boş zaman anlayışına tarihsel yaşanan olaylara borçlu olduğumuz unutulmamalıdır. Peolitik ve neolitik dönemlerde insanların boş zamanlarını nasıl değerlendirildiği konusunda tam anlamı ile bilgiler olmasa da arkeologlar yaptıkları çalışmalarda insanların boş zamanlarını değerlendirdikleri araç gereç ve rekreasyon alanlarına dünyanın her yerinde ulaşılmıştır (Karaküçük, 2016, s.3).

Antik Yunan döneminde bilhassa M.Ö 400 ile 500 arası şehir devletlerinin altın çağında, insanlar spora karşı fazlaca istekliydiler. Bu alanlara oldukça fazla boş zamanlarını ayırabiliyorlardı. Fakat bu zamanı soylu vatandaşlar ayırabiliyordu (Karaus, 2008, 53 akt: Karaküçük, 2016, s.19). XIX. ve XX. yüzyılda hızlı sanayileşme hareketi, beraberinde şehirleşmeyi doğurmuştur. Şehirleşme sonucu köylerden kentlere göç eden insanların kırsal kesimlerde sahip oldukları boş zaman faaliyetlerinden yoksun kaldılar. Kalabalık şehirlerde doğadan uzak, sağlıksız mekanlardaki yaşam sonucunda gençler ve özellikle çocukların boş zamanlarını geçirebilecekleri spor alanları, parklar ve oyun alanları yapıma gereği ortaya çıkmıştır (Yarcan, 1993, s.66).

İnsanlar yerleşik hayata geçmesi ile üretime odaklanmışlardır. Tüketimden daha çok üretim boş zaman dilimini ortaya çıkarmıştır. Fakat insanlar bu boş zamanlarında günlük ihtiyaçlarını gidererek evlerine basit eşya ve aletler yapmaya başladılar, dokuma işleri ile uğraştırlar, vahşi hayvanlardan korunmak için silahlar ürettiler. Boş zamanlarını hayatlarına faydalı olacak şekilde değerlendirdiler (Gülbahçe, 1996, s.28-29). İşten bağımsız zamanların giderek artması sonucunda “Boş vakit değerlendirme uzmanlığının” ilerleyen zamanlarda en fazla ihtiyaç duyulan profesyonel mesleklerden biri haline gelecektir (Aytaç, 2002, s.258).

2.5. Boş Zaman İhtiyacı

Ekonomik gelişmeler beraberinde insanlara boş zamanı sunmuştur. Fakat boş zaman iş hayatı ile bir anlam kazanmaktadır. Sanayi devrimi ile gündeme gelen ve her geçen gün önemi giderek artan ve toplumların geleceklerine yön verecek olan boş zaman kavramı, bugünün sanayi toplumunun özelliklerini ortaya çıkarmaktadır (Özcan ve İlban, 2005, s.49). XX. yüzyılda teknolojinin gelişmesi, tarımda makineleşme, hızlı üretim sonucu çalışanlarda serbest zamanında artış gözlenmektedir. Eğlence anlayışını her geçen gün gelişmesi, yaşam kalitesinin artması sonucu rekreasyon hizmetlerine talep konusunda daha fazla istek oluşmaktadır. Rekreasyon artık giderek iş tamamlayıcısından bireyin yaşam kalitesinin artmasının bir amacı olarak görülmeye başlamıştır. Boş zaman ihtiyacı bireyin kendini gerçekleştirme gereksinimlerinden de ortaya çıkmaktadır (Kılbaş, 2010, s.56-79).

Boş zaman, farklı sebeplerden dolayı nüfus içinde eşit dağılım göstermektedir. Yaş kategorilerine, çocuk sayısına, gelir durumuna, çalışan nüfus ile çalışmayan nüfus arasında, boş vakit bakımında farklılıklar vardır. Okul çağından olan gençlerin boş zamanları, çalışan nüfusa göre daha fazladır. Bunun yanında evli olanlar ile olmayanlar arasında da boş zaman sahip olma farkı vardır (Mersinli, 2009, s.39). Boş zaman tüm insanlarda aynı oranda olmasa da tüm insanların boş zaman ihtiyaçları, günümüz dünyasında yadsınamaz bir gerçektir. Boş zaman ihtiyaçları sebeplerini sıralayacak olursak:

1. Hareketsiz bir çalışma hayatı.
2. Yoğun, stresli iş hayatı.
3. Psiko-sosyal sorunlar.
4. Teknolojik gelişmeler.
5. İş hayatında verimli olma gerekliliği.

Boş zaman varlığı beraberinde boş zamanın etkili olarak planlama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Kılbaş'a (2010, s.46-49) göre, boş zamanın verimli ve akıllıca kullanılması bir ülkenin eğitim düzeyi ve gelişmişliğin göstergesidir. Rekreasyon ise insan gelişimine katkı sağladığı kadar değerlidir. "Değerlendirilmeyen boş zaman, kendiliğinden kültürsüzlüğü de getirir".

Modern toplumlarda insanlar iş hayatlarının yanı sıra diğer işlerinde de bir doyuma ulaşmak istemektedirler. Ekonomik gelişme ile beraber serbest zaman

oldukça artmıştır. Boş zamandan etkili olarak yararlanmak artık günümüz toplumunun bir vazgeçilmezi olsa da insanoğlunun birinci önceliği haline daha gelememiştir (Köktaş, 2004, s.3). Boş zaman bireylerin deşarj oldukları kıymetli zamanlardır. Bu zamanların faydalı kullanılması kişiye fiziksel, sosyal, psikolojik yararlarının yanında işine dahi faydası dokunmaktadır.

Boş zamanda kendi içinde sınıflara ayrılmaktadır. (Binbaşoğlu ve Tuna, 2014, s.76-77) çalışmasında boş zamanı aşığıdaki gibi sınıflandırmıştır.

1. Uzun Süreli Boş Zamanlar

- a. Emeklilik dönemi boş zamanları
- b. Yıllık izin boş zamanları
- c. Çocukluk dönemi boş zamanları

2. Kısa Süreli Boş Zamanlar

- a. Kısa süreli tatille
- b. Hafta sonları
- c. İşgünü sonu boş zamanları

İnsanların birbirinden farklı birçok ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların bir kısmı gözle görünen, bireyin ciddi anlamda gereksinim duyduğu fizyolojik ihtiyaçlar iken bir kısmı gözle görülemeyen ama eksikliği yoğun bir şekilde hissedilen soyut ihtiyaçlardır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını gidermek için motive olurlar. Fakat her birey aynı güdüler tarafından motive edilmemektedir. Çünkü her bireyin kendisine özel soyut ihtiyaçları bulunmaktadır. Birey bu çeşitli ihtiyaçlarını gidermediği sürece bir dengesizlik içine girer. İnsanların kendisine özgü istekleri, zihni ve düşünüş biçimi mevcuttur. Dolayısıyla her çalışanın farklı ihtiyaç, istek ve hedeflerinin olduğu göz önüne alınmalıdır (Şimşek, 1999, s.194-195). Bu yüzden insanlar tamamen kendilerine ait olan boş zamanlarında ihtiyaç duydukları ihtiyaç ve gereksinimleri doğrutusunda bu değerli zamanında aktiviteler gerçekleştirmektedirler.

İnsanların kendilerini geliştirmek istemeleri, sağlık, yaşam kalitesini arttırmak, stres, fizyolojik ve ruhsal sağlığın korunması, günlük yaşamın baskılarından kurtulmaları ve insanlar arasında ilişkileri düzenlemek için rekreasyon faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadırlar (Sevil ve ark., 2012, s.14).

İnsanlar sosyal, psikolojik, sosyal, fiziksel yönleri olmak üzere birçok yönden bir bütündür. Bu bütün birbirleri ile sıkı bir bağlantı halindedir. Bu bağlardan birinin aksaması insan üzerinden bir dengesizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu dengesizlik hali insanların verimsizleşmesine, sağlığının bozulmasına, ilişkilerin bozulmasına, ruhsal bunalımlara ve kısacası toplumun hastalanmasına neden olmaktadır. İnsanların her yönden rahatladıkları, iş ve zorunlu ihtiyaçları dışında kalan zaman olan boş zamanlar ayrı bir öneme sahiptir. İnsan için değerli olan bu zamanlarda bireyler ihtiyaçları doğrultusunda zamanlarını değerlendirmelidir. İyi ve bilinçli bir şekilde değerlendirilen boş zamanın bireye her yönden olumlu bir etki bırakmaktadır

2.6. Boş Zamanı Değerlendirmenin Faydaları

Boş zamanın etkili kullanılması bireyin kendi özgürlüğünü sonuna kadar yaşamasının yanında, kendini keşfetmesine ve geliştirmesine, zincirleme olarak da toplumun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Fakat boş zamanın faydalı kullanılması bir eğitim ve gelişmişlik göstergesidir. Bunun yanında boş zaman günümüzde giderek artmaktadır. Bazı toplumlarda boş zaman bir lütuf olarak görünürken gelişmiş ülkelerde boş zaman bir hak olarak görülmektedir (Köktaş, 2004, s.16).

Günümüz dünyasında otomasyonun insanoğluna hizmet etmesi ile çalışma dışı zamanlar giderek artmaktadır. Günümüzde ise çalışma ve çalışma dışı zamanı en iyi ayarlayan şehirler her yıl seçilmektedir. Independent'e göre Avrupa'da çalışma dışı zamanla ile çalışma zamanını en iyi ayarlayan kent Paris'tir. Paris'te haftada insanlar 30,84 saat, yılda toplamda 1603 saat çalışmaktadır. Paris'i Moskova, Helsinki takip eden şehirlerdir. Gelişmiş ülkelerde çalışma zamanı ile çalışma dışı kalan boş zaman çok iyi dengelenmektedir. Bu konuya çok önem veren bu ülkeler, çalışma saatlerini günlük haftalık aylık olarak hesaplamaktadır. Çalışma saatleri her daim çalışan lehine olmak üzere azaltma eğilimindedirler. Çalışma dışı zamanında kişi uyumakta, kişisel ihtiyaçlarını gidermekte, yaşamla ilgili farklı aktivitelere katılmakta, tatil yapmakta, sevdikleriyle beraber zaman geçirmektedir (Karaküçük, 2016, s.1-2).

Boş zamanın etkili değerlendirilmesi insanların ruhsal ve fiziksel anlamda bir sağlık hali kazanmaktadır. Bunun yanında bireyin iş ve eğitim hayatında da başarılı olmasına olumlu katkılar yapmaktadır (Karaküçük, 2016, s.1). Boş zamanın kişisel yönden yararları; bireyin fiziki sağlık gelişimi ve ruh sağlığını sağlaması, yaratıcılık, bireyi sosyalleştirmesi, kişisel beceri ve yeteneklerini geliştirerek çalışma başarısı ve

iş verimine olumlu etki sağlaması sonucunda ekonomik canlılık ve bireyin mutlu olmasını sağlamasıdır. Toplumsal yönden ise; bütünleşmeyi sağlaması, toplumsal dayanışma ve demokratik değerlere sahip bir toplum meydana getirilmesine katkı sağlamaktadır. Böyle verimli bir sonuca ulaşmak da ancak bireysel ve toplumsal bir eğitim süreciyle olacaktır. Boş zaman, insanların icra ettikleri mesleklerinde gelişmelerine fırsat tanımaktadır (Altunay, 2015, s.11-12).

Bir başka görüşe göre boş zaman farklı niyetlerin gerçekleşmesinde kullanılmaktadır. Boş zamanın kurumsal, iktisadi, politik, ideolojik boyutlanmalara, siyasi hegemonyalara hizmet etmektedir. Boş zaman “toplumsal kabul görme”, “ulusal bütünlüğü sağlama”, “kimlik edinme”, “ideolojik farklılıkları nötralize etme”, “iktidar karşısındaki bağımlılığı artırma”, “tüketimci/hazcı güdüler üretme ve bu tarz düşüncelerin doğmasını sağlar. Bu görüşe göre boş zaman, iktidar ile arasındaki ilişkilerinin sorgulamayan ve bağları pekiştiren bir olgu haline gelmektedir (Aytaç, 2004, s.115).

İnsanlık tarihi kadar eski olan sporun genel geçer bir tanımı yoktur fakat ortak birtakım ilkeleri vardır. Spor dünyası 1970’li yıllarda popülerlik kazanmıştır. Zamanla spor endüstri haline gelmiş ve oldukça fazla yatırım alamaya başlamıştır. Yatırımlar sonucunda insanlar spora iyice bağlanmış, spor bilinci kazanmış ve spor yaşamın vazgeçilmezi haline gelmiştir. Spor sağlıklı yaşamın sırrıdır. Bu konuda İbn-i Sina “sağlığı korumanın üç temel prensip vardır; hareket (spor) gıda ve uykudur” (Zorba ve Gönülateş, 2016, s.99). Teknolojinin sağladığı kolaylıklar sonucu hayat, insanlara daha hareketsiz bir yaşam sunmaktadır. Daha az enerji harcayan insanlarda giderek obezite, kalp, kolesterol, yüksek tansiyon ve eklem rahatsızlıkları gibi bazı sağlık sorunları daha çok görünmeye başlamıştır. Sporun, sağlığı koruduğu bilimsel bir gerçektir (Zorba, 2008, s.:44-47). Her gün yapılan 15 dakikalık kısa bir egzersiz ülke sağlık giderlerine milyonlarca lira kar elde edilebilmektedir (Zorba ve Gönülateş, 2016, s.108). Yapılan spor bireye sadece fiziksel sağlık olarak geri dönmemektedir. Bireye sosyal hayatın zenginleşmesine, toplum sağlık harcamalarının azalmasına, iş gücü kaybının en aza inmesine ve daha mutlu zararlı alışkanlıklardan uzak bir toplumun temellerini atılmasında çok büyük bir katkı sunmaktadır.

Boş zamanın verimsiz bir şekilde değerlendirilmesi, boşa geçen zaman olarak değerlendirilir (Yılmaz, 1989, s.201). Okul müfredatına beden eğitimi, müzik, resim,

müzik gibi derslerin verilmeye başlaması boş zaman etkinliklerini katılımı olumlu yönde etkilemiştir (Tezcan, 1994, s.58). Okul zamanı dışında, boş zaman etkinliklerine katılım gösteren öğrenciler çeşitli faaliyetlerde becerileri oluştukça, okuldaki benzer etkinliklerde ilgi ve başarıları artmaktadır (Binbaşıoğlu ve Tuna, 2014, s.78).

Araştırmacıların bir kısmı eğitimin temel amaçlarının birinin de boş zaman eğitimi olduğu üzerinde durmuşlardır (Karakullukçu, 2009, s.2). Boş zaman eğitimi kültürün korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında etkili olmaktadır. Bireylerin en hızlı dönemlerini yaşadıkları gençlik çağında enerjilerini toplumun menfaatine yönlendirilmesi halinde gençler kötü alışkanlıklardan korunmaktadır. Bunun yanında bireye okulundaki yaşantısının yanında bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmelerinde ders dışı etkinliklerin de etkisi olmaktadır (Güçlü, 2013, s.160). Günümüzde insanlar, boş zaman etkinliğine ayırdığı zaman ve gerçekleştirdiği faaliyet sayısının artması, bireyin toplumda daha başarılı görülmesine ve statülerin yükselmesine olanak sağlamaktadır (Püsküllüoğlu, 2004, s.437).

Boş zaman değerlendirmenin yararlarını 3 ana grupta toplayabiliriz.

Bunlar; Sosyal, psikolojik ve fiziksel yararlardır (Ağaoğlu, 2002, s.37-40).

Psikolojik Yararları

Ruh sağlığı, bireyin çevresiyle ve kendisiyle devamlı olarak uyum ve dengeli olması halidir. Ruhsal bakımdan sağlıklı bir insan davranışları tutarlı, gerçekçi, özgür, çevresiyle uyumlu toplumdaki görevini bilen kişilerdir. Bu kişiler yeteneklerini bilirler ve bir amaca yönelik çalışırlar (Ayan, 2009, s.13).

Fiziksel Yararları

Teknolojik gelişmeler beraberinde makinelerin gelişmesiyle insanların hareketliliği giderek azalmaktadır. Bu hareketsizlik insanlarda farklı fiziksel hastalıklara yol açmaktadır. İnsanlar bu hastalıklardan korunmak için hareket etmeye yönelmektedir (Ayan, 2009, s.11).

Sosyal Yararları

ABD’de bireyselliğin ülke genelinde kabul görmesi sonucu toplumda duygusal bir yalnızlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Artan bireysellik, bireylerde bencillığe ve daha sonra kişiler arası saldırganlıkların artmasını sağlamıştır (Kılbaş,

2010, s.47). Toplumun birbiri ile kaynaşması, güven duygusunun gelişmesi, ortak kültürün korunması açısından boş zaman faaliyetlerinin önemi tartışılmaz bir gerçektir.

Kültürün değişmesi toplumsal ilişkiler ağı ile toplum kurumlarında değişmesine neden olmaktadır. Bu değişimler rekreasyonel faaliyetleri etkilenmekte ve etkilenmektedir. Bunun yanında rekreasyon etkinlikleri de toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre zaman içinde değişim göstermektedir. Değişim sebepleri olarak da toplumsal, ekonomik, yaş, cinsiyet gibi birçok faktör işin içine girmektedir (Kılbaş, 2010, s.89).

İş hayatlarının sıkıcılığı aynı zamanda yoğunluğu, şehir hayatının stresi, hareketsiz yaşam, aile bağlarının zayıflaması, bireysellik, kültürel yozlaşma, teknolojiye artan bağımlılık, ikili ilişkilerin yüzeyselleşmesi, mahalle kültürünü giderek yetirilmesi, kültürel yozlaşma gibi sebeplerden dolayı gelecekte insanların kurtarıcısı olan boş zaman faaliyetlerinin daha bir önem kazanması beklenmektedir.

Boş zaman ihtiyacı insanların doğası gereği zaruri bir ihtiyacdır. İnsan için bu kadar önemli olan boş zaman, planlı ve ihtiyaçlar doğrultusunda değerlendirilmeli ki bireye fiziki, sosyal ve psikolojik fayda sağlasın. Boş zamanın ne şekilde değerlendirildiği bireyin arzusu dahilinde gerçekleştiği gibi içinde bulunduğu toplumun, kültürü, yapısı, eğitim düzeyinin de etkisi bulunmaktadır. Seçilen boş zaman faaliyetleri bir nevi birey ve toplumunun ortak ürünüdür. Sağlıklı bir gelecek için etkili boş zaman değerlendirme, sadece bireyin değil toplumun da genel bir hedefi olması gerekmektedir.

2.7. Boş Zamanı Değerlendirmeyi Etkileyen Faktörler

Boş zaman etkinlikleri bireyde ve toplumda sürekli değişim göstermektedir. Bireyde rekreasyon etkinlikleri, sosyal ekonomik çıktılarla bağlantı göstermektedir. Sosyal ekonomik etkenlerden sonra cinsiyet, yaş, gibi bireysel farklılar gelmektedir (Köktaş, 2004 s.10). İnsanların boş zamanları değerlendirme etkinliklerini etkileyen birçok sebepler vardır. Bu sebeplerin bir kısmı bireye özgü iken, bir kısmı bireyin imkanları dahilinde çeşitlilik göstermektedir.

2.7.1. Toplumsal Faktörler

İnsanların rekreasyon faaliyetleri, içinde buldukları toplumun değerlerinden etkilenmektedir (Kılbaş, 2010, s.89). Gelecekte insanların toplumun beklentisi yönünde yeni bilgi ve becerileri kazanması beklenmektedir. Bu beceri ve etkinlikleri gerçekleştirmeye çalışmak zamanla bir zorunluluk haline gelecektir. Ortak özelliklere sahip insanlar bu özelliklerin farkına vararak bir araya gelip toplumu oluşturmaktadır. Toplumun genel yapısı toplum içindeki bireylerin daha iyi bir yaşam imkânı sağlamak için yaptıkları mücadelelerle şekillenmektedir (Mersinli, 2009, s.52).

Parkinson'a (1959) göre, hızlı toplumsal değişimler, bireylerde özgüvenin sarsılmasına, uyum sorunlarına ve bunalımlara yol açmaktadır. Rekreasyonel faaliyetler insan yaşamında ortaya çıkan sorunları çözmelerine yardımcı olacaktır (Kılbaş, 2010, s.89). Toplumsal değişmeyi kendiliğinden ve zorlama ile değişme başlıkları altında ikiye ayırabiliriz:

1. Kendiliğinden Değişmeler

Kitle iletişim araçları, nüfus artışı, kültür birimi, teknolojik gelişmeler sonucu kendiliğinden oluşan toplumsal değişimler.

2. Zorlayıcı Değişmeler

Geri kalmış ülkelerde devlet toplumu olumlu yönde değiştirebilmek için planlı bir şekilde değişim politikası uygulanmaktadır (Kılbaş, 2010, s.91).

2.7.2. Kültürel Faktörler

Kültür, öğrenilmiş davranışların genel olarak nesilden nesile aktarılacak devam ettirilmesi veya paylaşılan her çeşit sembol ve anlamlardır (Kağıtçıbaşı 2010, s.36). Kültür, birbirine yakın olan insanların yıllar içinde öğrendikleri, korudukları ve gelecek nesillere aktardıkları davranış kalıpları ışığında bir yaşam biçimidir. Birey, önce içinde yaşadığı doğal çevrenin etkisi altında kalsa da toplumun doğayla ilişkisi bireyin kişiliğinin oluşmasındaki ilk adımını oluşturur. Bunun yanında ailenin, toplumun tutumu, gelenek, görenek, dil, din, toplumsal kuramlar ve arkadaşlık ilişkileri bireyin kişiliğinin oluşmasında etkilidir. Dumazedier'e (1960) göre yapılan boş zaman faaliyetlerinde mutlaka kültürün bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Hatta boş zamanınızı nasıl değerlendirdiğinizi söyleyin ben size kültürünüzü söyleyim gibi iddialı bir sözü de mevcuttur (Aslan, 2005, s.45-46).

Günümüzde eğitim imkânlarının artması ile daha fazla insan eğitimden yararlanmaktadır. İnsanların bu süreçte boş zamanları da giderek artmaktadır. Milyonlarca insanın yararlanacağı boş zaman etkinliklerde kültürel faaliyetlerden yararlanacak demektir (Kılbaş, 2010, s.91). Kültür insanların yaşam tarzını farkında ya da farkında olmadan biçimlendirmektedir. Bu yaşam tarzında gerçekleştirilen boş zaman faaliyetlerinde kültürel unsurlar kendini hissettirmektedir. Bu yüzden dünya üzerindeki farklı kültürlere sahip olan her toplumun boş zaman değerlendirme faaliyetlerinde farklılıklar görülebilmektedir. Fakat kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu bu farklar geçen gün giderek azalması beklenebilir.

2.7.3. Sosyal Faktörü

Toplumsal yapıda görülen değişim, öncelikle aileyi etkilemiş ve daha “az” baskılı, daha “çok” hoşgörülü aile ortamları yaratmıştır. Bu aşamada akran grubu, birey için son derece önem kazanmış ve boş zamanları değerlendirme davranışlarının yönlendirici kaynağı oluşturmaktadır (Aslan, 2005, s.44). Toplum içindeki farklı sosyal grupların imkânları, ilgileri ve yaşam tarzları farklı olabilmektedir. Bu farklı sosyal faktörler, insanların boş zaman faaliyetlerine yansımaktadır.

2.7.4. Etkileşim Grupları Faktörü

Bireyin içinde bulunduğu toplumda dernek, grup, kurum ve kuruluşlarla olan ilişkileri boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini etkileyecektir. Birey etkileşime girdiği grup, dernek, kurumlardan her yönden etkilenmektedir.

2.7.5. Aile Kurumu Faktörü

Evlilik insanların hayatında birçok değişikliğe neden olmaktadır. İnsanlar evlenmesi ile zamanın büyük bir kısmını ailesi ile geçirmektedir. Evlilikle beraber insanlar üstlenen sorumluluk, karşılıklı sevgi, birlikte yaşama ve saygı neticesinden az ya da çok insanlar birbirini her yönden etkilemektedir. Sorumluluklar boş zaman süresinin kısalmasının yanında boş zaman faaliyetlerinin de türlerini ve katılım şekillerinde değişikliğe neden olmaktadır.

2.7.6. Ekonomik Faktörler

Gelişmiş ülkelerde geri kalmış ülkelere göre zaman kullanımı konusunda daha bilinçlidir. Rekreasyon, bilim ve teknoloji, bir toplumun kültüründen ve eğitimden

etkilenmektedir. Sanayinin gelişmesi, hızlı üretim gibi sebeplerden dolayı insanların boş zamanlarında artış meydana gelmiştir. Ekonomik kalkınma, doğası gereği insanlara serbest zaman ortaya çıkarırken bunların tatmin edici olması için yanında zorunlu olan gereksinimleri ve kapasitelerin artmasına neden olmaktadır (Kılbaş, 2010, s.60-68). Bir başka görüş ise endüstri devrimi ile beraber iş ve gündelik hayatımızda köklü değişiklikler meydana gelmiştir. İşlerin değişmesi ve insanın iş yükü altında daha fazla ezilmesi ile boş zamana duyulan ihtiyaç giderek artmıştır (Erol ve Ark., 2017, s.458).

Tarihi çağlarda boş zamanın varlığı ve değerlendirilmesinde en etkili unsur ekonomi olmuştur. Günümüzde de ekonominin etkisi tarihi çağlardaki kadar etkili olmasa da önemini korumaya devam etmektedir. Ekonomik gelir düzeyinin yüksekliği birçok imkânı beraberinde getirmektedir. Bu imkanlar arasında bireyin boş zamanlarını değerlendirebileceği birçok mekanlar, rekreasyon alanları, fırsatlar, uzmanlar, kurslar, spor salonları yer almaktadır. Bunun yanında ekonomik gelir düzeyi ile boş zamanın fazlalığı genellikle doğru orantılı olmaktadır. Gelir durumu iyi olan bireyler, gelir durumu düşük olan bireylere göre daha fazla boş zamana sahip olmaktadır.

2.7.7. Meslek ve Gelir Faktörü

Boş zaman değerlendirme faaliyetlerini etkileyen en büyük etmenlerden biri de bireyin meslek ve gelir düzeyidir. Yoğun tempolu çalışma hayatına sahip bireyin boş zaman faaliyetlerine katılımı ile hafif tempolu çalışan bir bireyin boş zaman faaliyetlerine katılım oranı, ayırdığı zaman aynı olmamakla beraber seçtikleri boş zaman faaliyetlerinde de farklılıklar olmaktadır. Yoğun tempoda çalışan bireyler daha ziyade pasif ve dinlenme ağırlıklı boş zaman faaliyetleri seçerken hafif tempoda çalışan bireyler fiziksel aktivitelerin olduğu boş zaman faaliyetlerini seçebilmektedir. Bunun yanında gelir düzeyi farklı olan insanların seçtikleri boş zaman faaliyetleri arasında farklılıklar bulunmaktadır (Kaya, 2003, s.43-44).

2.7.8. Yaş ve Cinsiyet Faktörü

Boş zaman faaliyetlerini değerlendirmeyi etkileyen faktörler arasında insanların yaş ve cinsiyet farklılıkları da bulunmaktadır. Gençlerin seçtikleri boş zaman faaliyetleri ile orta yaş ve yaşlıların seçtikleri boş zaman değerlendirme

faaliyetleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Cinsiyetler arasında ilgi, yetenek, toplum tarafından yüklenen görevler gibi etmenlerden dolayı boş zaman değerlendirme etkinliklerin seçiminde farklılıklar bulunmaktadır (Kaya, 2003, s.45).

2.7.9. Yerleşim Birimi ve Yaşam Ortamı Faktörü

İnsanların nitelikli rekreasyonel faaliyetlerde bulunabilmesi için rekreasyon kaynaklarının varlığı gereklidir (Kavun, 1994, s.6). Boş zaman değerlendirme faaliyetlerin seçiminde bireylerin içinde buldukları çevrenin imkânları dâhilinde olmaktadır. Şehir merkezinde yaşayan insanlar ile köyde yaşayan insanların boş zaman faaliyetlerinde farklılıklar olması beklendik bir durumdur.

2.7.10. Eğitim Faktörü

Bireyin yaşadığı topluma uyumlu olarak tutumlarını, yeteneğini ve olumlu davranışlarını şekillendirilerek kazandırma sürecine eğitim denilmektedir (Karakullukçu, 2009, s.1). Eğitim bireylerin seçtiği boş zaman faaliyetlerini etkilemektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan insanlarla eğitim düzeyi düşük olan insanların seçtikleri boş zaman faaliyetleri arasında fark olması beklenebilir.

2.8. Rekreasyon Kavramı ve Önemi

Rekreasyon Türk Dil Kurumu'na göre “insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler” ve “bir bölgeyi insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirme” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Rekreasyon, dilimize Litince'deki *recreatio* sözcüğünden gelmektedir ve canlandırma, eğlence, yeniden yaratma ve kendini yenileme anlamları taşımaktadır (Kuvan, 1993, s.3). Rekreasyon kavramı, boş zaman içinde kişinin özgürce seçtiği etkinliklerden oluşmaktadır. Bireyin kişiliğine göre yapmaktan haz duyduğu kültürel, toplumsal ve sportif faaliyetlerdir. Rekreasyonu, kişinin toplumsallaşmasına ve günlük hayatın sıkıcılığından uzaklaşmasına yol açmaktadır (Adiloğları, 2007, s. 14). Rekreasyon faaliyetlerinde asıl amaç bireyin dinlenmek ve enerji toplamasıdır (Akten, 2003, s.116). Boş zamanlarında isteyerek katıldıkları ve bundan doyum aldıkları faaliyetlerdir (Hazar, 1999, s.18). Rekreasyon, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı ve olumsuz çevresel koşullardan etkilenen insanların, beden ve ruh sağlığını yeniden kazanmak, korumak, devamlılığını sağlamak, aynı zamanda eğlenmek ve kişisel

doyum sağlamak maksadıyla kendi isteğiyle katıldığı, bireysel veya grup içinde yapılan etkinliklerdir (Adiloğları, 2007, s.15). Boş zaman, insanların çalışma dışı zamanda katıldıkları aktivitelerdir. Boş zamanlarda gerçekleşen aktivitelere, rekreasyonu ifade etmektedir (Küçüktopuzlu ve ark., 2003, s.36). Rekreasyon, serbest zaman içinde bireyin yaptıklarının kapsamaktadır. Yapılanlar arasında spor ve fiziksel etkinliklerinin yanında sosyal ve zihinsel aktiviteleri de kapsamaktadır (Kesim, 2016, s.132). Rekreasyon bireyin, sağlık, ruhsal, fiziksel ve sosyal yönlerine hizmet eden, doğa ile arasında etkileşim kuran serbest zaman faaliyetleridir (Ardahan vd., 2011, s.1330).

İnsanın hayatını idame ettirmek için harcadığı zamanın dışındaki kalan bütün zamana, serbest zaman denilmektedir. Serbest zamanda bireysel ya da grup olarak yapılan sportif, sanatsal, kültürel, turistik ve sosyal aktivitelere de rekreasyon denilmektedir. Aktiviteler arasında eğlenmek, yeni yerler görmek, yeni şeyler öğrenmek, yaratıcılığın gelişmesini katkı sağlamak, ruhsal ve fiziksel olarak dinlenmek gibi birçok faaliyetler girebilir (Başaran, 2016, s.400). Rekreasyon, günümüz dünyasının çağdaş bir isteği olarak görülmektedir. İçeriğinde ise faaliyet eğitimi, imkânları ve danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır (Karakullukçu, 2009, s.32). Rekreasyon, sanayileşme ve insan haklarının gelişmesi sonrasında insanların temel ve çağdaş bir gereksinimi olarak ortaya çıkmıştır. İnsanlar yoğun çalışma zamanlarının dışındaki boş zamanlarında kendileri için değerli olan etkinlikleri, eğitimleri, olanakları ve danışmanlık hizmetlerinin tümünü içerebilmektedir (Yetim, 2011, s.241). Dışarıdan herhangi bir güdüleme olmadan bireyin, kendisi için etkinlik gerçekleştirmesine rekreasyon olarak tanımlanabilmektedir. Rekreasyonel faaliyetler, bireyin doyuma ulaşmasında yol almasını sağlayan duygulardan oluşmaktadır. Bu duygu ise içinde kendini kabul ettirme, güçlülük, başarı, üstünlük ve zevk almadan oluşur (Köktaş, 2004, s.8). Kentsel yaşamın bir getirisi olarak durağanlık, monoton yaşam ve stres gibi sıkıntılar insanda ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklara yol açmaktadır. Bu yaşananlar sonucu rekreasyon olgusu ön plana çıkmaktadır. İnsanlar rekreasyonel faaliyetler sonucu fiziksel ve ruhsal yenilenme yaşamaktadır (Kuvan, 1993, s.3).

Rekreasyon kavramı, bazıları tarafından oyun kavramı ile eşleştirilmektedir. Bazıları ise her ikisini de farklı kavramlar olarak görmektedir. Fakat yaygın görüş ise

her ikisinin ayrı kavramlar olduğudur. Rekreasyon bir yetişkin etkinliği iken oyun bir çocuk etkinliğidir (Kılbaş, 2010, s.9).

Serbest zaman iş için harcanan zamanın dışında kalan bütün zamanlara denilirken, boş zaman serbest zaman içindeki kendiniz için rahatça harcayabileceğiniz zamanı ifade eder. Örneğin serbest zamana uyku, yemek gibi faaliyetler girerken serbest zaman bu rutin yapılması gereken zamanlardan münezzeh zamanı ifade etmektedir. Rekreasyon ise boş zamanın değerlendirilmesi aşamasındaki bireye birçok yararı bulunan faaliyetlerdir.

Rekreasyon kavramı açacak olursak.

1. Rekreasyon, kâr amaçlı değildir, asla iş değildir ve boş zamanlarda yapılır.
2. Rekreasyonda gönüllülük esastır. Zorlama yoktur.
3. Rekreasyon insana hoş zamanlar geçirmesini sağlar.
4. Rekreasyon kişiye ve topluma fayda sağlar.
5. Rekreasyon uyumak, yemek gibi zorunluluk arz eden faaliyetleri kapsamaz.
6. Toplumun içinde bulunduğu değerlere aykırı değildir.
7. Fiziksel ve ruhsal bir yenilenmeye yardımcı olur.

8. Rekreasyon insanların özgür bir seçimidir (Kuvan,1994, s.4-5), (Çakıroğlu, 1998 Akt; Yazıcıoğlu, 2010, s.24).

Rekreasyon için yapılan etkinlikler çeşitlerine göre kategorize edilir.

1. Sportif Rekreasyon
2. Kültürel Rekreasyon
3. Sanatsal Rekreasyon
4. Sosyal Rekreasyon
5. Tursitik Rekreasyon (Başaran, 2016, s.400).

Rekreasyon, toplumun bir nevi eğitim ve refah hizmetidir. Daha anlaşılır olabilmesi için rekreasyonun tarihi gelişimindeki iki önemli maddeye bakılmalıdır.

Okullarda oynanan oyunlar boş zaman etkinlikleri olarak algılansa da aslında öğrenci bu oyunlarda adaletli olmayı, toplumsal kurallara uymayı, fiziksel gelişim, akıl yürütme gibi derslerde kazanamayacağı becerileri kazanmaktadır (Köktaş, 2004, s.10).

Tarihten günümüze kadar çalışma insanları yıpratırken çalışma dışı zamanlar insanların yenilenmesini sağlamaktadır. Bu nedenden dolayı insanlar çalışma zamanına verdikleri önem kadar, çalışma dışı zamana da önem verilmeye başlamışlardır. Çalışma dışı zamanın değerlendirilmesi, rekreasyon kavramı ortaya çıkarmıştır. Her geçen yıl bu kavram daha da geliştirilmektedir (Soyer vd., 2003, s.102).

Rekreasyon, boş zamanın ete kemiğe bürünmüş hali ve buz dağının görünen yüzüdür. Basit bir şekilde boş zamanda tercih edilen faaliyetler olarak bilinse de boş zamanın bireye faydalı olmasını sağlayan temel unsurdur. Rekreasyon, insanların boş zamanlarını belirli bir kurala, mekâna, zamana, plana, neden sonuç ilkesine göre gerçekleştirilen faaliyetlerdir ve uzmanlar tarafından planlanan boş zaman etkinliklerini de kapsamaktadır. Bu yüzden rekreasyon planlı bir boş zaman aktivitesi denilebilmektedir. Rekreasyon bir hareket içermektedir. Bireyler için önemli olan bu aktiviteler insanları rahatlatıcı, hazırlayıcı, gerektiğinde tedavi edici, geleceğe hazırlayıcı, kendini geliştirici, sosyalleştirici gibi birçok özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

2.9. Rekreasyon ve Boş Zaman İlişkisi

Boş değerlendirme (Recreation) ile boş zaman (leisure) iki farklı kavramdır. Rekreasyon kavramı boş zamana göre daha sınırlı ve amaca dönüktür (Kılbaş, 2010, s.33). Çalışma karşıtı bir kavram olan rekreasyon insanların iş hayatı ile bir denge kurmasını sağlamaktadır. İş hayatında yaşadığı zorunluktan sıkılan ruhsal ve fiziksel olarak bir yenilenme amacıyla rekreasyonel faaliyetlerle yönelmektedir (Kuvan, 1993, s.5). Boş zaman ile rekreasyon kol koladır. Rekreasyon özel olarak bireyin gerçekleştirdiği aktivitelerdir. Rekreasyonel faaliyetler boş zaman içinde gerçekleşse de bireyin sahip olduğu bütün boş zamanlar rekreasyonel faaliyetlere ayrılmaz (Kavun, 1994, s.5). Rekreasyon bir tutum, faaliyet iken; Boş zaman ise bir süreyi anlatmaktadır (Kılbaş, 2010, s.4).

Rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleşmesi için bireyin öncelikli olarak boş zamana sahip olunması gerekmektedir. Bu yüzden öncelikli koşul boş zamanın varlığıdır. Boş zaman işten ve zorunlu ihtiyaçlara ayrılan amandan geriye kalan zaman dilimi iken rekreasyon boş zamanda gerçekleştirilen etkinliklerdir. Bu etkinlikler bireyin eğitime, amacına ve sosya-ekonomik durumu gibi özelliklerine bağlı olarak değişmektedir.

2.10. Türkiye’de ve Dünyada Rekreasyon

İslamiyet’ten önce Türk toplumunda kadın erkekler beraber çalışır, savaş hazırlıkları yaparlardı. Boş zamanları kısıtlı olmasından dolayı savaş oyunları reaktif faaliyetleri olarak ortaya çıkmaktadır. İslam’ı kabul ediş ile birlikte boş zaman değerlendirme faaliyetlerinde çok farklı değişimler meydana geldi. Türbe ziyaretleri, cami ziyaretleri, bayram ziyaretleri, dini sohbetler, mevlitler vb. Osmanlı devletinde ise kadınlar hamam ziyaretleri, komşu ve akraba ziyaretleri ve bu ziyaretlerde düzenlenen oyunlar ve eğlenceler yer alıyordu. Erkekler evlerin dışında boş zamanlarını değerlendiriyordu. Buralar genelde cami, kahvehane, spor karşılaşmaları, mesire alanları, meydanlar oluyordu. Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında Tanzimat Fermanı’ndan sonra aydın kesim batı edebiyatına ilgi duyar ve bale, tiyatro yaparak boş zamanlarını değerlendirir olmuşlardır. Kahvehanelere alternatif olarak muhabbet edilebilecek farklı mekânlar açılmaya başlanmıştır. Çok hızlı bir şekilde batılaşma sürecine giren Osmanlı toplumunun gündelik hayatında, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri batılı tarzda olmaya başlamıştır. Bu konuda Sergüzeşt, Araba Sevdası, Eflatun Bey, Aşk-ı Memnu gibi romanlar yazılmıştır. Bu romanlarda Avrupalı yaşamın izlerini görmek mümkündür. Doğu kültüründen batı kültürü geçiş aşamasında yaşanan zorlukları görmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile her alanda yapılan inkılâp yeni bir dönemin başlamasına neden olması sonucu Türk halkının boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Osmanlı devleti zamanında spor, sanat, edebiyat ile uğraşan aydınlar artık yeni Türkiye ile beraber toplumda, daha etkin hale gelişmişlerdir. Aydınlar tarafından değerlendirilen etkinlikleri sayısı artmıştır. Bunun yanında sanayinin de gelişmesi ile beraber çalışma zamanı ile boş zaman belirginleşmiştir. Tatil kavramı toplumumuzun gündemine girmeye başlamıştır. Toplumun eğitim ve gelir düzeyinin artması sonucu

boş zamanlarının iyi bir şekilde değerlendirilmesi ihtiyacı, ortaya çıkmaya başlamıştır (Karaküçük, 2008, s.306-309).

Osmanlı Devleti'ne batılı tarzda modern sporların yapılmaya başlaması ilk başlarda azıklar tarafından ülkeye girmiştir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında artık bu sporlar Müslümanlar tarafından da yapılmaya başlanmıştır (Karaküçük, 2016, s.436).

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verilerine göre günümüz Türkiye'de boş zamanları değerlendirme etkinlikleri genellikle pasiflik içermektedir. Yapılan ankette en fazla yapılan sosyal faaliyet 94,6 ile televizyon izlemektir. Daha sonra %69,9 akraba ziyareti ve %55,7 ile arkadaş ziyareti oluşturmaktadır (TUİK, 2016). Bilgisayar ve internet kullanımı 2017 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %56,6 ve %66,8 oldu. Bilgisayar ve internet kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %65,7 ve %75,1 iken, kadınlarda %47,7 ve %58,7 oldu. 2017 yılı nisan ayında hanelerin %80,7'si evden internete erişim imkânına sahip oldu (TUİK, 2017). TUİK yaptığı araştırma gösteriyor ki ülkemiz insanların bilinçli rekreasyon faaliyetlerine ihtiyacı bulunmaktadır.

Ülkemizde rekreasyonel faaliyetler ilk planlama yıllarında gençlik sorunları gibi görünürken artık rekreasyon planlamada ayrı bir başlık sahibi olmuştur. Bu durum ülkemizin giderek rekreasyonu önemseyişinin göstergesidir (Kılbaş, 2010, s.85).

2.11. Rekreasyon İhtiyacı

Sanayileşme ve buna bağlı olarak artan çarpık kentleşme sonucu negatif uyarıcılardan kaçınmak, eğlenme, dinlenme ve yenilenme gibi sebeplerden dolayı birey kendini yenilemek amacıyla rekreasyonel faaliyetlere yönelmektedir (Dirlik, 2016, s.3). İhtiyaç TDK' a göre "gereksinim, güçlü istek" olarak tanımlanmaktadır.

İnsanlar ihtiyaç duydukları bir eksikliği ortadan kaldırmak ister ve bu konuda tatmin olmak için çeşitli eylemlerde bulunur. İhtiyaçlar davranışı başlatır ve davranışın başlatılmasında etkili olur (Toskay, 1993, s.114). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi buna örnek olarak gösterilebilir. Piramide göre insanlar sürekli birbirine bağlı olan ihtiyaçları karşılama isteği uğruna mücadelede bulunmaktadır.

Şekil 2 Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Teknolojinin gelişmesi, sanayileşme, aile bağların zayıflaması, kalabalık şehirler, stresli yaşam, yoğun istekler, bir o kadar yalnız yaşam, teknolojik gelişmelere bağlı olarak asosyal hayat gibi sebeplerden dolayı insanlar her yönden bir baskı altında kalmaktadır. Rekreatyonel faaliyetler ise bu noktada kurtarıcı görevi görmektedir. Gerçekleştirilen etkili etkinlikler bireyde rahatlama, stresli hayattan uzaklaşma, sosyalleşme, zihinsel ve fiziksel sağlık kazanmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı rekreatyon, modern insanların vazgeçilmez haline gelmeye başlamıştır.

2.12. Rekreatyonun Özellikleri

Psiko-sosyal bir varlık olan insanlar için rekreatyon, büyük bir ihtiyaçtır. Çünkü günümüz dünyasının hızlı iş hayatından uzaklaşmak, dinlenmek, her yönden rahatlamak ve iş hayatına da faydası olacak uygun rekreatyon faaliyetleri planlamak gerekmektedir. Yazıcıoğlu (2010,26-27), rekreatyonun bireye olan faydaları şu şekilde sıralamıştır.

- Bireyin fiziksel olarak sağlıklı gelişimini sağlar. Günümüzde teknolojinin gelişimi ile hareketsiz iş hayatı, insanların sağlığına zarar vermektedir. Harekete dayalı rekreatyon faaliyetleri insanların sağlığına olumlu yönde katkı sağlamaktadır.
- İnsanı sosyalleşmesini sağlar. İş stresi, hızlı yaşam ve çekirdek aile hayatı insanları yalnızlaştırır. Gruplarla yapılan reaktif faaliyetler insanların sosyalleşmesini sağlamaktadır.

- Bireye ruh sağlığını kazandırmada yardımcı olur. Yoğun hayat temposu insanların psikolojilerine zarar vermektedir. Serbestçe seçilen ve insanların her yönden rahatlamasını sağlayan reaktif faaliyetler bireylerin sağlıklı ruh hallerinin korumasını sağlayacaktır.
- Bireyin yaratıcılığının gelişmesine katkı sağlar. Reaktif faaliyetler bireylerin gizli kalmış yönlerin gün yüzüne çıkarmaktadır.
- İnsanların becerilerinin gelişmesini sağlar. İnsanların hangi alanda ne kadar becerili oldukları tam olarak bilinemez. Reaktif faaliyetlerle insanların becerili oldukları alanları keşfederek bu alanlarda bireyleri geliştirebilirler.
- Ekonomik olarak bir hareketlilik sağlar. Rekreasyon yerlerinde ve faaliyetlerinde para harcanarak ekonominin canlanmasını sağlamaktadır
- İyi planlanan rekreasyon faaliyetler, iş hayatı başarısına olumlu yönde katkı sağlamaktadır.
- Toplumsal hayatta bir dayanışma sağlar. Gruplarla yapılan rekreasyon faaliyetler insanların kaynaşmasına neden olmaktadır.
- Demokratik toplumun oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Tedavi amaçlı olarak kullanılmamasına rağmen insanların günlük gereksinimlerini karşılayabilecek rekreasyonlara terapatik rekreasyon denilmektedir. Terapatik rekreasyonda yapılan aktiviteler daha çok tedavi edici yönde olmaktadır (Başaran, 2016, s.401).

Serbest zaman diliminde yapılan her aktivite rekreasyon değildir. Bir orman mühendisinin dağlarda devriye atması ya da arkeoloğun su altı arkeolojisi için araştırma amaçlı dalış yapmasını rekreasyon olarak değerlendiremeyiz. Bir insanın alışveriş merkezinde ihtiyaçlarını alması rekreasyon değerildir fakat burada konser dinlemek için gidilmesi pasif rekreasyon faaliyetidir (Kalkan, 2012, s.6).

Sanayi devrimi ile teknolojik gelişmeler yaşanmış fakat insan hayatında bir monotonluğun ve işçi göçlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Göçlerle hızlı bir şekilde büyüyen şehirler beraberinde yaşam zorluğunu da getirmiştir. Böylece teknolojik gelişmeler hayatımıza pozitif ve negatif yönde etkisi olmuştur. Bu iki unsur insanların dinlenme, eğlenme ve yenilenme ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Tüm bu

nedenlerden dolayı rekreasyon insanlar tarafından bir ihtiyaç haline gelmiştir (Müderrisoğlu ve Uzun, 2004, s. 109).

Rekreasyonun, gençlerin hayatlarından şiddeti engellemesi ve olumlu davranışların artmasını sağlaması açısından önem taşımaktadır (Mansuroğlu, 2002, s. 54). Geleceğin mimarı olan gençlerin, sağlıklı yetişmesinde rekreasyonel faaliyetlerin etkisi büyüktür.

2.12.1. Fiziksel Gelişime Etkileri

Teknolojik gelişmeler sonucu insanlar, durağan bir hayatı benimsemeye başlamıştır. Hareketsiz yaşam beraberinde birçok hastalığı getirmiştir. Hareket mevcut hastalıklardan korunmak ve sağlığı tekrar kazanmak için son derece önemlidir (Ayan, 2009, s.12). Rekreasyonel faaliyetler olan, spor, dans ve fiziksel aktiviteler insan sağlığına olumlu yönde etkisi bulunmaktadır (Ceylan, 2009, s.56).

2.12.2. Ruhsal ve Duygusal Gelişime Etkileri

Ruh sağlığı bireyin çevresi ve kendi iç dünyası ile denge halinde yaşamını sürdürmesidir. Ruhsal sağlığı yerinde olan insan sağlıklı, seven sevilen, dengeli, kendini bilen insanlardır. Bu doğrultuda yeteneklerini verimli, doğru ve hedefine yönelik kullanır (Ayan, 2009, s.13). Ruhsal sağlığı yerinde olan insan Yörükoğlu, (1980, s.5) göre hoşgörü sahibidir, olumsuzluklar karşısında yılmaz ve kendine güvenir.

Bireyin boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirmesi fiziksel, zihinsel ve toplumsal unsurların sentezlerinde olumlu bir kişiliğin temelleri atılır. Sağlıklı bir kişilik oluşturan bireylerde ise hoşgörü, adaletli, anlayış ve dürüstlük gibi özellikler kendini göstermektedir. Boş zamanlarının iyi bir şekilde değerlendirilmesi, saldırganlık gibi davranışların görülmesinin önüne geçmektedir. Bunun yanında birey boş zamanlarını toplum ile gerçekleştiriyorsa eğer yalnızlık gibi hoş olmayan duygularını bastırmaktadır. Ayrıca birey ilgisi yönünde etkinliklere katılarak dışa dönük kişilik sahibi olmakta ve böylece toplumla iç içe sağlıklı bir hayat sürdürmektedirler (Gedik, 1985, s.33-38).

Bilhassa gençlerde bir psikolojik rahatlama olmadan sürekli çalışmaları ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Rekreasyonel faaliyetlere katılan

gençler kendileri tanır, yeteneklerinin ve mevcut potansiyellerinin farkındalığında boş zamanlarını değerlendirerek ruhsal doyuma ulaşırlar (Kılbaş, 2010, s.99).

2.12.3. Toplumsal Açıdan Etkileri

Toplumsal açıdan dayanışmaya katkı sağlamaktadır. Modern yaşam ile insanlar bir biriden kopmakta ve giderek uzaklaşmaktadır. Bu ayrışma zamanla düşmanlığa kadar gitmektedir. Modern yaşamın yanında ekonomik konum, ırk, kültürel farklar, mesleki konum gibi faktörlerde toplumsal ayrışmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Grup halinde yapılan rekreasyon faaliyetler bireylerin birbiri ile yaklaşmasına, ön yargıların kırılmasına toplumun birbiriyle barışmasına ve kendilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bunların sonucunda toplumun yaşam kalitesi artarak daha mutlu ve zengin bir toplum meydana gelmektedir (Köktaş, 2004, s.14).

2.13. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Mull ve ark., (1997)'ye göre rekreasyonel faaliyetler çok farklı biçimlerde sınıflandırmak mümkündür. Sınıflandırmalar mekâna, zamana, eylem çeşidine, yapılış şekline göre sınıflandırılır. Rekreasyonel faaliyetler bireylerin beklenti ve katılım biçimlerine göre değişmektedir (Kalkan, 2010, s.6).

Rekreasyonlar temel kaynaklar ve mekân açısından bakılırsa ikiye ayrılmaktadır.

1- Kapalı alan rekreasyonları.

2- Açık hava rekreasyonları.

Kapalı Alan Rekreasyonu

- Kulüp ve derneklerdeki kapalı mekân etkinlikleri,
- Kapalı alanlardaki her türlü faaliyetler (sergi, defile vb.)
- Çeşitli kongreler, seminerler, toplantılar.
- Kapalı spor faaliyetleri (Basketbol, Masa tenisi, voleybol)
- Kapalı sağlıklı yaşam tesisleri. (Sauna, kaplıca, hamam vb.)
- Çeşitli kurslar. (Dikiş nakış, bilgisayar, halk oyunları vb.)

- Kapalı alanlardaki kâğıt, zekâ oyunları, bilgisayar oyunları vb.
- Evde yapılan etkinlikler (Televizyon ve video izleme, kitap okuma, aile eğlenceleri, el sanatları uğraşma) (Hazar, 2003, s.23).

Açık hava rekreasyonları suda, karada ve havada yapılan etkinlikleri kapsamaktadır ve insanın kendi ruhsal, sosyal, fiziksel ve kişiler arası iletişim gibi birçok alanda bireyin çıkarları doğrultusunda yapılan rekreasyonel faaliyetlerdir (Dirlik, 2016). “Açık alan rekreasyonu, “bireylerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, tesis olsun veya olmasın organize aktivitelerin düzenlendiği, yarışma anlayışının olmadığı, bireyin bireylerle ve çevreyle ilişkisinin önemli olduğu, doğal ve/veya düzenlenmiş alanlarda yapılan rekreasyon türüdür”. Açık alan rekreasyonu insanların doğayla olan etkileşimlerini meydana gelen boş zaman faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bu faaliyetlere katılan bireyler, buradaki deneyimlerden kişisel faydalar sağlamaktadır. Bireylerin arkadaş çevresinin genişlenmesini, sosyalleşmesine ve günlük yapılması gereken rutin işlerin daha hızlı ve kolay yapabilmesine, toplum içindeki değerinin ve topluma olan katkılarının artmasına neden olmaktadır. Ayrıca açık alan rekreasyonu birçok insana iş kapısı açmakta, ekonominin canlanmasına katkı sağlamaktadır (Kalkan, 2012, s.11). Kapalı alan rekreasyonları olumsuz hava şartlarından uzak etkinlikleridir. Üstü örtülü alanlardan yapılır. Açık hava rekreasyonları doğada, herhangi bir alan sınırlaması olmayan rekreasyonel faaliyetlerdir (Kuvan, 1993, s.7).

Açık Alan Rekreasyonu

- Açık alanda yapılan etkinlikler. (Kayak, futbol, tenis, golf, vb.)
- Açık alanda yapılan sanatsal faaliyetler. (açık hava konserleri, sergiler, resim yapma vb.)
- Dağcılık, doğa gezilileri.
- İzcilik, kampçılık, avcılık, piknik, amatör bahçe işleri.
- Diğerleri (Hazar, 2003, s.23).

Nitelikli rekreasyon ve nitelikli olmayan rekreasyon faaliyetleri arasında sınır tam anlamı ile belirgin değildir. Bir takım rekreasyon faaliyetleri iş ile birleşerek, iş

olgusu daha bir eğlenceli hale getirmek mümkündür. Bir rekreasyon faaliyetinin nitelikli olup olmadığı konusunda birçok faktör vardır bunları sıralayacak olursak.

1. Gereksinim olarak rekreasyon.
2. Birey ve topluma değer katan rekreasyon: Demokratik davranış.
3. Toplum bilimsel bir yaklaşım olarak rekreasyon.
4. Doyum sağlayan bir etkinlik olarak rekreasyon (Kılbaş, 2010, s.9-19).

Diğer bir sınıflandırmada pasif ve aktif rekreasyon olarak ayrılabilir.

Pasif rekreasyon:

İnsanların bizzat etkinliklere katılıp çaba ve enerji sarf etmedikleri, etkinliklere katılmak yerine sadece izledikleri, seyirci oldukları rekreasyon türüdür (Demiray, 1987, s.252).

Aktif rekreasyon:

Kişilerin boş zamanlarında aktif olarak reaktif faaliyetlerine katılmadır. Örneğin; Tenis oynamak, yüzme, paintball gibi fiziki güce dayalı sportif oyunlar seçilebilir. Bu sportif oyunlarla birlikte bireylerin rekreasyonel faaliyetlere katılımlarının artmasını sağlayan; “Nüfus artışı, gelir düzeyi ve yaşam standardının artması, teknolojideki gelişmeler nedeniyle işe ayrılan sürenin kısaltılması, eğitim düzeyinin yükselmesi, özellikle kendi aracıyla seyahat etme” gibi gelişmeler rekreasyonel etkinlikler üzerinde olumlu etkileri olmaktadır (Donuk, 2005, s.50).

Detaylı rekreasyon sınıflandırmasını Ardahan ve Ark. (2016, s.19-36)’a göre mekâna, harekete, amacı gibi farklı bakış açılarında detaylı sınıflandırması yapılmıştır.

a) Eylem Çeşidine Göre

1. Aktif Rekreasyon
2. Pasif Rekreasyon

b) Mekânsal Sınıflamaya Göre

1. Açık Alan Rekreasyonu
2. Kapalı Alan Rekreasyonu

c) Amaçlarına Göre

1. Dinlenme amaçlı rekreasyon
2. Kültürel rekreasyon
3. Toplumsal amaçlı rekreasyon
4. Turizm amaçlı rekreasyon
5. Sanatsal amaçlı rekreasyon

d) Çeşitli Ölçütlere Göre: Rekreasyon

1. Sosyolojik muhtevaya göre
2. Kullanılan mekâna göre
3. Faaliyetlere katılanların sayısına göre
4. Zaman göre
5. Yaş faktörüne göre

e) Özel İşleve Göre

1. Ticari rekreasyon
2. Sosyal rekreasyon
3. Uluslararası rekreasyon
4. Estetik rekreasyon
5. Fiziksel rekreasyon
6. Orman rekreasyonu
7. Turizm rekreasyonu
8. Park rekreasyonu
9. İşyeri Rekreasyonu
10. Kampüs rekreasyonu
11. Hastane rekreasyonu

f) Yerel Sınıflandırmaya Göre Rekreasyon Çeşitleri

1. Kentsel Rekreasyon

2. Kırsal rekreasyon

g) Yapısal Sınıflandırmaya Göre Rekreasyon Çeşitleri

1. Mücadele gerektiren rekreasyon
2. Rekabetçi rekreasyon
3. Yaratıcılık gerektiren rekreasyon

h) Yaşama Biçimine Göre Rekreasyon

1. Ciddi boş zaman
2. Gündelik rekreasyon.

2.14. Sanayileşme, Kentleşme ve Rekreasyon

Kültür birikimi olan kentlerde insanlar birbirine benzememekle beraber farklı yaşam biçimlerine de sahiptir. Bu kentlerin insanları toplumsal uzlaşma ile bir arada yaşamaktadır (Aslan ve Aslan, 2001, s.3). Kültür, yaşamı anlamlandıran bir sistem olarak görülmektedir. Kültür, içinde evrensel değerleri bulundurduğu gibi her toplumun nesilden nesile aktardığı değer, inanç ve kuralları da kapsamaktadır. Kentler kendilerine özgü olan toplumsal çevreyle insanları toplumsallaştırılmasında etkili olmaktadır (Tatlıdil, 1993, s.1). İnsanlar birbirine benzemeyen özelliklerden dolayı farklı alt kültürler ortaya çıkmıştır. Farklı alt kültürlerin ortaya çıkardığı alt sorunların çözümü için de kentleşme kavramı ortaya atılmıştır. Bu yaşam biçiminde kent koşulları altında uyumlu bir yaşam sivilidir (Aslan ve Aslan: 2001, s.3). Kentsel rekreasyon, merkez ya da merkeze yakın yerlerde açık ya da kapalı mekanlarda yapılan rekreasyondur. Bu rekreasyon alanlarına bireyler kısa sürede ulaşabilmektedir. Bu alanlara müze, sinema, tiyatro vb. etkinlik alanlarıdır (Mersinli, 2009, s.55). Birbirinden farklı insanları bir arada tutan ve birlikte yaşamının temeli olan ortak değerlerin gelişmesinde ve korunmasında kentsel rekreasyonların önemi büyüktür.

Kentleşme sonucu aile yapıları küçülmüştür. Son yıllara kadar boş zamanlarını evlerin dışında geçirmeye başlayan kentli aile, artık boş zamanlarını daha ziyade evlerinde T.V izleyerek ya da Audiovisual araçlarını kullanarak geçirmeye başlamıştır. Birey boş zamanlarını aile, sosyal sınıf, alt kültü grupları gibi faktörlerin yanında kentin ona sunduğu olanaklarda yönlendirmektedir. Bilhassa iyi planlanmış kentler

farklı sosyal ve ekonomik dizeye sahip boş zamanları değerlerine mekanlarına ve olanaklarına sahiptir (Aslan ve Aslan, 2011, s.4).

Sanayileşme ve onun doğal bir sonucu olan kentleşmeyle yeni yeni sorunlar görülmeye başlanmıştır. Trafik, plansız kentleşme, stresli yaşam, kalabalık, gürüldü, hava kirliliği, yalnızlık, bireysellik gibi sorunların giderilmesinde ya da korunmasında rekreasyon, insanlar için bir çıkış kapısı görevini görmektedir. İhtiyaçlar, yetenekler doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler şehrin sıkıntılarında insanı korumaktadır. Bunun yanında şehirlerin de zengin rekreasyonel faaliyetler sunmaktadır. Şehirlerde yüzlerce kurs, mekân, uzman kişilere ulaşmak mümkün olduğu gibi kendi ilginiz doğrultusunda da aynı faaliyetler gönül vermiş birçok kişiye ulaşabilirsiniz.

2.15. Rekreasyon Eğitimi

Yurtdışı terminolojisinde bir hastalık geçirdikten sonra vücudun kendisini toparlayarak eski haline gelmesine “rekreasyon” denilirken, günümüzde giderek boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirmesini ifade etmektedir (Kılbaş, 2010, s.22). Boş zaman eğitimi bireye her yönden faydalı olacak faaliyetleri organize etme eğitimidir. Bu boş zaman eğitimi, öğretici bir özelliği olduğu gibi insana fayda sağlayıcı yönü de olmalıdır. Boş zamanı etkili kullanmak, bir eğitim sürecinin işidir. Unutmamalıyız ki, boş zamanın gelişi güzel kullanılması birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tezcan, 1993, s.250).

Aşağı yukarı her insanın bir boş zamanı mevcuttur. Fakat bu boş zamanın etkili bir şekilde nasıl kullanacağı konusunda herhangi bir eğitimi yoktur. Gelişen ve değişen toplum yapısına ayak uydurmak ve kapitalizm ile mücadele etmek için boş zaman eğitimi önemli bir etmendir (Kılbaş, 2010, s.8). Rekreasyon eğitimi, insanların boş zamanlarını çeki düzen vermesini sağlamaktadır. Rekreasyon eğitiminde insanlar boş zamanlarının farkını vararak, bu zaman diliminde kendisine faydalı etkinlikler planlama öğretisi olup toplumsal gelişmeye de büyük bir etkisi olmaktadır. Seçilen etkinlikler, bireyin eğitim ya da günlük hayatına olumlu bir yönde katkı da sağlamaktadır (Başaran, 2016, s.405-406).

Rekreasyon faaliyetleri serbest zamanı değerlendirmenin yanında yaşlılar, gençler ve sorunları olan insanların topluma kazandırılması, kısacası rehabilite etmesinde kullanılan alternatif bir eğitimidir. Bu bireylere uygun bir rekreasyonel

faaliyetler tertip edilir. Bu faaliyetler hazırlanırken birçok faktör dikkate alınarak, hedefler ve beklentiler ışığında detaylı bir plan yapılır. Gerekli görüldüğünde plan üzerinde düzeltmeler yapılır ve planlama sonrasında bireye bilgi verilmektedir (Başaran, 2016, s.402).

Rekreasyonel faaliyetlerde olması gereken özelliklere değinilecek olursak.

- Aktivitelerin insanların zevk ve yeteneklerine uygun olması gerekmektedir.
- Aktiviteler arasında seçim imkanlarının olması gerekmektedir.
- Varolan etkinlikler amaca hizmet etmelidir.
- Etkinlikler bireyleri mutlu edici olmalıdır.
- Yapılacak etkinliklerin malzemeleri hazır olmalıdır.
- Etkinlikler bireyin cinsiyetine ve yaşa uygun olmalıdır.
- Etkinlik seçiminde din, kültürel olgular ve maddi imkanlara dikkat edilmez.
- Seçilen etkinliğin sonucu sergilenebilir olmalıdır.
- Bireydeki sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel yönden geliştirici olmalıdır.

Boş zaman eğitimi, kendilerini becerilerini, boş zamanın yaşamlarındaki yerini ve önemini anlayarak boş zamanın doğru kullanımına dönük beklendik değişiklikler yaptıkları, yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ifade edilebilir (Sivan, 2007, s.52).

2.16. Alternatif Eğitim Olarak Rekreasyon

Boş zaman insanların kendilerini güncelledikleri bir zaman dilimidir. Bu yüzden boş zaman eğitimi birey ve toplum açısından son derece önemlidir. (Erdemli, 2002 s.50-51). Boş zamanlarını olumlu bir şekilde nasıl değerlendireceğinin eğitimini alamamış toplumlarda uygulanan rekreasyonlar, pasif bir görünüm sergilemektedir (Ünver, 1986, s.213).

Her ülkenin kendi eğitim politikalarına göre hazırlanmış eğitim programı vardır. Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı kültürel, siyasi, tarihi miras, hedeflerimiz, bulunduğumuz coğrafya vb. kriterler göz önüne alarak eğitim sistemi belirler ve en iyi şekilde uygulamaya çalışmaktadır. Alternatif eğitim ise yıllardan beri uygulanan ve alışagelmış sisteminin tamamen dışındaki yeni bir eğitim sistemidir. Bazı aileler ülkelerinin eğitim sistemini beğenmeyerek istedikleri bir eğitim sistemi ile öğrencilerini eğitirler. Bu sisteme alternatif eğitim sistemi denilmektedir. Toplumla sorun yaşayan insanlar ya da grupların topluma uyumu için verilen eğitimidir. Bu

bireylerin boş zamanları onlarla görüşerek planlanır ve bireylerin var olan sorunlarının çözülmesi amaçlanmaktadır.

Alternatif eğitim olarak rekreasyonun amaçları arasında

- Kaygının en aza inmesini sağlamak.
- Bireyin kendine olan güvenini geliştirmek.
- Toplumla kaynaşmasını yardımcı olmak.
- Bireyde varolan yeteneğin geliştirilmesi ya da ortaya çıkarılması.
- Tek düze hayattan kurtarmak.
- İletişimin iyileştirilmesi.
- Kötü davranışların azaltılması.
- Sorumluluk sahibi olmaya yardımcı olmak.
- Yaşam kalitesinin yükseltilmesi.
- Engelli bireylerin yaşamına renk katmak.
- Başarı duygunun etkinlikler vasıtasıyla gelişimin sağlanması.
- Toplumun oluşturduğu kurallara uyum sağlama kolaylığı.
- Duygu düşüncelerin ifade edilmesinde kolaylık sağlanması (Başaran, 2016, s.403-405)

Günümüzde eğitim anlayışı giderek değişmektedir. İletişim ve ulaşım araçların gelişmesi ile dünya giderek küçülmüştür. Bu nedenden dolayı insanlar ve toplumlar arasındaki rekabet de artmaktadır. Bu rekabetçi ortamda ülkelerin ayakta kalabilmesi ya da bir adım öne geçmesi, iyi bir eğitim ile gerçekleşebilmektedir. Eğitimin sadece duvarlar arasında gerçekleşen bir eylem olmadığı aşikârdır. Eğitim evde bireylerin uyanması ile başlar, gün boyu devam eder ve ölünceye kadar bu süreç bu şekilde devam etmektedir. Eğitim bir bütünlük arz etmektedir bu yüzden bir mekân ve zaman ile sınırlandırılmaz. Gün boyu devam eden bu eğitim süreci, insanların boş zamanlarını da kapsamaktadır. Boş zamanlarda gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetler, insanların eğitime ara vermeden ölene kadar devam etmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.17. Öğretmenlik Mesleği ve Boş Zaman

Öğretmenler, topluma boş zaman alışkanlıkları kazandırmada oldukça etkilidir. Ders içi ve ders dışı öğretim faaliyetleri, aktüel-kültürel ve sosyal etkinliklerle öğrencilerine katkı sağlamaktadırlar. Bu yüzden öğretmenlerin boş zamanlarını ne şekilde geçirdikleri toplumsal açılarından oldukça önemlidir. Öğretmenlerin meslek yaşantılarında cinsiyet, yaş, hizmet süresi, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, medeni hal ve herhangi bir düzenli etkinliğe katılıp katılmadıklarının seçiminin etkili olduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Herhangi bir etkinliğe katılımında öğretmenlerin ekonomik gelirinin etkili olduğu, bu yüzden ekonomik durumunun iyileştirilmesi halinde boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonlarını artıracak ve öğretmenlerin sosyo-ekonomik düzeylerinde bir artışa neden olacağı söylenebilir (Altunay, 2015, s.44).

İnsanlık için büyük değer taşıyan zamanı etkili kullanmak oldukça önemlidir. Her konuda olduğu gibi zamanı verimli kullanmak için eğitime büyük görevler düşmektedir. Ailelerin ve okulların bireylere zamanı kullanmayı öğretmen için örnek davranışlar sergilemesi ve rehberlik yapmaları gerekmektedir (Gülbahçe, 1996, s.4).

Öğretmenlik, gelecek nesillerin eğitilmesinde önemli bir konuma sahiptir. Bu yüzden öğretmenlerin boş zamanda gerçekleştirdikleri faaliyetler toplumdaki diğer meslek gruplarına göre daha önemli bir konuma sahiptir. Bu yüzden öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri, toplum için çok daha fazla önem taşımaktadır. Öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri konusunda yeterli bilgi ve tecrübe sahibi olmaları, gelecek nesillerin sağlıklı yetişmesinde olumlu yönde etkisi olması beklenmektedir.

2.18. İlgili Araştırmalar

Sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve iş doyum düzeyleri konusunda herhangi bir çalışma yok iken kamuda çalışanları, üniversite öğrencileri ve öğretmenler hakkında boş zaman konusu üzerinde çalışmalar mevcuttur.

Avcı, (2009) yüksek lisans tezinde “Muğla ili Milli Eğitim Müdürlüğü’nde görev yapan öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarının değerlendirilmesi” adlı çalışmasında öncelikle öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarının nasıl değerlendikleri ve bu alışkanlıklarda yaş, cinsiyet farklılıklarını tespit etmek istemiştir.

Araştırmasının sonucunda ders yükü, ekonomik durumlar gibi faktörlerin alışkanlıklarda herhangi bir etkisini görülmezken, cinsiyet ve yaş kriterlerine göre alışkanlıklarda anlamlı farklılıklar tespit etmiştir.

Çetinbaş (2010) yüksek lisans tezinde Sivas devlet okullardaki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını tespit etmek üzere 90 öğretmene yönelik anket çalışması yapmış. Yapılan çalışmada öğretmenlerin boş zamanlarında “spor yapmak”, “televizyon seyretmek”, “çarşı, pazar, park gibi gezintilere çıkmak” ve “müzik dinlemek” gibi etkinlikler yaptıklarını tespit etmiş. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin yaşadıkları il ve çalıştıkları okulların boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirebilecek imkanları olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Diğer yandan Karakullukçu (2009) Adalet Bakanlığı çalışanlarının eğitim düzeylerine göre boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını incelemiştir. Bunun için 64 soruluk anket hazırlanarak 159 memur üzerinde uygulanmış. Araştırmanın sonucunda çalışanların yeterince boş zamanları olmadıkları, eğitim seviyesine göre boş zaman değerlendirilmesinin daha etkili olduğu, yapılan faaliyet sayılarının da daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Altunay (2015) “Ankara ili Keçiören’de öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonu” başlıklı yüksek lisans tezinde 45 yaş üzeri öğretmenlerin faaliyetlerinin dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duyduğu, genç öğretmenlerin kendi kendine güdülenerek boş zaman faaliyetlerinde bulunduğu sonucuna ulaşılmış. Bunun yanında sosyal bilimler branş grubundaki öğretmenlerin diğer branştaki öğretmenlere göre içten güdülenmenin ve başarı duygunun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erken (2008) yüksek lisans tezinde ise Sakarya merkezdeki öğretmenlerin yeterli serbest zaman ve maddi imkânın olduğu fakat spor merkezi azlığı, arkadaş grubunun olmayışı bunun yanında tembellik ve ihmalkârlık gibi sebeplerden dolayı öğretmenlerin yeterince spor yapmadığı tespit edilmiştir.

Eroler (2015) yaptığı araştırmada liselerde görevli öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları üzerinde çalışılmış. Çalışmada öğretmenlerin yeterli derecede boş zaman etkinliklerine katılmadıkları sonucuna ulaşılmış. Ayrıca ders yükü az olan, çocuk sahibi olmayan, genç olan, bekar öğretmenler, lisans üstü

mezunu olan, öğretmenlerin boş vakitlerinde daha çok faaliyetlerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer yandan Binbaşı (2006) Kütahya’da görevli öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında öğretmenlerin yeterince boş vakitlerinin olduğu tespit edilmiş. Öğretmenler boş vakitlerinde kitap gazete okumak, televizyon izlemek ve müzik dinlemek başta gelmektedir. Öğretmenler boş vakitlerindeki faaliyetlerini seçerken yeteneklerine uygun etkinlikleri başta olmak üzere arkadaş çevresi, rahatlama, iş ortamından uzaklaşma takip etmektedir

Tel (2007) “Öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Doğu Anadolu örneği” doktora tezi araştırmasında öğretim üyelerinin boş vakit faaliyetlerinin dinlenme, toplumsallaşma, kitap okuma, aile üyeleri ile birlikte olma, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılarak değerlendirirken. Kahve-kafeterya ve eğlence yerlerine gitme oranlarının düşük olduğu görülmüştür.

Öçalan ve ark. (2013) tarafından Kırıkkale’de görevli öğretmenleri ile ilgili yaptığı bir araştırma da öğretmenlerin boş zamanlar için pek maddi harcama gerektirmeyen faaliyetler gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Ayrıca bayan öğretmenlerin kitap-gazete okumayı, televizyon izlemeyi, müzik dinlemeyi, arkadaş ziyaretleri gibi faaliyetler boş vakitlerini değerlendirirken, erkek öğretmenlerin ise boş vakitleri kitap-gazete okuma, televizyon izleme, müzik dinleme, arkadaş ziyaretleri, bilgisayar ve internetle ilgilenerek geçirdikleri sonucu çıkmıştır.

Gelen ve Hergüner (2007), Araştırmalarında, Sakarya’da görev yapan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve orta dereceli okullardaki 69 beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını incelenmiştir. Boş zamanların öğretmenleri rahatlattığı, yorgunluklarının giderildiği fakat zaman ve imkânsızlık tespit edilmiştir.

Kaya ve Tural (2005) Isparta ili ve ilçelerinde görev yapan 246 erkek, 174 kadın, toplam 420 öğretmen üzerine yaptığı araştırmada, öğretmenlerin boş zamanlarda sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumları ele alınmıştır. Kadınların evde yapabilecekleri etkinlikleri, erkeklerin ise daha ziyade dışarıda yapabilecekleri faaliyetleri seçtikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya göre öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri için yeterli zamanlarının olduğu görülmüştür. Genç öğretmenlerin fiziksel

aktivitelerle daha çok meşgul olurken yaşı ilerlemiş öğretmenlerin pasif etkinliklerle zamanlarını değerlendirdikleri tespit edilmiştir.

Bedir (2016) “Boş zaman (rekreasyonel) aktivitelerinin stresin üstesinden gelebilme rolünün incelenmesi” konulu çalışmasında Atatürk Üniversitesinde 396 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada boş zaman faaliyetlerine katılım arttıkça öğrencilerin ruh hallerine olumlu yönde geliştiği ve stresle daha iyi bir şekilde baş ettikleri gözlenmiştir.

Erdoğan (2012) yaptığı araştırmada boş zaman etkinliği yapan 232, yapmayan 281 toplamda üniversite sınavına hazırlanan 513 öğrenci üzerinde sınav kaygısı – boş zaman etkinlikleri ilişkisi üzerinde çalışılmıştır. Boş zaman etkinliğinde bulunanların, bulunmayanlara göre sınav ve sürekli kaygının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülbahçe, (1996) Boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları (Türkiye örneği) adlı araştırmasında rekreasyonel faaliyetlerin önemine ve Türkiye’deki tarihine ve gelişime değinmiştir. Boş zaman eğitiminde ailelerin önemine vurgu yapılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan bilgi toplama aracı ile aracın uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendikleri, iş doyumu düzeyleri ve arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi amaçlandığından ilişkisel tarama modeli kullanılarak araştırmanın değerlendirmeler bölümünde betimlemeler yapılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2017-2018 ile 2018-2019 eğitim öğretim yılında kamuda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Araştırmanın evreni çok büyük olmasından dolayı evren için örneklem seçilmiştir. Araştırmanın örneklem seçiminde yaş, cinsiyet, görev yılları, yaş gibi kriterler göz önünde bulundurulmadan tesadüfü olarak gönüllülük esas alınarak 350 sosyal bilgiler öğretmenine veri toplama aracı uygulanmıştır.

Tablo 1.
Demografik Özelliklerin Dağılımları

		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kadın	179	51,1
	Erkek	171	48,9
Yaş	22-30 yaş	97	27,7
	31-39 yaş	181	51,7
	40-48 yaş	57	16,3
	49-57 yaş	15	4,3
Medeni hali	Evli	259	74,0
	Bekar	91	26,0
Çocuk sayısı	Yok	41	15,8
	1 çocuk	92	35,5
	2 çocuk	112	43,2
	3 çocuk	14	5,4
Eğitim durumu	Lisans	308	88,0
	Yüksek lisans	38	10,9

	Doktora	4	1,1
	İlköğretim	14	5,3
	Lise	25	9,5
Eş eğitim durumu	Lisans	195	73,9
	Yüksek lisans	27	10,2
	Doktora	3	1,1
	İlköğretim	249	71,1
Anne eğitim durumu	Lise	59	16,9
	Lisans	42	12,0
	İlköğretim	322	92,0
Baba eğitim durumu	Lise	22	6,3
	Lisans	6	1,7
	Kira	134	38,3
Ev durumu	Ev sahibi	203	58,0
	Lojman	13	3,7
	3000 TL ve altı	28	8,0
	3001-4000 TL	82	23,4
Aylık hane geliri	4001-5000 TL	68	19,4
	5001-6000 TL	54	15,4
	6000 TL üstü	118	33,7
	Çok kötü	4	1,1
Toplumun refah seviyesine göre kendi gelirinizi nerede görüyorsunuz?	Kötü	43	12,3
	Normal	217	62,0
	İyi	83	23,7
	Çok iyi	3	9
	Çalışmıyorum	316	90,3
Öğretmenlik dışında başka bir gelir getirici işte çalışıyor musunuz?	Ara sıra çalışıyorum	22	6,3
	Çalışıyorum	12	3,4
	Ev hanımı	31	12,3
	Öğretmen	128	50,6
	TSK personeli	7	2,8
Eş mesleği	Mühendis, mimar	11	4,3
	Serbest meslek	15	5,9
	Memur	24	9,5
	Diğer	37	14,6
	Köy	25	7,1
İkametgâh yeri	İlçe	129	36,9
	İl	84	24,0
	Büyükşehir	112	32,0
	Var	31	8,9
Sürekli bir sağlık sorunu	Kısmen	50	14,3
	Yok	269	76,9
	5 yıl ve altı	106	30,3
	6-11 yıl	117	33,4
Görev yılı	12-17 yıl	65	18,6
	18-23 yıl	45	12,9
	24 yıl ve üzeri	17	4,9

Haftalık ders saati	15 ve altı	31	8,9
	16-21	83	23,7
	22-30	197	56,3
	31-40	34	9,7
	41 ve üzeri	5	1,4
Haftalık okulda bulunma süresi	15 saat ve altı	18	5,1
	16-24 saat	54	15,4
	25-35 saat	150	42,9
	36-45 saat	102	29,1
	46 saat ve üzeri	26	7,4
Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?	Hiç kalmıyor	45	12,9
	1-3 saat	164	46,9
	4-6 saat	105	30,0
	7-9 saat	26	7,4
	10 saat ve üzeri	10	2,9
Haftalık tatil gün sayısı	Hiç yapmıyorum	35	10,0
	1 gün	163	46,6
	2 gün	114	32,6
	3 gün	37	10,6
	4 gün ve üzeri	1	0,3
Çocukluğun geçtiği yer	Köy	110	31,4
	Kasaba	19	5,4
	İlçe	89	25,4
	İl	77	22,0
	Büyükşehir	55	15,7
Sivil toplum kuruluşuna üyelik	Evet	107	30,6
	Hayır	243	69,4
Haftalık boş zamanın yeterliliği	Kesinlikle evet	22	6,3
	Evet	105	30,0
	Kararsızım	50	14,3
	Hayır	123	35,1
	Kesinlikle hayır	50	14,3
Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme	Her zaman	32	9,1
	Bazen	200	57,1
	Hiçbir zaman	118	33,7

Öğretmenlerin %51,1'i kadın, %48,9'u erkeklerdendir. Oranlara bakıldığında eşite yakın bir katılım görünmektedir. Katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerin %51,7'si 31-39 yaşında, %27,7'si 22-30 yaş aralığındadır. Tabloya bakıldığında katılımcıların 79,4'ü oldukça genç katılımcılardan oluşmaktadır.

Ankete katılanların %74,0'ü evli, evlilerden %43,2'sinin 2 çocuğu bulunmaktadır. Daha sonra %15,8'in çocuğu yokken, 1 çocuğu bulunan öğretmenlerin oranı %35,5'tir. 3. Çocuk sahibi öğretmenlerin oranı %5,4'te kalmıştır. Evli sosyal

bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun 1 ve 2 çocuk sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin %88'i lisans mezunu, %10,9'un yüksek lisans mezunu iken sadece %1,1'i doktora mezunu olduğu tablodan görülmektedir. Katılımcılarının %73,9'unun eşi lisans mezunu, %10,2'si yüksek lisans mezunu, %9,5'nin lise mezunudur. %71,1'inin anne eğitim durumu ilköğretim mezunu, %92'sinin babası ilköğretim mezunudur. Öğretmenlerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında büyük oradan ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. 350 katılımcıdan 48 öğretmenin anne ve babalarının lisans mezunudur.

Öğretmenlerin %58'i ev sahibi, %38,3'ü kirada, %3,7'si lojmanda oturmaktadır. %33,7'si 6000 TL üstü, %23,4'ü 3001-4000 TL arasında, %19,4'ü 4001-5000 TL arasında, %15,4'ü 5001-6000 TL hane gelirine sahiptir. Öğretmenin maaşı dikkate alındığında evli öğretmenlerin eşlerinin de büyük oradan çalıştığı anlaşılmaktadır.

Toplumun refah seviyesine göre kendi gelirinizi nerede görüyorsunuz sorusuna katılımcıların %62'si kendisini toplum refah seviyesine göre normal, %23,7'si gelirini iyi olarak görmektedir. Toplumun gelir düzeyine göre kendi gelirini normal ve üzeri gören öğretmenlerin oranı %86,6'dır.

Katılımcıların %90,3'ü öğretmenlik dışında başka bir işte çalışmamakta iken %9,7'si gelir getirici bir faaliyette çalışmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin %50,6'sının eşi de öğretmenken %12,3'ü ev hanımıdır.

Ankette yer alan ikametgâh yeriniz sorusuna öğretmenlerin %36,9'u ilçede, %32'si büyükşehirde, %24'ü ilde, %7,1'i köyde yaşadıkları cevabını vermiştir. Öğretmenlerin %76,9'unun sürekli bir sağlık sorunu bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin %33,4'ü 6-11 yıl, %30,3'ü 5yıl altı, %18,6'sı 18-23 yıl, %4,9'u 24 yıl üzeri görev yapmakta, %56,3'ü haftalık 22-30 saat derse girmekte, %42,9'u okulda 25-35 saat bulunmaktadır. Öğretmenlerin %46,9'u zorunlu ihtiyaçları dışında kendisine 1-3 saat kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Tabloya baktığımızda kamuoyunun bildiğinin aksine öğretmenlerin boş zamanlarının az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerinin %46,6'sı haftada sadece 1 gün tatil yapmaktadır. Öğretmenlerin %31,4'ünün çocukluğu köyde geçmiş, %69,4'ü sivil toplum kuruluşuna üye değildir.

Öğretmenlerin %35,1'i haftalık boş zamanının yetersiz olduğunu belirtmiş, %57,1'i bazen iken %9,1'i her zaman boş zamanlarını değerlendirmekte zorluk çektiğini belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilere ulaşmak için belirlenmiş bir konuda, bir evren bazında belirlenmiş kişilere daha önceden hazırlanmış sorular sorularak sistemli olarak veri toplama tekniği olan anket yapılmıştır (Balcı, 2000, s. 158).

Bu araştırma kapsamında literatürde çeşitli alanlarda yapılmış çalışmalar incelenerek anket, ölçekler ve uzman kişilerden yararlanılmıştır. Veri toplama aracında Karakullukçu (2009), Pala (2012), Eryaşar (2007), Baycan (1985) ve Yazıcıoğlu (2010) çalışmalarından yararlanılmıştır.

Veri toplama aracı 3 bölümden oluşmaktadır.

1.Bölüm: Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgileri, iş hayatı, gelir durumları, mesai saatleri, boş zaman süreleri ve eğitim düzeyleriyle ilgili 25 soru yer almaktadır.

2.Bölüm: İkinci bölümde 20 sorudan oluşan Minnesota iş doyum ölçeğiyle sosyal bilgiler öğretmenlerin iş doyum düzeyi ölçülmüştür. Minnesota İş Doyum Ölçeği: Lofquist, Dawis, Weiss ve England tarafından geliştirilmiştir. Baycan, (1985) "An Analysis of the several aspects of job satisfaction between different occupational groups" adlı yüksek lisans tez çalışması ile Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Minnesota İş Doyum Ölçeği çalışan kişinin dışsal doyum ile içsel doyum unsurlarını tespit etmektedir. Ölçekte beşli likert tipi 20 soru yer almaktadır. Her soruda hiç memnun değilim, memnun değilim, kararsızım, memnunum, çok memnunum seçeneklerinden birinin seçilmesi istenilmiştir. Böylece ankette genel doyum, içsel ve dışsal doyum puanları elde edilmektedir (Baycan,1985:72-73). Puanlama ise şu şekilde olmaktadır; Hiç memnun değilim 1 puan, memnun değilim 2 puan, kararsızım 3 puan, memnunum 4 puan, çok memnunum 5 puandır. Genel doyum puanı bulabilmek için bütün soruların cevaplarından elde edilen puanın yirmiyeye bölünmesi ile bulunmaktadır. İçsel doyum; başarının ödüllendirilmesi, iş sorumluluğu, başarı duygusu, görevde yükselme gibi içsel unsurlardır. Ankette bu amaca hizmet eden sorular ise 1.2.3.4.7.8.9.10.11.15.16.20'dir. Bu sorular sonucunda elde edilen puan

12'ye bölünmesi ile oluşur. Dışsal doyum; ücret, yönetici, iş arkadaşları, ast üst ilişkisi, maaş gibi dışsal öğelerden oluşmaktadır. Bu amaca hizmet eden sorular ise 5.6.12.13.14.17.18.19'dur. Dışsal doyum puanı da sorulara verilen cevaplardan elde edilen puanların 8'e bölünmesi ile bulunmaktadır (Derin, 2007, s.39-40).

3.Bölüm: Üçüncü bölüm 7 alt başlıklar içermektedir.

3.1. Boş zamanda tercih edilen etkinlik çeşitleri nelerdir?

Uzman kişiler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve daha önce yapılmış olan çalışmalardan yararlanılarak oluşturulan 26 soruluk boş zaman faaliyetleri yer almaktadır. Öğretmenler bu bölümde boş zamanlarda gerçekleştirdikleri faaliyetler ile bu faaliyetleri hangi sıklıkla gerçekleştirdiklerini seçmişlerdir.

3.2. Yapılan boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenleri nelerdir?

Bu bölümde öğretmenlere gerçekleştirdikleri boş zaman faaliyetlerinin neden tercih ettikleri yönünde 14 soru yer almıştır.

3.3. Boş zaman etkinliklerine genellikle katılma şekli nelerdir?

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetlerine kim ya da kimlerle katıldığı yönünde bilgi almak amacıyla 5 soru sorulmuştur.

3.4. Boş zaman etkinliklerine genellikle katılma yerleri nelerdir?

Burada sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zaman faaliyetlerini nerede gerçekleştirdikleri öğrenebilmek için 9 soru sorulmuştur.

3.5. Boş zaman etkinliklerine yönlendirmeye sebep olan etkenlerin derecesi nelerdir?

Bu başlık altında sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetlerine yönlendiren nedenler ile ilgili 9 soru sorulmuştur.

3.6. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler nelerdir?

Sosyal bilgiler öğretmenliğinin gerçekleştirdiği boş zaman faaliyetleri sonrası üzerlerinde bıraktığı etkileri tespit etmek üzere 10 soru sorulmuştur.

3.7. Boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama nedenleri nelerdir?

Son bölümde ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetlerine olası yeterli düzeyde katılmama mazeretleri üzerine 6 soru sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için hazırlanan veri toplama aracı, sosyal bilgiler öğretmenlerin sosyal medyada, bilgi ve mesleki doküman paylaşımı amacıyla kurdukları 4 farklı gruplar üzerinden ulaşılmıştır. Gönüllülük esaslı olarak online ortama aktarılan veri toplama aracının doldurulması sağlanmıştır.

İzmir’de okul ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Ziyaretlerde mümkün olması halinde sosyal bilgiler öğretmenleri ile yüz yüze görüşerek veriler toplanmıştır. Görüşmenin mümkün olmadığı hallerde okul idarelerine veri toplama araçları bırakılmış, birkaç gün sonra geri toplanmıştır.

Bunun yanında yılın belli dönemlerinde yönetmelik gereği gerçekleştirilen ilçe zümre toplantılarında, okulların sosyal bilgiler zümre başkanlarına ulaşılmıştır. Başkanlar vasıtasıyla okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine de ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır.

Öğretmen arkadaşların daha önceki görev yerlerinde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine telefon ve mail ile ulaşılarak veriler gönüllülük esaslı toplanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerin kurmuş olduğu Google mail grubu ve sosyal bilgiler forumlarında yer alan üyelik mailleri üzerinden veri toplama aracının online adresi, açıklamalı mail atılarak sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analiz

Verilerin analizi, uygun bir paket program ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

Çalışmada test tekniklerinden pearson korelasyon testi, bağımsız gruplar t testi, anova testi, ki-kare testi kullanılmıştır. Pearson korelasyon testi bağımsız iki nicel değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönü ve kuvvetinin belirlenmesi kullanılan test tekniğidir. Bağımsız gruplar t testi bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. Tek yönlü anova testi; bağımsız k grubun ($k > 2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. Ki-kare testi iki kategorik değişken arasındaki ilişkiyi ölçen test tekniğidir (Özdamar, 2004).

Çalışmada ölçek puanları ile boş zamana ilişkin değişkenler arasındaki ilişki pearson korelasyon testi ile, ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık

göstermesi ise bağımsız gruplar t ve anova testleri ile, kategorik değişkenler arasındaki ilişki ki-kare testi ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bulgular bölümündeki tablolarda “ $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok” olarak belirtilmektedir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlikler alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2.
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Yapılma Sıklıklarının Dağılımları

	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Nadiren		Asla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap ve gazete okurum.	82	23,4	83	23,7	97	27,7	43	12,3	45	12,9
Müzik dinlerim.	73	20,9	73	20,9	112	32,0	51	14,6	41	11,7
TV izler, radyo dinlerim.	57	16,3	101	28,9	91	26,0	65	18,6	36	10,3
Sinema ve tiyatro izlerim.	37	10,6	77	22,0	128	36,6	86	24,6	22	6,3
Çarşı pazar gezer, alışveriş yaparım.	49	14,0	86	24,6	128	36,6	64	18,3	23	6,6
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar yaparım.	47	13,4	46	13,1	95	27,1	83	23,7	79	22,6
Beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım.	61	17,4	49	14,0	81	23,1	83	23,7	76	21,7
Spor yarışmalarını izlerim.	63	18,0	65	18,6	88	25,1	70	20,0	64	18,3
Sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım.	52	14,9	42	12,0	82	23,4	86	24,6	88	25,1
Kahvehane, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim.	86	24,6	33	9,4	43	12,3	51	14,6	137	39,1
Bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım.	92	26,3	29	8,3	23	6,6	41	11,7	165	47,1
İçkili eğlence yerlerine giderim.	96	27,4	18	5,1	31	8,9	46	13,1	159	45,4
İnternette gezer, bilgisayar oyunu oynarım.	48	13,7	83	23,7	99	28,3	69	19,7	51	14,6
Arkadaş ziyaretlerine giderim.	42	12,0	95	27,1	141	40,3	51	14,6	21	6,0
İlmi ve kültürel faaliyetlere katılırım.	34	9,7	83	23,7	140	40,0	59	16,9	34	9,7
Gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunurum.	79	22,6	30	8,6	54	15,4	61	17,4	126	36,0
Bağ bahçe işleri ile uğraşırım.	77	22,0	34	9,7	72	20,6	75	21,4	92	26,3
Doğa gezileri, balık, avcılık gibi doğal aktivitelerde bulunurum.	68	19,4	55	15,7	82	23,4	66	18,9	79	22,6
Evde ve araçta bakım, onarım ve temizlik işi ile uğraşırım.	67	19,1	93	26,6	75	21,4	56	16,0	59	16,9
Koleksiyonum ile uğraşırım.	85	24,3	30	8,6	39	11,1	47	13,4	149	42,6

Piknik yaparım.	34	9,7	64	18,3	137	39,1	76	21,7	39	11,1
İlgi alanıma göre çeşitli araştırmalar yaparım.	56	16,0	84	24,0	108	30,9	61	17,4	41	11,7
Mesleğim için hazırlık yaparım.	88	25,1	92	26,3	77	22,0	58	16,6	35	10,0
Hiçbir şeyle uğraşmam, dinlenirim.	64	18,3	55	15,7	87	24,9	75	21,4	69	19,7
Ailem ve çocuklarımla ilgilenirim.	107	30,6	86	24,6	56	16,0	43	12,3	58	16,6
Telefon ya da bilgisayarımdan sosyal medyayı takip ederim	83	23,7	100	28,6	67	19,1	53	15,1	47	13,4
Ders çalışırım.	68	19,4	77	22,0	111	31,7	61	17,4	33	9,4

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklerin sıklık dağılımları tablo 2’de görülmektedir. Tabloyu incelediğimizde “kitap ve gazete okurum” sorusuna %12,9’u hiç kitap okumam derken %27,72’si ara sıra, %23,7’si sıklıkla, %23,4’ü her zaman boş zamanlarında kitap okudukları belirtmektedir.

Öğretmenlerin boş zamanlarında “her zaman” seçenekleri başında %30,6’sı aile ve çocuklarımla ilgilenirim, %27,4’ü içkili eğlenceli yerlerine giderim, %26,3’ü müzik aleti çalma, koro, %25,1’i mesleğim için hazırlık yaparım, %24,6’sı kahvehane, lokal, kafeye giderim, %24,3’ü koleksiyonumla uğraşırım, %23,7’si telefondan, bilgisayardan sosyal medya takibi yaparım, %23,4’ü kitap gazete okurum denilmektedir. Dikkat çeken nokta ise öğretmenlerin koro, müzik aleti çalarım ve içkili eğlence yerlerine giderim her zaman seçenekleri arasında başlarda yer alırken, asla seçmem seçenekleri arasında da başta gelmektedir.

Sıklıkla seçeneğinde %28,6’sı Tv izler, radyo dinlerim, %28,6’sı telefondan yada bilgisayardan sosyal medya takip ederim, %26,6’sı evde araçta bakım, onarım ve temizlik yaparım, %26,3’ü mesleğim için hazırlık yaparım seçenekleri gelmektedir.

Boş zaman değerlendirme faaliyetlerinde “asla” seçeneği işaretleyenler başta %47,1’i bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım. %45,4’ü içkili eğlence yerlerine giderim, %42,6’sı koleksiyonum ile uğraşırım, %39,1’i kahvehane, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim, %36’sı gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunurum. %26,3’ü bağ bahçe işleri ile uğraşırım, %25,1’i sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım, %22,6’sı doğa gezileri, balık, avcılık gibi doğal aktivitelerde bulunurum, %22,6’sı açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar yaparım, %21,7’si beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım, %19,17’si hiçbir şeyle uğraşmam, dinlenirim demektedir.

Katılımcıların boş zamanlarında “asla yapmam” seçeneğini en az seçtiği etkinlikler tabloda şu şekildedir; %6’sı arkadaş ziyaretlerine giderim, %6,3’ü sinema ve tiyatro izlerim, %6,6’sı çarşı pazar gezer, alışveriş yaparım, %9,4’ü ders çalışırım, %9,7’si ilmi ve kültürel faaliyetlere katılırım. %10’u mesleğim için hazırlık yaparım, %10,3’ü TV izler, radyo dinlerim, %11,1’i piknik yaparım, %11,7’si müzik dinlerim, %11,7’si ilgi alanıma göre çeşitli araştırmalar yaparım, %12,9’u kitap ve gazete okurum olarak sıralamaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin boş zamanlarında her zaman seçeneğini işaretleyerek en çok önem verdikleri faaliyetler %30,6’sı ailem ve çocuklarımla ilgilenirim, %27,4’ü içkili eğlence yerlerine giderim, %26,3’ü bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım, %25,1’i mesleğim için hazırlık yaparım, %24,6’sı kahvehane ve lokal gibi yerlere giderim, %23,7’si telefon ya da bilgisayarımın sosyal medyayı takip ederim, %23,4’ü kitap ve gazete okurum olarak sıralanmaktadır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenlerine ilişkin bulgular tablo 3’te yer verilmiştir

Tablo 3.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Tercih Edilme Nedenlerinin Dağılımları

	Çok önemli		Önemli		Orta		Az		Önemsiz	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için.	92	26,3	94	26,9	102	29,1	37	10,6	25	7,1
Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için.	65	18,6	116	33,1	108	30,9	45	12,9	16	4,6
Hayata daha mutlu bakmaya, endişelerden uzaklaşmaya yardımcı olur.	111	31,7	97	27,7	80	22,9	33	9,4	29	8,3
Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için.	103	29,4	108	30,9	70	20,0	44	12,6	25	7,1
Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için.	47	13,4	95	27,1	139	39,7	49	14,0	20	5,7
İşime faydası olduğu için.	62	17,7	103	29,4	119	34,0	42	12,0	24	6,9
Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç- gereçlerin yeterli olması.	42	12,0	92	26,3	146	41,7	50	14,3	20	5,7
Daha enerjik hissetmesi ve tembellikten uzaklaştırdığı için.	81	23,1	114	32,6	91	26,0	40	11,4	24	6,9

Aldığım eğitimin yönlendirilmesi.	56	16,0	107	30,6	102	29,1	58	16,6	27	7,7
Sağlığımı korumak ya da kazanmak için.	72	20,6	114	32,6	90	25,7	58	16,6	16	4,6
Kişisel gelişimime faydası olduğu için.	108	30,9	97	27,7	74	21,1	41	11,7	30	8,6
Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için.	71	20,3	99	28,3	107	30,6	53	15,1	20	5,7

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklerin tercih edilme nedenleri önem düzeylerinin dağılımları tablo 3'te görülmektedir. Dağılıma göre %31,7'si hayata daha mutlu bakmaya endişelerden uzaklaşmak, %30,9'u kişisel gelişimime faydası olduğu için, %29,4'ü rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için, %26,3'ü en iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için seçenekleri olmak üzere “çok önemli” seçeneği seçilmektedir. Bunun yanında %33,1'i arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için, %32,6'sı sağlığımı korumak ya da kazanmak için, %32,6'sı daha enerjik hissetmesi ve tembellikten uzaklaştırdığı için, %30,9'u rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için, %29,4'ü işime faydası olduğu için seçenekleri “önemli” olarak görmektedir.

Sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmenlerin büyük çoğunluğu hayata mutlu bakmak, kişisel gelişim, rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak, yeteneklerine uygun arkadaşlarla beraber olmak ve sağlığı korumak, enerjik hissetmek ve işine faydası olması gibi sebeplerden dolayı için boş zaman faaliyetleri seçtikleri görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine kimlerle gerçekleştirmekte olduğu ile ilgili bulgular tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4.
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Katılım Şekillerinin Dağılımları

	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Nadiren		Asla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yalnız	45	12,9	90	25,7	122	34,9	71	20,3	22	6,3
Ailemle	50	14,3	94	26,9	132	37,7	45	12,9	29	8,3
Arkadaşlarımla	41	11,7	102	29,1	146	41,7	46	13,1	15	4,3
Öğrencilerimle	24	6,9	68	19,4	127	36,3	99	28,3	32	9,1
Uzman kişilerin rehberliğinde.	40	11,4	35	10,0	100	28,6	108	30,9	67	19,1

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklerin katılım şekillerinin sıklık dağılımları tablo 4’te görülmektedir. Tabloya göre sosyal bilgiler öğretmenleri boş zaman faaliyetlere başta arkadaş olmak üzere aile, yalnız, uzman kişi ve öğrencilerle katılmaktadır.

Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmenleri boş zamanlarına katılmada en az tercih ettikleri kişiler %19,1 ile uzman kişiler oluşturmaktadır

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini gerçekleştirdikleri mekanlar nelerdir? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Katılım Yerlerinin Dağılımları

	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Nadiren		Asla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ev	64	18,3	141	40,3	91	26,0	32	9,1	22	6,3
Okul	32	9,1	97	27,7	141	40,3	62	17,7	18	5,1
Spor tesisleri.	40	11,4	64	18,3	115	32,9	73	20,9	58	16,6
Oyun salonları.	47	13,4	31	8,9	56	16,0	77	22,0	139	39,7
Dernek, lokal, sendika vb. yerler	51	14,6	30	8,6	55	15,7	70	20,0	144	41,1
Açık ve kırsal alanlar.	61	17,4	101	28,9	115	32,9	47	13,4	26	7,4
İnternet-cafe	60	17,1	24	6,9	33	9,4	51	14,6	182	52,0
Kapalı salonlar.	54	15,4	36	10,3	92	26,3	75	21,4	93	26,6

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklerin katılım yerlerinin sıklık dağılımları tablo 5’te görülmektedir. Tabloya göre katılımcıların %40,3’ü sıklıkla şikkını işaretleyerek evde boş zaman geçirdiklerini belirtmektedir. Evi takip eden diğer bir mekân ise %28,9’ü açık ve kırsal alanlardır.

Tercih edilmeyen yerler arasında %52 ile internet kafe, %41,1 ile dernek, lokal, sendika vb. yerler ve %26,6 ile kapalı salonlar takip etmektedir. Bunun yanında boş zamanları değerlendirmede katılım yerleri arasında asla oranı en düşük %5,1 ile okul, %6,3 ile ev ve %7,4 ile açık kırsal alanlar gelmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zaman katılım yerleri arasında en fazla ev ve kırsal alanlar başı çekerken, okul ve spor salonları ardından gelmektedir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tercih ettikleri boş zaman etkinliklerine hangi etmenler yönlendirmektedir? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklere Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Dağılımları

	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Nadiren		Asla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yazılı ve Görsel Basın	72	20,6	123	35,1	95	27,1	36	10,3	24	6,9
Aile	60	17,1	107	30,6	106	30,3	58	16,6	19	5,4
Arkadaş	45	12,9	103	29,4	135	38,6	47	13,4	20	5,7
Okul	38	10,9	82	23,4	138	39,4	69	19,7	23	6,6
Kulüp	46	13,1	25	7,1	72	20,6	80	22,9	127	36,3
Antrenör	53	15,1	19	5,4	40	11,4	49	14,0	189	54,0
İhtiyaçlarım	76	21,7	109	31,1	108	30,9	30	8,6	27	7,7
Görev yapılan okulun serbest zamanları değerlendirecek imkânlara sahip olması	39	11,1	48	13,7	82	23,4	84	24,0	97	27,7
İlin boş zamanları değerlendirmeye yönelik imkânlara sahip olması.	62	17,7	69	19,7	100	28,6	58	16,6	61	17,4

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinlikleri yönlendirme sebebi sıklıkla dağılımları tablo 6'da görülmektedir. Tabloya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetlerine yönlendiren sebeplerin başında her zaman %17,1'i sıklıkla %30,6 ile aile başı çekmektedir. Daha sonra yazılı ve görsel basın, arkadaş ve ihtiyaçlar gelmektedir. Etkisi en az olan ise antrenör, kulüpler yer almaktadır.

Katılımcıların %17,7'si her zaman %19,7'si sıklıkla diyerek buldukları illerin imanları dâhilinde boş zaman faaliyetleri gerçekleştikleri görülmektedir. Ayrıca katılımcıların rekreasyon uzmanlardan az yararlandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin katıldıkları boş zaman etkinliklerinin üzerlerinde bıraktığı etkiler nelerdir? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerin Bıraktığı Etkilerin Dağılımları

	Her zaman		Sıklıkla		Ara sıra		Nadiren		Asla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Dinlendirici buluyorum.	114	32,6	109	31,1	68	19,4	29	8,3	30	8,6
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum.	103	29,4	106	30,3	76	21,7	42	12,0	23	6,6
İşime etkisi oluyor.	88	25,1	85	24,3	101	28,9	50	14,3	26	7,4
Eğitici buluyorum.	90	25,7	99	28,3	96	27,4	39	11,1	26	7,4
Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum.	123	35,1	99	28,3	60	17,1	37	10,6	31	8,9
Sağlığıma olumlu etki yapıyor.	107	30,6	98	28,0	82	23,4	38	10,9	25	7,1
Farklı yaşantılar buluyorum.	99	28,3	99	28,3	89	25,4	37	10,6	26	7,4
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum, çevrem genişliyor.	94	26,9	93	26,6	89	25,4	43	12,3	31	8,9
Sosyal statü sağlıyor.	48	13,7	81	23,1	108	30,9	72	20,6	41	11,7
Kendime güven veriyor.	109	31,1	95	27,1	82	23,4	32	9,1	32	9,1

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklerin bıraktığı etkilerin sıklık dağılımları tablo 7’de görülmektedir. Tabloya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zamanda gerçekleştirdikleri çeşitli faaliyetlerin üzerlerinde bıraktığı etkinin başında %35,1’i rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum, %32,6’sı dinlendirici buluyorum, %30,6’sı sağlığıma olumlu etki yapıyor, %29,04’ü eğlenceli ve heyecan verici buluyorum, %28,3’ü farklı yaşantılar buluyorum ile “her zaman” şikkını işaretlemişlerdir.

Gerçekleştirilen boş zaman faaliyetleri tablodan anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde başta dinlendirici, rahatlatıcı ve stresten arındırma gibi etkiler bırakmaktadır.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri nelerdir? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerinin Dağılımları

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İş yaşamındaki yoğunluk.	88	25,1	104	29,7	71	20,3	61	17,4	26	7,4
Ekonomik yetersizlik.	75	21,4	106	30,3	90	25,7	54	15,4	25	7,1
Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağına dair bir bilgiye sahip değilim.	39	11,1	61	17,4	99	28,3	92	26,3	59	16,9
Aileme harcadığım zamanın boş zamanın büyük bir çoğunluğunu alması.	74	21,1	76	21,7	90	25,7	58	16,6	52	14,9
Zaman yetersizliği.	82	23,4	89	25,4	78	22,3	68	19,4	33	9,4
Sağlık sorunları.	48	13,7	35	10,0	67	19,1	85	24,3	115	32,9

Öğretmenlerin boş zamanlarda tercih ettikleri etkinliklere yeterince katılmama sebebi sıklık dağılımları tabloda görülmektedir. Tabloya göre boş zaman faaliyetlerine katılmama sebeplerin başında %25,1 kesinlikle katılıyorum %29,7 katılıyorum ile “iş yaşamındaki yoğunluk” %21,4’le kesinlikle katılıyorum %30,3’le katılıyorum ile “ekonomik yetersizlik”, %23,4’le kesinlikle katılıyorum, %25,4’le katılıyorum ile “zaman yetersizliği”, %21,1’i kesinlikle katılıyorum, 21,7’si katılıyorum ile “aileye harcanan zaman” olarak takip etmektedir.

Katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman faaliyetlerine katılmama sebeplerin başında ekonomik sebepler sonra zaman yetersizliği ve aileye harcanan zaman geldiği bulgusuna ulaşılmıştır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri nasıldır? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 9.

Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
İçsel Doyum	3,63	0,64	-0,52	0,69
Dışsal Doyum	3,09	0,72	-0,30	0,09
Genel Doyum	3,42	0,59	-0,54	0,87

Öğretmenlerin içsel doyum puan ortalaması $3,63 \pm 0,64$, dışsal doyum puan ortalaması $3,09 \pm 0,72$, genel doyum puan ortalaması $3,42 \pm 0,59$ 'dir.

Tablo 10.

İş Doyumu Ölçek Maddelerine İlişkin Katılım Düzeylerinin Dağılımları

	Hiç memnun değilim		Memnun değilim		Orta düzeyde memnunum		Memnunum		Çok memnunum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sürekli bir şeylerle meşgul olabilme imkânı	13	3,7	19	5,4	155	44,3	115	32,9	48	13,7
Tek başına çalışma imkânı	14	4,0	31	8,9	117	33,4	115	32,9	73	20,9
Zaman zaman farklı şeyler yapabilme imkânı	19	5,4	58	16,6	112	32,0	104	29,7	57	16,3
Toplumda bir yer edinme imkânı	19	5,4	42	12,0	98	28,0	134	38,3	57	16,3
Yöneticimin elemanlarına karşı davranış tarzı	46	13,1	53	15,1	105	30,0	97	27,7	49	14,0
Yöneticimin karar verme konusundaki yeterliliği	49	14,0	77	22,0	89	25,4	95	27,1	40	11,4
Vicdanıma ters düşmeyen şeyleri yapabilme imkânı	18	5,1	27	7,7	74	21,1	137	39,1	94	26,9
Sürekli bir işe sahip olma imkânı	13	3,7	13	3,7	43	12,3	119	34,0	162	46,3
Başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı	3	0,9	13	3,7	74	21,1	132	37,7	128	36,6
Başkalarına ne yapacaklarını söyleme imkânı	16	4,6	33	9,4	134	38,3	128	36,6	39	11,1
Yeteneklerimi kullanabilme imkânı	10	2,9	40	11,4	129	36,9	121	34,6	50	14,3
Firma politikasını uygulama imkânı	17	4,9	56	16,0	154	44,0	99	28,3	24	6,9
Aldığım ücret	45	12,9	64	18,3	151	43,1	77	22,0	13	3,7
Bu işte ilerleme imkânım	47	13,4	74	21,1	121	34,6	91	26,0	17	4,9
Kendi kararımı verme özgürlüğü	20	5,7	34	9,7	111	31,7	132	37,7	53	15,1
İş yaparken kendi yöntemlerimi deneme imkânı	13	3,7	28	8,0	83	23,7	143	40,9	83	23,7
Çalışma koşulları	20	5,7	49	14,0	125	35,7	134	38,3	22	6,3
Çalışma arkadaşlarımla birbiriyle anlaşması	27	7,7	31	8,9	104	29,7	127	36,3	61	17,4
Yaptığım iyi bir iş karşılığında aldığım övgü	49	14,0	62	17,7	113	32,3	102	29,1	24	6,9
İşimden elde ettiğim başarı duygusu	12	3,4	25	7,1	94	26,9	152	43,4	67	19,1

Öğretmenlerin iş doyumu ölçek ifadelerine katılım düzeylerinin dağılımları tablo 10’da görülmektedir. Yapılan analize göre öğretmenler %46,3’ü “sürekli bir işe sahip olma imkânı”, %36,6’sı “başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı”, %26,9’u “vicdanıma ters düşmeyen şeyleri yapabilme imkânı”, %23,7’si “iş yaparken kendi yöntemlerimi deneme imkânı”, %19,1’i “işimden elde ettiğim başarı duygusu” sorularından “çok memnunum” ile sıralanmaktadır.

Katılımcıların %14’ü “yöneticimin karar verme konusundaki yeterliliği” ve “yaptığım iyi bir iş karşılığında aldığım övgü”, %13,4’ü “bu işte ilerleme imkânım”, %13,1’i “yöneticimin elemanlarına karşı davranış tarzı” soruları da “hiç memnun değilim” cevabı verilmiştir.

Katılımcıların %14’ü yöneticilerin verdiği kararlardan ve yaptığı iş karşısında aldığı övgünün yetersiz olmasından, %13’4’ü işte ilerleme fırsatının olmadığından, %13,1’i yöneticilerin elemanlarına karşı davranışlarından, %12,9’u aldığı ücretten hiç memnun değilim cevabını vermişlerdir.

Tablodan da görüldüğü üzere öğretmenlerin kariyer basamakları ve idarecilerin karar vermeye yetersizliği ile personellerine davranışları konusundaki şikâyetleri ölçekteki diğer maddelere göre daha öne çıkmıştır.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılım sıklığı ile iş doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır? Alt problemine ilişkin bulgular tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Yapılma Sıklığı ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi

Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri		İçsel Doyum	Dışsal Doyum	Genel doyum
Kitap ve gazete okurum.	<i>r</i>	-,045	,033	-,014
	<i>p</i>	,396	,544	,797
Müzik dinlerim.	<i>r</i>	-,059	,024	-,026
	<i>p</i>	,274	,649	,623
TV izler, radyo dinlerim.	<i>r</i>	-,130*	-,030	-,099
	<i>p</i>	,015	,574	,064
Sinema ve tiyatro izlerim.	<i>r</i>	,021	-,056	-,013
	<i>p</i>	,698	,300	,802

Çarşı pazar gezer, alışveriş yaparım.	<i>r</i>	-,084	-,047	-,078
	<i>p</i>	,116	,376	,147
Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar yaparım.	<i>r</i>	-,077	-,207*	-,151*
	<i>p</i>	,150	,000	,005
Beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım.	<i>r</i>	,032	-,071	-,013
	<i>p</i>	,546	,186	,804
Spor yarışmalarını izlerim.	<i>r</i>	-,066	-,064	-,074
	<i>p</i>	,219	,229	,167
Sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım.	<i>r</i>	-,027	-,097	-,065
	<i>p</i>	,618	,069	,228
Kahvehane, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim.	<i>r</i>	-,081	-,158*	-,130*
	<i>p</i>	,130	,003	,015
Bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım.	<i>r</i>	-,030	-,136	-,086
	<i>p</i>	,572	,011	,110
İçkili eğlence yerlerine giderim.	<i>r</i>	-,060	-,147	-,111*
	<i>p</i>	,261	,006	,039
İnternette gezer, bilgisayar oyunu oynarım.	<i>r</i>	-,066	-,058	-,071
	<i>p</i>	,221	,280	,187
Arkadaş ziyaretlerine giderim.	<i>r</i>	-,014	-,057	-,037
	<i>p</i>	,799	,285	,493
İlmi ve kültürel faaliyetlere katılırım.	<i>r</i>	-,030	-,041	-,039
	<i>p</i>	,581	,440	,463
Gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunurum.	<i>r</i>	-,057	-,143**	-,106*
	<i>p</i>	,290	,007	,047
Bağ bahçe işleri ile uğraşırım.	<i>r</i>	,033	-,016	,014
	<i>p</i>	,534	,769	,793
Doğa gezileri, balık, avcılık gibi doğal aktivitelerde bulunurum.	<i>r</i>	,012	-,037	-,010
	<i>p</i>	,816	,490	,855
Evde ve araçta bakım, onarım ve temizlik işi ile uğraşırım.	<i>r</i>	-,125**	-,073	-,117**
	<i>p</i>	,019	,175	,029
Koleksiyonum ile uğraşırım.	<i>r</i>	,016	-,080	-,028
	<i>p</i>	,763	,137	,600
Piknik yaparım.	<i>r</i>	-,016	-,088	-,053
	<i>p</i>	,764	,100	,320
İlgi alanıma göre çeşitli araştırmalar yaparım.	<i>r</i>	-,016	-,008	-,014
	<i>p</i>	,763	,881	,788
Mesleğim için hazırlık yaparım.	<i>r</i>	,002	,019	,011
	<i>p</i>	,963	,717	,837
Hiçbir şeyle uğraşmam, dinlenirim.	<i>r</i>	-,007	-,059	-,033
	<i>p</i>	,893	,274	,537
Ailem ve çocuklarımla ilgilenirim.	<i>r</i>	-,071	-,054	-,072
	<i>p</i>	,186	,311	,176
Telefon ya da bilgisayarımdan sosyal medyayı takip ederim	<i>r</i>	-,036	-,006	-,026
	<i>p</i>	,500	,912	,622

Yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; İçsel doyum puanı ile TV izleme, radyo dinleme, evde, araçta bakım ve onarım işleri ile uğraşma sıklıkları arasında negatif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Dışsal doyum puanı ile açık alanlardaki sportif faaliyet, kahvehane, öğretmenevi, lokal gibi yerlere gitme, gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunma sıklıkları arasında negatif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Genel doyum puanı ile açık alanlardaki sportif faaliyet, kahvehane, öğretmenevi, lokal gibi yerlere gitme, gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunma, içkili eğlence yerlerine gitme, gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunma, evde, araçta bakım ve onarım işleri ile uğraşma sıklıkları arasında negatif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri ile iş doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır? Alt problemine ilişkin bulgular tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Tercih Edilme Sıklığı ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi

Yaptığınız boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenleri		İçsel Doyum	Dışsal Doyum	Genel doyum
Ders çalışırım.	<i>r</i>	-,074	-,061	-,077
	<i>p</i>	,168	,258	,148
En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için.	<i>r</i>	,026	,031	,032
	<i>p</i>	,625	,558	,547
Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için.	<i>r</i>	,016	,044	,032
	<i>p</i>	,763	,416	,554
Hayata daha mutlu bakmaya, endişelerden uzaklaşmaya yardımcı olur.	<i>r</i>	-,020	-,001	-,014
	<i>p</i>	,706	,984	,799
Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için.	<i>r</i>	-,002	,026	,011
	<i>p</i>	,972	,634	,835
Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için.	<i>r</i>	-,046	-,014	-,037
	<i>p</i>	,390	,797	,493
İşime faydası olduğu için.	<i>r</i>	,023	-,017	,007
	<i>p</i>	,664	,758	,894
Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç- gereçlerin yeterli olması.	<i>r</i>	-,047	-,032	-,046
	<i>p</i>	,381	,546	,388

Daha enerjik hissetmesi ve tembellikten uzaklaştırdığı için.	<i>r</i>	,054	-,001	,035
	<i>p</i>	,313	,990	,515
Aldığım eğitimin yönlendirilmesi.	<i>r</i>	-,004	,008	,001
	<i>p</i>	,945	,887	,980
Sağlığımı korumak ya da kazanmak için.	<i>r</i>	-,024	-,080	-,055
	<i>p</i>	,648	,134	,306
Kişisel gelişimime faydası olduğu için.	<i>r</i>	,004	-,027	-,010
	<i>p</i>	,938	,614	,846
Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için.	<i>r</i>	-,012	-,036	-,026
	<i>p</i>	,818	,498	,632

Yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; İçsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları ile boş zamanlarda yapılan etkinlik çeşitlerinin tercih edilme önem düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

4.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılım durumunda bıraktığı etkiler ile iş doyumunu arasında ilişki var mıdır? Alt problemine ilişkin bulgular tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin Bıraktığı Etkiler ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi

Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler		İçsel Doyum	Dışsal Doyum	Genel doyum
Dinlendirici buluyorum.	<i>r</i>	,100	,129*	,127*
	<i>p</i>	,063	,016	,017
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum.	<i>r</i>	,095	,109*	,114*
	<i>p</i>	,077	,042	,032
İşime etkisi oluyor.	<i>r</i>	,110*	,064	,103
	<i>p</i>	,040	,230	,055
Eğitici buluyorum.	<i>r</i>	,103	,061	,097
	<i>p</i>	,053	,254	,070
Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum.	<i>r</i>	,147**	,122*	,155**
	<i>p</i>	,006	,023	,004
Sağlığıma olumlu etki yapıyor.	<i>r</i>	,085	,042	,076
	<i>p</i>	,113	,429	,157
Farklı yaşantılar buluyorum.	<i>r</i>	,155**	,060	,130*
	<i>p</i>	,004	,264	,015
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum, çevrem genişliyor.	<i>r</i>	,140**	,059	,120*
	<i>p</i>	,009	,269	,025
Sosyal statü sağlıyor.	<i>r</i>	,153**	,122*	,159**
	<i>p</i>	,004	,023	,003
Kendime güven veriyor.	<i>r</i>	,160**	,105*	,155**
	<i>p</i>	,003	,049	,004

Yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; İçsel doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklerin işe, rahatlatıcı, can sıkılmadan uzaklaştırıcı, farklı yaşantılar bulucu, daha kolay ilişki kurabilme, sosyal statü, güven etki sıklığı arasında pozitif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Dışsal doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklerin dinlendirme, eğlenceli ve heyecanlı olma, rahatlatıcı, can sıkılmadan uzaklaştırıcı, sosyal statü, güven etki sıklığı arasında pozitif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Genel doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklerin dinlendirme, eğlenceli ve heyecanlı olma, rahatlatıcı, can sıkılmadan uzaklaştırıcı, farklı yaşantılar bulucu, daha kolay ilişki kurabilme, sosyal statü, güven etki sıklığı arasında pozitif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

4.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri ile iş doyumunu arasında ilişki var mıdır? Alt problemine ilişkin bulgular tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Yeterince Katılmama Nedenleri ile İş Doyumu Puanlarının İlişkisi

Boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama nedenleri		İçsel Doyum	Dışsal Doyum	Genel doyum
İş yaşamındaki yoğunluk.	<i>r</i>	-,007	-,063	-,035
	<i>p</i>	,899	,239	,513
Ekonomik yetersizlik.	<i>r</i>	-,066	-,154**	-,117*
	<i>p</i>	,222	,004	,028
Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağına dair bir bilgiye sahip değilim.	<i>r</i>	-,081	-,125*	-,113*
	<i>p</i>	,132	,020	,035
Aileme harcadığım zamanın boş zamanın büyük bir çoğunluğunu alması.	<i>r</i>	,006	,039	,023
	<i>p</i>	,916	,465	,672
Zaman yetersizliği.	<i>r</i>	-,014	-,097	-,056
	<i>p</i>	,799	,069	,295
Sağlık sorunları.	<i>r</i>	-,050	-,048	-,055
	<i>p</i>	,354	,374	,301

Yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; İçsel doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklere yeterince katılmama neden sıklıkları arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Dışsal doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklere ekonomik yetersizlik, bilgiye sahip olmama nedeniyle katılmama sıklıkları arasında negatif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Genel doyum puanı ile boş zamanlarda yapılan etkinliklere ekonomik yetersizlik, bilgiye sahip olmama nedeniyle katılmama sıklıkları arasında negatif yönlü çok zayıf ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

4.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni hal, gelir düzeyi, görev süresi, sağlık sorunu, tatil süresi, okulda bulunduğu süresi ve boş zaman yeterli bulup bulunmama değişkenleri aralarında anlamlı bir ilişkisi var mıdır? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 15.
Cinsiyetin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi

		n	Cinsiyet		X^2	p
			Kadın	Erkek		
Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?	Hiç kalmıyor	n	28	17	21,817	0,000*
		%	15,6%	9,9%		
	1-3 saat	n	100	64		
		%	55,9%	37,4%		
	4-6 saat	n	40	65		
		%	22,3%	38,0%		
Haftalık boş zamanın yeterliliği	6 saat üzeri	n	11	25	3,053	0,217
		%	6,1%	14,6%		
	Evet	n	65	62		
		%	36,3%	36,3%		
	Kararsızım	n	31	19		
		%	17,3%	11,1%		
Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme	Hayır	n	83	90	,685'a	0,710
		%	46,4%	52,6%		
	Her zaman	n	16	16		
		%	8,9%	9,4%		
	Bazen	n	99	101		
		%	55,3%	59,1%		
	Hiçbir zaman	n	64	54		
		%	35,8%	31,6%		

Yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre; Öğretmenlerin cinsiyeti ile zorunlu ihtiyaçları dışında kalan süre arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Erkek öğretmenlerin çoğunluğu zorunlu ihtiyaçları dışında kendisine 4-6 saat kaldığını belirtirken (%38,0) kadın öğretmenlerin çoğunluğu 1-3 saat kaldığını belirtmiştir. Buna rağmen haftalık boş zaman yeterliliğinde cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Öğretmenlerin cinsiyeti ile haftalık boş zaman yeterliliği, boş zamanları değerlendirmede güçlük çekme durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 16.
Yaşın Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi

		Yaş			X^2	p	
		22-30 yaş	31-39 yaş	40 ve üzeri			
Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?	Hiç kalmıyor	n	6	28	11	8,575	0,199
		%	6,2%	15,5%	15,3%		
	1-3 saat	n	43	84	37		
		%	44,3%	46,4%	51,4%		
	4-6 saat	n	37	51	17		
	%	38,1%	28,2%	23,6%			
	6 saat üzeri	n	11	18	7		
		%	11,3%	9,9%	9,7%		
Haftalık boş zamanın yeterliliği	Evet	n	40	57	30	4,073	0,396
		%	41,2%	31,5%	41,7%		
	Kararsızım	n	14	26	10		
	%	14,4%	14,4%	13,9%			
	Hayır	n	43	98	32		
		%	44,3%	54,1%	44,4%		
Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme	Her zaman	n	11	19	2	23,356	0,000*
		%	11,3%	10,5%	2,8%		
	Bazen	n	70	95	35		
	%	72,2%	52,5%	48,6%			
	Hiçbir zaman	n	16	67	35		
		%	16,5%	37,0%	48,6%		

Yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre; Öğretmenlerin yaşı ile boş zamanları değerlendirmede güçlük çekme durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). 40 yaş ve üzeri öğretmenler diğer yaş grubu öğretmenlere göre daha az boş zamanlarını değerlendirirken zorluk yaşamaktadır. (%48,6) Öğretmenlerin yaşı ile zorunlu ihtiyaçları dışında kalan süre, haftalık boş zaman yeterliliği arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Yaş grupları arasında %11,3 ile en fazla 22-30 yaş grubu sosyal bilgiler öğretmenleri zorunlu ihtiyaçlar dışında kendisine 6 saat ve üzeri zaman kaldığını belirtmektedir.

Tablo 17.
Medeni Halin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi

			Medeni hali		X ²	p
			Evli	Bekar		
Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?	Hiç kalmıyor	n	41	4	15,504	0,001*
		%	15,8%	4,4%		
	1-3 saat	n	126	38		
		%	48,6%	41,8%		
	4-6 saat	n	72	33		
	%	27,8%	36,3%			
	6 saat üzeri	n	20	16		
		%	7,7%	17,6%		
Haftalık boş zamanın yeterliliği	Evet	n	91	36	8,449	0,015*
		%	35,1%	39,6%		
	Kararsızım	n	30	20		
	%	11,6%	22,0%			
	Hayır	n	138	35		
		%	53,3%	38,5%		
Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme	Her zaman	n	24	8	5,440	0,066
		%	9,3%	8,8%		
	Bazen	n	139	61		
		%	53,7%	67,0%		
	Hiçbir zaman	n	96	22		
		%	37,1%	24,2%		

Yapılan kıkare analizi sonuçlarına göre; Öğretmenlerin medeni hali ile zorunlu ihtiyaçları dışında kalan süre arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Bekar öğretmenler boş zamanlarda kendisine kalan süre evlilere göre daha fazladır (%17,6).

Öğretmenlerin medeni hali ile haftalık boş zaman yeterliliği durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Bekar öğretmenlerdeki boş zaman yeterliliği evlilere göre daha fazladır (%53,8).

Öğretmenlerin medeni hali ile boş zamanları değerlendirmede güçlük çekme durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p > 0,05$)

Tablo 18.

Aylık Hane Gelirinin Değişkenlere göre Dağılımı ve İlişkisi

		Aylık hane geliri			X^2	<i>p</i>
		4000 TL altı	4001-6000 TL	6000 TL üstü		
Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?	Hiç kalmıyor	n 14 % 12,7%	n 16 % 13,1%	n 15 % 12,7%	5,390	0,495
	1-3 saat	n 45 % 40,9%	n 61 % 50,0%	n 58 % 49,2%		
	4-6 saat	n 38 % 34,5%	n 30 % 24,6%	n 37 % 31,4%		
	6 saat üzeri	n 13 % 11,8%	n 15 % 12,3%	n 8 % 6,8%		
Haftalık boş zamanın yeterliliği	Evet	n 37 % 33,6%	n 49 % 40,2%	n 41 % 34,7%	6,207	0,184
	Kararsızım	n 21 % 19,1%	n 18 % 14,8%	n 11 % 9,3%		
	Hayır	n 52 % 47,3%	n 55 % 45,1%	n 66 % 55,9%		
Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme	Her zaman	n 12 % 10,9%	n 9 % 7,4%	n 11 % 9,3%	17,890	0,001*
	Bazen	n 76 % 69,1%	n 71 % 58,2%	n 53 % 44,9%		
	Hiçbir zaman	n 22 % 20,0%	n 42 % 34,4%	n 54 % 45,8%		

Yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre; Öğretmenlerin aylık hane geliri ile boş zamanları değerlendirmede güçlük çekme durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Hane geliri aylık 6000 TL üzeri olan öğretmenler diğerlerine göre daha az boş zamanlarını değerlendirirken zorluk çekmektedir (%45,8).

Öğretmenlerin aylık hane geliri ile zorunlu ihtiyaçları dışında kalan süre, haftalık boş zaman yeterliliği arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

4.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni hali, aylık gelir durumu, sağlık durumu, görev süresi, haftalık ders saati, okulda bulunma süresi, ihtiyaç dışı kalan süre, tatil günü sayısı, boş zaman yeterliliği ve boş zaman değerlendirmede yaşanan güçlük değişkenlerine iş doyum puanları arasında fark var mıdır? Alt problemine ilişkin tablo ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 19.
Cinsiyetin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Cinsiyet		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Kadın	179	3,61	0,68	-0,757	0,449
	Erkek	171	3,66	0,61		
Dışsal Doyum	Kadın	179	3,04	0,71	-1,354	0,177
	Erkek	171	3,14	0,73		
Genel doyum	Kadın	179	3,38	0,60	-1,150	0,251
	Erkek	171	3,45	0,58		

Yapılan t testi sonuçlarına göre; Cinsiyeti farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 20.
Yaşın İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Yaş		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	22-30 yaş	97	3,61	0,73	0,349	0,790
	31-39 yaş	181	3,63	0,63		
	40-48 yaş	57	3,70	0,55		
	49-57 yaş	15	3,54	0,57		
Dışsal Doyum	22-30 yaş	97	2,98	0,75	1,146	0,330
	31-39 yaş	181	3,12	0,70		
	40-48 yaş	57	3,18	0,73		
	49-57 yaş	15	3,08	0,75		
Genel doyum	22-30 yaş	97	3,36	0,66	0,691	0,558
	31-39 yaş	181	3,43	0,58		
	40-48 yaş	57	3,49	0,56		
	49-57 yaş	15	3,36	0,33		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Yaş farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 21.

Medeni Halin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Medeni hali		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Evli	259	3,62	0,66	-0,374	0,709
	Bekar	91	3,65	0,60		
Dışsal Doyum	Evli	259	3,12	0,74	1,388	0,166
	Bekar	91	3,00	0,65		
Genel doyum	Evli	259	3,42	0,61	0,429	0,669
	Bekar	91	3,39	0,55		

Yapılan t testi sonuçlarına göre; Medeni durum, öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum ve genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 22.

Aylık Hane Gelirinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Aylık hane geliri		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	3000 TL ve altı	28	3,52	0,91	3,068	0,017*
	3001-4000 TL	82	3,44	0,63		
	4001-5000 TL	68	3,68	0,68		
	5001-6000 TL	54	3,72	0,60		
	6000 TL üstü	118	3,72	0,55		
Dışsal Doyum	3000 TL ve altı	28	2,85	0,80	2,526	0,041*
	3001-4000 TL	82	2,97	0,65		
	4001-5000 TL	68	3,13	0,72		
	5001-6000 TL	54	3,28	0,75		
	6000 TL üstü	118	3,12	0,72		
Genel doyum	3000 TL ve altı	28	3,25	0,81	3,331	0,011*
	3001-4000 TL	82	3,25	0,56		
	4001-5000 TL	68	3,46	0,63		
	5001-6000 TL	54	3,55	0,57		
	6000 TL üstü	118	3,48	0,53		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Aylık hane geliri farklı öğretmenler arasında içsel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Aylık hane geliri 5000 TL ve üstü olan öğretmenlerin içsel doyum düzeyi en yüksek iken (3,72) 3001-4000 TL olanların en düşüktür (3,44).

Aylık hane geliri farklı öğretmenler arasında dışsal doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Aylık hane geliri 5001-6000 TL olan

öğretmenlerin dışsal doyum düzeyi en yüksek iken (3,28) 3000 TL ve altı olanların en düşüktür (2,85).

Aylık hane geliri farklı öğretmenler arasında genel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Aylık hane geliri 5001-6000 TL olan öğretmenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (3,55) 4000 TL ve altı olanların en düşüktür (3,25).

Öğretmenlerin gelir durumundaki artış ile mesleki iş doyum düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Gelir seviyesi artan öğretmenlerin mesleki doyum düzeyleri artarken gelir düzeyi düşen öğretmenlerin gelir seviyesi yüksek olan öğretmenlere göre daha düşüktür.

Tablo 23.
Sürekli Bir Sağlık Sorunu Olma Durumunun İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Sürekli bir sağlık sorunu		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Var	81	3,50	0,74	-2,151	0,032*
	Yok	269	3,67	0,61		
Dışsal Doyum	Var	81	2,96	0,75	-1,858	0,064
	Yok	269	3,13	0,71		
Genel doyum	Var	81	3,28	0,67	-2,306	0,022*
	Yok	269	3,46	0,57		

Yapılan t testi sonuçlarına göre; Sürekli bir sağlık sorunu olan öğretmenler ile olmayanlar arasında içsel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Sürekli sağlık sorunu olmayan öğretmenlerin içsel doyum düzeyi daha yüksektir (3,67).

Sürekli bir sağlık sorunu olan öğretmenler ile olmayanlar arasında genel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Sürekli sağlık sorunu olmayan öğretmenlerin Genel doyum düzeyi daha yüksektir (3,46).

Sürekli bir sağlık sorunu olan öğretmenler ile olmayanlar arasında dışsal doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 24
Görev Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Görev süresi		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	5 yıl ve altı	106	3,60	0,69	0,211	0,932
	6-11 yıl	117	3,67	0,71		
	12-17 yıl	65	3,60	0,56		
	18-23 yıl	45	3,65	0,54		
	24 yıl ve üzeri	17	3,63	0,48		
Dışsal Doyum	5 yıl ve altı	106	3,05	0,76	0,782	0,538
	6-11 yıl	117	3,03	0,72		
	12-17 yıl	65	3,17	0,65		
	18-23 yıl	45	3,18	0,73		
	24 yıl ve üzeri	17	3,23	0,70		
Genel doyum	5 yıl ve altı	106	3,38	0,65	0,199	0,939
	6-11 yıl	117	3,42	0,62		
	12-17 yıl	65	3,43	0,52		
	18-23 yıl	45	3,46	0,58		
	24 yıl ve üzeri	17	3,47	0,24		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Görev süresi farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 25.
Haftalık Ders Saatinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Haftalık ders saati		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	15 ve altı	31	3,77	0,84	1,619	0,185
	16-21	83	3,51	0,66		
	22-30	197	3,65	0,61		
	30 üzeri	39	3,70	0,60		
Dışsal Doyum	15 ve altı	31	3,15	0,93	0,552	0,647
	16-21	83	3,13	0,65		
	22-30	197	3,05	0,67		
	30 üzeri	39	3,18	0,90		
Genel doyum	15 ve altı	31	3,52	0,81	0,793	0,499
	16-21	83	3,36	0,57		
	22-30	197	3,41	0,56		
	30 üzeri	39	3,49	0,62		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Haftalık ders saati farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 26.
Haftalık Okulda Bulunma Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Haftalık okulda bulunma süresi		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	15 saat ve altı	18	3,16	1,04	3,673	0,006
	16-24 saat	54	3,63	0,67		
	25-35 saat	150	3,62	0,60		
	36-45 saat	102	3,68	0,57		
	46 saat ve üzeri	26	3,88	0,62		
Dışsal Doyum	15 saat ve altı	18	2,69	1,03	3,263	0,012
	16-24 saat	54	3,16	0,73		
	25-35 saat	150	3,07	0,65		
	36-45 saat	102	3,06	0,67		
	46 saat ve üzeri	26	3,45	0,89		
Genel doyum	15 saat ve altı	18	2,97	0,99	4,350	0,002
	16-24 saat	54	3,44	0,60		
	25-35 saat	150	3,40	0,55		
	36-45 saat	102	3,43	0,51		
	46 saat ve üzeri	26	3,71	0,66		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; haftalık okulda bulunma süresi farklı öğretmenler arasında içsel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Haftalık okulda bulunma süresi 46 saat ve üzeri olan öğretmenlerin içsel doyum düzeyi en yüksek iken (3,88) 15 saat ve altı olanların en düşüktür (3,16).

Haftalık okulda bulunma süresi farklı öğretmenler arasında dışsal doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Haftalık okulda bulunma süresi 46 saat ve üzeri olan öğretmenlerin dışsal doyum düzeyi en yüksek iken (2,69) 15 saat ve altı olanların en düşüktür (3,45).

Haftalık okulda bulunma süresi farklı öğretmenler arasında genel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Haftalık okulda bulunma süresi 46 saat ve üzeri olan öğretmenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (2,97) 15 saat ve altı olanların en düşüktür (3,71).

Tablo 27.

Zorunlu İhtiyaçlar Dışında Kalan Süresinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Hiç kalmıyor	45	3,50	0,75	1,171	0,323
	1-3 saat	164	3,63	0,65		
	4-6 saat	105	3,69	0,60		
	7-9 saat	26	3,54	0,63		
	10 saat ve üzeri	10	3,87	0,46		
Dışsal Doyum	Hiç kalmıyor	45	3,06	0,91	0,566	0,688
	1-3 saat	164	3,06	0,72		
	4-6 saat	105	3,17	0,62		
	7-9 saat	26	2,99	0,77		
	10 saat ve üzeri	10	3,21	0,69		
Genel doyum	Hiç kalmıyor	45	3,32	0,71	1,025	0,394
	1-3 saat	164	3,40	0,59		
	4-6 saat	105	3,48	0,54		
	7-9 saat	26	3,32	0,65		
	10 saat ve üzeri	10	3,61	0,44		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; zorunlu ihtiyaçlar dışında kendisine kalan zamanı farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 28

Haftalık Tatil Gün Sayısının İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Haftalık tatil gün sayısı		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Hiç yapmıyorum	35	3,55	0,88	0,817	0,485
	1 gün	163	3,66	0,61		
	2 gün	114	3,58	0,65		
	3 gün	38	3,74	0,54		
Dışsal Doyum	Hiç yapmıyorum	35	2,96	0,93	1,085	0,355
	1 gün	163	3,12	0,72		
	2 gün	114	3,05	0,66		
	3 gün	38	3,24	0,68		
Genel doyum	Hiç yapmıyorum	35	3,32	0,82	1,183	0,316
	1 gün	163	3,44	0,57		
	2 gün	114	3,37	0,58		
	3 gün	38	3,54	0,50		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Haftalık/haftalık tatil gün sayısı farklı öğretmenler arasında içsel doyum, dışsal doyum, genel doyum puanları bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 29.

Haftalık Boş Zaman Yeterliliğinin İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Haftalık boş zamanın yeterliliği		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Kesinlikle evet	22	4,05	0,88	6,156	0,000*
	Evet	105	3,62	0,58		
	Kararsızım	50	3,60	0,68		
	Hayır	123	3,71	0,55		
	Kesinlikle hayır	50	3,32	0,72		
Dışsal Doyum	Kesinlikle evet	22	3,52	0,86	6,774	0,000*
	Evet	105	3,15	0,61		
	Kararsızım	50	3,06	0,65		
	Hayır	123	3,14	0,69		
	Kesinlikle hayır	50	2,68	0,84		
Genel doyum	Kesinlikle evet	22	3,84	0,82	8,285	0,000*
	Evet	105	3,43	0,51		
	Kararsızım	50	3,38	0,60		
	Hayır	123	3,48	0,50		
	Kesinlikle hayır	50	3,06	0,68		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; haftalık boş zaman yeterliliği farklı öğretmenler arasında içsel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Haftalık boş zamanını fazlasıyla yeterli görenlerin içsel doyum düzeyi en yüksek iken (4,05) fazlasıyla yetersiz görenlerin en düşüktür (3,32).

Haftalık boş zaman yeterliliği farklı öğretmenler arasında dışsal doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Haftalık boş zamanını fazlasıyla yeterli görenlerin dışsal doyum düzeyi en yüksek iken (3,52) fazlasıyla yetersiz görenlerin en düşüktür (2,68).

Haftalık boş zaman yeterliliği farklı öğretmenler arasında genel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Haftalık boş zamanını fazlasıyla yeterli görenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (3,84) fazlasıyla yetersiz görenlerin en düşüktür (3,06).

Tablo 30.

Boş Zamanları Değerlendirmede Güçlük Çekme Durumunun İş Doyumu Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Boş zamanları değerlendirmekte güçlük çekme		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İçsel Doyum	Her zaman	32	3,15	0,77	17,978	0,000*
	Bazen	200	3,58	0,60		
	Hiçbir zaman	118	3,85	0,60		
Dışsal Doyum	Her zaman	32	2,73	0,90	6,142	0,002*
	Bazen	200	3,07	0,66		
	Hiçbir zaman	118	3,22	0,73		
Genel doyum	Her zaman	32	2,98	0,77	15,761	0,000*
	Bazen	200	3,38	0,55		
	Hiçbir zaman	118	3,60	0,54		

Yapılan anova testi sonuçlarına göre; Haftalık boş zaman değerlendirmede güçlük çekme durumu farklı öğretmenler arasında içsel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Boş zamanlarını değerlendirmede fazlasıyla güçlük çekmeyenlerin içsel doyum düzeyi en yüksek iken (3,85) fazlasıyla güçlük çekenlerin (3,15) en düşüktür.

Haftalık boş zaman değerlendirmede güçlük çekme durumu farklı öğretmenler arasında dışsal doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Boş zamanlarını değerlendirmede fazlasıyla güçlük çekmeyenlerin dışsal doyum düzeyi en yüksek iken (2,73) fazlasıyla güçlük çekenlerin (3,22) en düşüktür.

Haftalık boş zaman değerlendirmede güçlük çekme durumu farklı öğretmenler arasında genel doyum puanı bakımından istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Boş zamanlarını değerlendirmede fazlasıyla güçlük çekmeyenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (2,98) fazlasıyla güçlük çekenlerin (3,60) en düşüktür.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri ve bu faaliyetlerin iş doyumu arasındaki ilişkileri tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın yanında alt problemlere de cevaplar aranmıştır.

Araştırmalarda katılımcıların %46,9'u zorunlu ihtiyaçları dışında kendisine 1-3 saat kaldığını belirtmektedir. Yine katılımcıların %46,6'sı haftada sadece 1 gün tatil yaptığını belirtmektedir. Bu bilgiler ışığında sosyal bilgiler öğretmenlerin kendilerine kalan boş zaman yetersiz olduğu bulgusuna ulaşabilir.

Öğretmenlerin %57,1'i bazen, %9,1'i her zaman boş zamanlarını değerlendirmekte zorluk çektiğini belirtilmiştir. Bunun yanında boş zamana yönlendirmede en az etkili faktör %54 ile antrenör olmuşken, uzman kişilerin rehberliğinde boş zamanı gerçekleştirmek ise en az tercih edilen seçenektir. Bu bilgilerden yola çıkarak öğretmenlerin boş zamanı değerlendirmede rekreasyon ihtiyacının olduğunu söylenebilir.

Öğretmenlerin boş zaman etkinlikleri gerçekleştirmemesindeki nedenleri arasında ekonomik yetersizlikler başlarda yer almaktadır. Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmenlerini boş zamanlarını yakın çevresiyle, başta ailesi ve arkadaşları ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca öğretmenler boş zaman etkinlikleri gerçekleştirme amaçları arasında rahatlama ve iş yaşantısında uzaklaşmak başta gelmektedir. Buradan yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenleri genel anlamda boş zamanlarını kendilerine ekonomik yük getirmeyen, ailesi ve yakın çevresi ile daha çok rahatlamak ve iş yaşamının stresinden uzaklaşmak için gerçekleştirdikleri sonucunu çıkarabilir.

Erkek öğretmenlerin çoğunluğu zorunlu ihtiyaçları dışında kendisine 4-6 saat kaldığını belirtirken (%38,0) kadın öğretmenlerin çoğunluğu 1-3 saat kaldığını belirtmiştir. Buna rağmen haftalık boş zaman yeterliliğinde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu bilgiler ışığında erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş

zaman yeterlilik anlayışı ile kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman yeterlilikleri anlayışı arasında fark bulunmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmede fazlasıyla güçlük çekmeyenlerin içsel doyum düzeyi en yüksek iken (3,85) fazlasıyla güçlük çekenlerin (3,15) en düşüktür. Haftalık boş zamanını fazlasıyla yeterli görenlerin genel doyum düzeyi en yüksek iken (3,84) fazlasıyla yetersiz görenlerin en düşüktür (3,06). Araştırmada gelir düzeyinin artması ile boş zamanı değerlendirmede daha az zorluk yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında boş zamanını değerlendirmede daha az zorlananların iş doyum düzeyleri de daha yüksek çıkmıştır. O halde gelir durumu yüksek olan öğretmenlerin iş doyumlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşabilir

Öğretmenler mesleğe nasıl başladıysa aynı mesleki doyum ile mesleğine devam etmektedir. Görev süresi birkaç yıllık öğretmen ile 20 yıl ve üzeri öğretmenler arasında mesleki doyum düzeyleri arasında anlamlı istatistiki bir fark bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin en fazla tercih ettikleri boş zaman etkinlikleri arasında içkili yerlere gitmek, müzik ve koleksiyonla uğraşmak var iken, boş zamanlarında asla yapmam seçenekleri arasında da en az yapılan faaliyetler arasında yer almaktadır.

İş doyumunu ölçeğine “hiç memnun değilim” seçeneğinin başlarında %14’ü ve yaptığı iş karşısında aldığı övgünün yetersiz olması, %13’4’ü “işte ilerleme fırsatının olmaması” gelmektedir. Katılımcıların %21,1’ memnun değilim diyerek yine bu işte ilerleme imkânının olmamasından şikayetçidir. Bu bulgulardan yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmenlik mesleğinde kariyer basamakları sisteminin olmayışından kaynaklı sorunlar yaşadığını söylenebilir.

5.2. Öneriler

1. Yapılacak benzer bir çalışma daha fazla katılımcı ile yapılabilir.
2. Nitel bir çalışma ile sosyal bilgiler öğretmenlerin boş zaman algısının tespiti yapılabilir.
3. Çalışma farklı branş öğretmenlerine uygulanarak, branş öğretmenleri arasındaki farka bakılabilir.
4. Araştırmada elde edilen bulguya göre boş zamanlarını değerlendirme de zorluk çekmeyen sosyal bilgiler öğretmenlerin mesleki genel doyum puanı daha yüksek çıkmıştır (2,98). Buradan yola çıkarak ayrı bir araştırmada; mesleki doyumunu mu boş zaman değerlendirmeyi etkilemekte, yoksa boş zamanı etkili kullanmak mı mesleki doyumunu etkilemekte” sorusuna cevap aranabilir.
5. Araştırmaya göre öğretmenlerin yarıya yakını boş zamanlarını evde geçirmektedirler. Bunun yanında insanlar buldukları çevrelere göre boş zaman faaliyetlerinde şekillendirmektedir. Bu yüzden şehirlerimizde kaliteli rekreasyon alanları, sosyo-kültürel faaliyetlerin artırması gerekmektedir.
6. Öğretmenlerin gelir düzeyleri ile boş zaman değerlendirmede zorluk çekmeleri arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Öğretmenlerin boş zaman faaliyetlerinde zorlanmaması ve istediği gibi farklı etkinliklere katılması gelir düzeylerindeki artışa bağlıdır. Bu yüzden gelecek nesilleri yetiştiren ve onlara her yönü ile örnek olan öğretmenlerin gelirlerindeki artış tüm topluma olumlu yönde yansıtacağı düşünülmektedir.
7. Araştırmada elde edilen bulgularda öğretmenler boş zaman faaliyetleri seçmede zorlanmaktadır. Yapılan bir başka araştırmada öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmede neden zorlandıkları araştırılabilir.
8. Araştırmada hane geliri ile mesleki doyum düzeyleri arasında pozitif ilişki vardır. Bu yüzden öğretmenlerin maaşlarında yapılan iyileştirme mesleki doyuma pozitif yönde katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Adiloğulları, İ. (2007). *Bodrum ve Kuşadası'ndaki beş yıldızlı otellerde kalan turistlerin rekreasyonel sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Ağaoğlu, Y. S. (2002). *Türkiye'deki üniversitelerin rekreasyon programlarının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, OMÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Akten, M. (2003). Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, *Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2*, ISSN: 1302-7085, s.115-132.
- Akten, M. (2003). Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, *Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2*, ISSN: 1302-7085, s.115-132.
- Altunay, B. R. (2015). *Ankara ili Keçiören ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ardahan, F. (2003). *Küçük ve orta boy işletme yöneticileri için zaman yönetimi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Yayın No:59.
- Ardahan, F. ve Turgut, T. (2013). Rekreatif olarak balıkçılık ve kara avcılığı ile uğraşanların profilleri: Bu bireylerin avlanma bilinç düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre karşılaştırılması. *International Journal of Human Sciences*, Cilt: 10, Sayı:2, ISSN: 1303-5135, s.338-355.

Ardahan, F., Turgut, T. ve Kaplan Kalkan, A. (2016). *Her Yönüyle Rekreasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Aslan, N. (2005). *Öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimi, öğretmen yetiştiren kurumlarda karşılaştırmalı bir araştırma*. (2. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Aslan, A. K. ve Aslan, L. N. (2001). Boş zaman değerlendirmede çevre faktörü. *Ege Eğitim Dergisi (1)* s.1-12.

Avcı, T. (2009). *Muğla İli Milli Eğitim Müdürlüğü'nde görev yapan öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Ayan, N. (2009). *Sakarya emniyet müdürlüğü il merkezinde görevli polis memurlarının serbest zaman değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aydın, S. (2000). Zamanı kuşatanlar. *Semerkant Dergisi*, Sayı 13, S 9-1.

Aytaç, Ö. (2002). Boş zaman üzerine kuramsal yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science* Cilt: 12, Sayı: 1, Elâzığ, s.231-260.

Aytaç, Ö. (2004). Kapitalizm ve hegemonya ilişkileri bağlamında boş zaman. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 28, No:2, Aralık 2004, s.115-138.

Aytaç, Y. (2018). Endüstri 4.0 ve akıllı fabrikalar. *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 22 (2), 2018, s.546-556.

Balcı, A. (2000). *Sosyal bilimlerde araştırma, yöntem teknik ve ilkeler* (3.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Balcı, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), s.11-18.

Başaran, Z. (2016). Alternatif eğitim olarak rekreasyon. Karaküçük, S. (Ed.), *Rekreasyon bilimi* (s 393-428). Ankara: Gazi Kitapevi.

Başkan, A. H. (2012). *Farklı kültürlerde boş zaman davranışları: Ermeniler örnelemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Baycan, A. (1985) *An Analysis of the several aspects of job satisfaction between different occupational groups*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bedir, F. (2016). *Boş zaman (rekreasyonel) aktivitelerinin stresin üstesinden gelebilme rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Binarbaşı, S. (2006). *Kütahya ilinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Binbaşıoğlu, H. ve Tuna, H. (2014). Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarına yönelik tutumları: Doğu Anadolu Bölgesindeki myo öğrencilerine yönelik bir araştırma, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt: 5 Sayı:2.

- Bozkurt, G. (1992). Sosyal zamanlar kalkınmada anahtar. *Verimlilik Dergisi MPM Yayınları*, Sayı, 40, İstanbul, s.7.
- Ceylan, M. (2009). *Rekreasyonel uçurtma sörfü ve rüzgâr sörfü yapan bireylerin atılganlık, tükenmişlik, depresyon, öfke, sosyopat ve otonomi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Çetinbaş, N. R. (2009). *Sivas İli Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerine boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, s.36-48.
- Demirtaş, H. ve Özer, N. (2007). Öğretmen adaylarının zaman yönetimi becerileri ile akademik başarısı arasındaki ilişki. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, İnönü Üniversitesi, Cilt:2, Sayı:1.
- Demiray, U. (1987). *Açık öğretim fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dirlik, R. (2016). *Açık alan rekreasyon faaliyetlerinin yaşam doyumuna etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Donuk, B. (2005). *Spor yöneticiliği ve istihdam alanları* (1.Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Erdemli, A. (2002). *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*. İstanbul: E Yayınları.

Erdoğan, M. (2012). *Boş zaman etkinliği yapan ve yapmayan üniversite sınavına hazırlanan 12. sınıf öğrencilerin test başarı ve kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erken, K. (2008). *Öğretmenlerin serbest zamanlarında spor faaliyetlerine katılmalarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Erol, Ö. P., Belgin A. ve Cansever N. A. (2017). Sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıkları: *İzmir Örneği Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Iss 38, s.457-480.

Eroler, M. (2015). *Resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eryaşar, M. S. (2007). *Bireylerin serbest zamanlarını değerlendirme faaliyetlerinin aile ekonomisine katkısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gedik, N. (1985). Gençliğin boş zamanları değerlendirme sorunları. *Türk Hemşireler Dergisi*, XXXV, 2, s.33-38.

- Gelen, N.K. ve Hergüner, G. (2007). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerinin incelenmesi (Sakarya İli örneği), *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı:1.
- Güçlü, M. (2013). Gençlik döneminde boş zaman faaliyetlerinin yeri ve önemi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt.1, s.158-170.
- Gülbahçe, Ö. (1996). *Boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları (Türkiye Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güler, Ş. (1978). *Turizm sosyolojisi*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yayını.
- Gümüş, H. (2012). *Fiziksel aktivite için park ve rekreasyon alanlarına gelen kullanıcıların mekân seçimini ve fiziksel aktiviteye katılımını etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngörmüş, H. A. (2004). *Milletvekillerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Güven, M., Yeşil, S. (2011), İşletmelerde Zaman Yönetimi, İ. Bakan (Ed) 2. Baskı, *Çağdaş Yönetim Yaklaşımları İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar*, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). Boş Zaman ve Rekreasyon Kavramlarının Analizi. İçinde A. Gökdeniz, (Ed.). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi: Örnek Animasyon Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hazar, A. (1999). *Turizm işletmelerinde animasyon: rekreasyon, animasyon teorisi ve uygulamalı animasyon teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve animasyon*, (2. Baskı). Ankara: Detay Yayınları.
- İlban, O. ve Özcan, K. (2005). Demografik Özelliklerine Göre Boş Zaman Değerlendirme Tercihleri ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 19(1), s.49–57.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi- Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayını.
- Kalın, F. (2005). *Felsefe ve bilim ışığında Kur'an'da zaman kavramı*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Kalkan, A. (2012). *Açık alan rekreasyonu, doğa sporları yapan bireylerin bu sporları yapma nedenleri: Antalya örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*. (6 Baskı.). Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (2016). Boş zaman tarihi. Karaküçük, S. (Ed.), *Rekreasyon bilimi* (s 1-42). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karakullukçu, Ö. F. (2009). *Adalet Bakanlığı çalışanlarının eğitim düzeylerine göre boş zaman değerlendirme alışkanlıkları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaoğlan A. D. (2006). *Üst düzey yöneticilerin zaman yönetimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (5. Basım.). Ankara: 3A Araştırma ve Eğitim Danışmanlık Ltd.

Kaya, K., Tural, Y. (2005). Öğretmenlerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumları. *Süleyman Demirel Üniversitesi iktisadi ve idari Bilimler Fakültesi*, 2 (10), s.271–289.

Kaya, S. (2003). *Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi ve etkinliklerin sosyalleşmeye etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kesim, Ü. (2016). İş Yeri Rekreasyonu. Karaküçük, S. (Ed.), *Rekreasyon bilimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme* (4.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Köktaş, Ş. (2004). *Rekreasyon “Boş Zamanı Değerlendirme”*.(3.Baskı) Ankara: Nobel Yayınları.

Kuvan, Y. (1993). *Yönetici kesiminde rekreasyon kavramının algılanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Küçüktopuzlu, K.F., Gözek K. ve Uğurlu A. (2003). Boş zaman rekreasyon ilişkisi ve üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerini değerlendirmeye yönelik bir araştırma”, I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu (21-22 Mayıs 2003), Bildiriler Kitabı, (Editör: Tekin Çolakoğlu, E. Esra Erturan), 33-45, Ankara, 2003

- Mansuroğlu S. (2002). Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekân rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Vol.15, No.2, s.53-62.*
- Mersinli, D. (2009). *Yerel yönetimlerde spora yönelik rekreasyon hizmetleri ve büyükşehir belediyelerinin rekreasyonel faaliyetlere olan yaklaşımlarının değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Metin, S. N. (2016). *Emniyet müdürlüğünde çalışan polis memurların serbest zaman değerlendirilmesinin araştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Sakarya.
- Müderrişoğlu H. ve Uzun S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Vol. A, No.2, 108–121.*
- Omay, U. (2008). Boş zamanın manipölasyonu ve çalışma iş gücü. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi Cilt:10 Sayı:3, Temmuz 2008, ISSN: 122 -147*
- Öçalan M., Öcal L, Z.A. ve Yörübulut, S. (2013). Kırıkkale il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 8, s.58-68.*
- Örücü, E. ve Boz, H. (2014). Konaklama işletmelerinde işe alıştırma eğitiminin örgütsel bağlılığa etkisi. Celal Bayar Üniversitesi, *Yönetim Ve Ekonomi Yıl:2014 Cilt:21 Sayı:1.*
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi. 5 baskı.* Eskişehir: Kaan Kitabevi.

- Özgen, H. ve Doğan, S. (1997). Zaman yönetiminde yeni yönetim ve organizasyon yaklaşımları. *Standard Dergisi*, Yıl: 36, Sayı: 425, Sayfa:136-145.
- Özçelik, Z. (2017). *Çalışanların mesai içi ve dışı boş zaman davranışlarının iş performansı ve ruhsal sağlık üzerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Pala, A. (2012). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının ve mesleki doyumlarının tespiti ve incelenmesi (İstanbul- Pendik örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe Sözlük*, (2. Baskı.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sabuncuoğlu, Z ve Tüz, M. (1998). *Örgütsel Psikoloji*, Bursa: Alfa Yayınları.
- Sener, S, ve Eevli, B. (2017) Endüstri 4.0’da yeni iş kolları ve yüksek öğrenim. *Mühendis Beyinler Dergisi*, Cilt I, Sayı.2, ISSN: 2528 – 9802 s. 25-37.
- Sevil, T. (2015). *Terapatik rekreasyonel aktivitelere katılımın yaşlıların algıladıkları boş zaman tatmini, yaşam tatmini ve yaşam kalitesine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sevil, L, T., Şimşek, K.Y., Katırcı, H., Çelik, V. O. ve Çeliksoy, M. A. (2012). “Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi”, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2497, *Açık öğretim Fakültesi Yayını* No: 1468. Kocaekşi, S. (Ed), Eskişehir, s.:3,14,21,155.

- Soyer, F. ve Can, Y. (21-22 Mayıs, 2003). Üniversite öğrencilerinin boş zaman alışkanlıkları ve sportif eğilimlerinin mesleki yönelişlerine göre karşılaştırılması. I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumunda Sunuldu, Ankara, 102-120.
- Şahin H. M. (2002). Beden Eğitimi ve Sporda Temel Kavramlar sportif-tıbbi sosyal terimler sözlüğü, *Gaziantepspor Kulübü Yayınları. Yayın No:1*, s. 86-342.
- Şimşek, M. Ş. (1999). *Yönetim ve organizasyon*. 5.Baskı. Ankara: Nobel Yay, s.194-195.
- Tatlıdil, E. (1993). Kent Kültürü ve Boş Zaman Değerlendirme I. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildirileri, İzmir E.Ü. Ed. Fak. Sosyoloji Böl. Ve Sosyoloji Derneği.
- Taş, H. Y. (2018). Dördüncü sanayi devrimi'nin (endüstri 4.0) çalışma hayatına ve istihdama muhtemel etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Yıl:8, Cilt:9, Sayı:16, 2018, s.1817-1836.
- Tekin, A. (2016). Serbest zaman bağlamında oyun teoremi. Karaküçük, S. (Ed.), *Rekreasyon bilimi* (s 43-66). Ankara: Gazi Kitapevi.
- Tel, M. (2007). *Öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Doğu Anadolu örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tezcan, M. (1992). Toplumsal Değişme ve Spor, Ankara Üniversitesi, *Eğitimi Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 2, 1992, s.617-623.
- Tezcan, M. (1993). *Boş zaman sosyolojisi*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaa.
- Tezcan, M. (1994). *Boş zamanların değerlendirilmesi sosyolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi.

Topakkaya, A. (2013). *Felsefe, din ve kültürde zaman*, 1.baskı. Ankara: Pradikma yayıncılık.

Toskay, T. (1993). *Turizm, turizm olaylarına genel yaklaşım*. İstanbul: Ders Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2018). <http://www.tdk.gov.tr> adresinden 20 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.

Türkiye istatistik kurumu hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden 09/03/2018 tarihinde alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu Zaman Kullanım İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=7&KITAP_ID=138 adresinden 19/03/2018 tarihinde alınmıştır.

Ünver, Ö. (1986). *12-14 Yaş Grubu Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları*. Ankara: MEGSB Yayınları.

Üstünova, K. (2004). Türkçede zaman kavramı ve işlenişi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2005/2) s. 9, s.187-201.

Yarcan, Ş. (1993). *Seyahat yönetimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Yazıcıoğlu, M. (2010). *Boş zaman yönetimi ve reaktif faaliyetler: Memur emeklilerin reaktif faaliyetlerin analizine ilişkin bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yetim, A. (2011). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yılmaz, B. (1989). Boş zaman ve halk kütüphanesi: kavramsal bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği III. (4)*. 200-206.

Yörükoğlu, A. (1980). *Çocuk ruh sağlığı* (3.Baskı). Ankara: T.İ.B. Kültür Yayınları.

Zorba, E. (2008). Yasam ve egzersiz. *Gazi Haber Dergisi*, Eylül 2007 s.44-47.

Zorba, E ve Gönülateş, S. (2016). Herkes için spor, sağlıklı yaşam ve wellness. Karaküçük, S. (Ed.), *Rekreasyon bilimi (s 95-126)*. Ankara: Gazi Kitapevi.

EKLER

EK-1. Veri Toplama Aracı

ANKET

Saygıdeğer Zümrelerim:

Elinizde bulunan anket formu “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme etkinliklerinin belirlenmesi” amacıyla hazırlanmıştır. Bu sorulara vereceğiniz samimi yanıtlar, sadece araştırma için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu yüzden anketi yanıtlayacak bireylere herhangi bir yükümlülük getirmeyecektir. Ankete isim yazmanıza gerek yoktur. İlgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Boş Zaman: Bireyin çalışma zamanı dışında geriye kalan zaman dilimi.

Rekreasyon: İnsanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler (TDK).

Veli KUZU
Sosyal Bilgiler Eğitimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM 1

- 1- Cinsiyetiniz? Kadın Erkek
- 2- Yaşınız? 22-30 31-39 40-48 49-57 57 ve üzeri
- 3- Medeni haliniz? Evli Bekar
- 4- Evli iseniz çocuk sayınız ? Yok 1 2 3 4 ve üzeri

5- Eğitim durumlarınız?

Bireyler	İlköğretim	Lise	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora
Kendiniz						
6-Eşiniz						
7-Annemiz						
8-Babanız						

- 9- Eviniz ? Kira Kendinizin Lojman
- 10- Evinizin aylık geliri? 3000 ve altı 3001 – 4000 4001-5000
 5001-6000 6001 ve üzeri

11-Toplumun refah seviyesine göre kendi gelirinizi nerede görüyorsunuz?

- Çok Kötü Kötü Normal İyi Çok İyi

12- Öğretmenlik dışında başka bir gelir getirici işte çalışıyor musunuz?

- Çalışmıyorum Ara sıra çalışıyorum Çalışıyorum

13 – Eşinizin mesleği? .....

14 – İkametgah yeriniz? ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( ) Büyükşehir

15- Sürekli bir sağlık sorunuz var mı? ( ) Var ( ) Kısmen ( ) Yok

16- Görev yılınız? ( ) 5 ve altı ( ) 6-11 ( ) 12-17 ( ) 18-23 ( ) 24 ve üzeri

17- Haftada kaç saat derse giriyorsunuz? ( ) 15 ve altı ( ) 16-21 ( ) 22-30 ( ) 31-40
( ) 41 ve üzeri

18- Yetiştirme ve boş dersler dahil haftada kaç saat okulda duruyorsunuz?

( ) 15 ve altı ( ) 16-24 ( ) 25-35 ( ) 36-45 ( ) 46 ve üzeri

19- Mesai günlerinde, işteki geçirdiğiniz zaman ve uyuma, ulaşım, dinlenme yeme-içme vb. zorunlu ihtiyaçlarınız dışında size ne kadar zaman kalmaktadır?

( ) Hiç kalmıyor ( ) 1-3 saat ( ) 4-6 saat ( ) 7-9 saat ( ) 10 saat ve üzeri

20- Haftada kaç gün tatil yapıyorsunuz?

( ) Hiç yapmıyorum ( ) 1 gün ( ) 2 gün ( ) 3 gün ( ) 4 gün ve üzeri

21- Çocukluğunuzun geçtiği çevre ( ) Köy ( ) Kasaba ( ) İlçe ( ) İl ( ) Büyükşehir

22- Herhangi bir sivil toplum kuruluşlarına üyeliğiniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

23- Haftalık boş zamanınızın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

( ) Kesinlikle evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle hayır

24-Boş zamanlarınızı değerlendirmekte güçlük çekiyor musunuz?

( ) Her zaman ( ) Bazen ( ) Hiçbir zaman

BÖLÜM 2**MİNESOTA İŞ DOYUM ÖLÇEĞİ (MSQ)**

Aşağıda verilen maddeler işinizi farklı yönleriyle ele almaktadır. Kendinize "işimin bu yönünden ne kadar memnunum?" sorusunu sorunuz ve cevabınızı 1=Hiç memnun değilim, 2=Biraz memnunum, 3=Orta düzeyde memnunum, 4=Memnunum, 5=Çok memnunum biçiminde belirtiniz.

		1	2	3	4	5
1	Sürekli bir şeylerle meşgul olabilme imkânı					
2	Tek başına çalışma imkânı					
3	Zaman zaman farklı şeyler yapabilme imkânı					
4	Toplumda bir yer edinme imkânı					
5	Yöneticimin elemanlarına karşı davranış tarzı					
6	Yöneticimin karar verme konusundaki yeterliliği					
7	Vicdanıma ters düşmeyen şeyleri yapabilme imkânı					
8	Sürekli bir işe sahip olma imkânı					
9	Başkaları için bir şeyler yapabilme imkânı					
10	Başkalarına ne yapacaklarını söyleme imkânı					
11	Yeteneklerimi kullanabilme imkânı					
12	Firma politikasını uygulama imkânı					
13	Aldığım ücret					
14	Bu işte ilerleme imkânım					
15	Kendi kararımı verme özgürlüğü					
16	İş yaparken kendi yöntemlerimi deneme imkânı					
17	Çalışma koşulları					
18	Çalışma arkadaşlarımla birbiriyle anlaşması					
19	Yaptığım iyi bir iş karşılığında aldığım övgü					
20	İşimden elde ettiğim başarı duygusu					

BÖLÜM-3 BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİNİN TESPİTİ ANKETİ							Toplam Madde
Madde No	Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	Her zaman	Sıklıkla	Ara Sıra	Nadiren	Asla	
1	Kitap ve gazete okurum.						1
2	Müzik dinlerim.						2
3	TV izler, radyo dinlerim.						3
4	Sinema ve tiyatro izlerim.						4
5	Çarşı pazar gezer, alışveriş yaparım.						5
6	Açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif faaliyetler ve oyunlar (kayak, tırmanma, futbol, tenis, basketbol vb.) yaparım.						6
7	Beceri gerektiren el işleri ve sanatta uğraşırım.						7
8	Spor yarışmalarını izlerim.						8
9	Sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım.						9
10	Kahvehane, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim.						10
11	Bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım.						11
12	İçkili eğlence yerlerine giderim.						12
13	İnternette gezer, bilgisayar oyunu oynarım.						13
14	Arkadaş ziyaretlerine giderim.						14
15	İlmi ve kültürel faaliyetlere katılırım.						15
16	Gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunurum.						16
17	Bağ bahçe işleri ile uğraşırım.						17
18	Doğa gezileri, balık, avcılık gibi doğal aktivitelerde bulunurum.						18
19	Evde ve araçta bakım, onarım ve temizlik işi ile uğraşırım.						19
20	Koleksiyonum ile uğraşırım.						20
21	Piknik yaparım.						21
22	İlgi alanıma göre çeşitli araştırmalar yaparım.						22
23	Mesleğim için hazırlık yaparım.						23
24	Hiç bir şeyle uğraşmam, dinlenirim.						24
25	Ailem ve çocuklarımla ilgilenirim.						25
26	Telefon yada bilgisayarımın sosyal medyayı takip ederim						26
27	Ders çalışırım.						27
28	Buraya ekleme yapabilirsiniz.						28

BÖLÜM-4		Çok Önemli	Önemli	Orta	Az	Önemsiz	Toplam Madde
Yaptığınız Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri Nelerdir?							
1	En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için.						29
2	Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için.						30
4	Hayata daha mutlu bakmaya, endişelerden uzaklaşmaya yardımcı olur.						31
5	Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için.						32
6	Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için.						33
7	İşime faydası olduğu için.						34
8	Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç-gereçlerin yeterli olması.						35
9	Daha enerjik hissetmesi ve tembellikten uzaklaştırdığı için.						36
10	Aldığım eğitimin yönlendirilmesi.						37
11	Sağlığımı korumak yada kazanmak için.						38
12	Kişisel gelişimime faydası olduğu için.						39
14	Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için.						40
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli							
		Her zaman	Sıklıkla	Ara Sıra	Nadiren	Asla	Toplam Madde
1	Yalnız						41
2	Ailemle						42
3	Arkadaşlarımla						43
4	Öğrencilerimle						44
5	Uzman kişilerin rehberliğinde.						45
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri							
1	Ev						46
2	Okul						47
3	Spor tesisleri.						48
4	Oyun salonları.						49
5	Dernek, lokal, sendika vb. yerler						50
6	Açık ve kırsal alanlar.						51
7	İnternet-cafe						52
8	Kapalı salonlar.						53
9	Diğer (yazınız).....						54

Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi		Her zaman	Sıklıkla	Ara Sıra	Nadiren	Asla	Toplam Madde
1	Yazılı ve Görsel Basın(radyo,t.v,dergi,gazete,kitap,sinema,bilgisayar-internet)						55
2	Aile						56
3	Arkadaş						57
4	Okul						58
5	Kulüp						59
6	Antrenör						60
7	İhtiyaçlarım						61
8	Görev yapılan okulun serbest zamanları değerlendirecek imkanlara sahip olması.						62
9	İlin boş zamanları değerlendirmeye yönelik imkanlara sahip olması.						63
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler							
1	Dinlendirici buluyorum.						64
2	Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum.						65
3	İşime etkisi oluyor.						66
4	Eğitici buluyorum.						67
5	Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum.						68
6	Sağlığıma olumlu etki yapıyor.						69
7	Farklı yaşantılar buluyorum.						70
8	İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum, çevrem genişliyor.						71
9	Sosyal statü sağlıyor.						72
10	Kendime güven veriyor.						73
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri							
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam Madde
1	İş yaşamındaki yoğunluk.						74
2	Ekonomik yetersizlik.						75
3	Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağına dair bir bilgiye sahip değilim.						76
4	Aileme harcadığım zamanın boş zamanın büyük bir çoğunluğunu alması.						77
5	Zaman yetersizliği.						78
6	Sağlık sorunları.						79

EK-2. MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Sayı : 81576613/605.01/20103517

24.10.2018

Konu: Araştırma İzni

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

- İlgi: a) Uşak Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 12/10/2018 tarihli ve 58066181-100 sayılı yazısı
b) Millî Eğitim Bakanlığının 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 (2017/25) sayılı genelge

İlgi yazı (a) ile Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Veli KUZU'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerinin Belirlenmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında hazırladığı veri toplama aracının 81 il genelinde resmi ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanmasına yönelik araştırma izin talebi Genel Müdürlüğümüz tarafından incelenmiştir.

Denetimi il, ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılmış veri toplama aracının ilgi (b) genelge doğrultusunda uygulanmasına izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Anıl YILMAZ
Bakan a.
Genel Müdür V.

Ek: Veri Toplama Araçları (6 Sayfa)

EK-3. İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Veli KUZU
Kurumu / Üniversitesi	Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı ,Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı
Araştırma yapılacak iller	İzmir
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	İzmir İlinin Tüm İlçelerinde Bulunan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
Araştırmanın konusu	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerinin Belirlenmesi
Üniversite / Kurum onayı	---
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerinin Belirlenmesi (Tez Çalışması)
Veri toplama araçları	Öğretmen Anketi,Minesota İş Doyumu Ölçeği,Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerinin Tespiti Anketi
Görüş istenilecek Birim/Birimler	----
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
<p>İlgi: Milli Eğitim Bakanlığı'nın 22/08/2017 tarihli ve 3558626-10.06-e.12607291 sayılı Araştırma, yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Konulu, 2017/25 Sayılı Genelgesi.</p> <p>Genelge gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup, araştırmanın 2017-2018 öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumları yöneticilerinin uygun gördüğü şekli ile yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.</p>	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalef üyenin Adı ve Soyadı: ----	Gerekçesi; -----

KOMİSYON

04/05/2018

(Başkan)

İlker ERARSLAN
Müdür Yardımcısı
(Başkan)

Üye

Dr. Resul YAVUZ
Öğretmen
Üye

Üye

Nurdan MARAL
Öğretmen
Üye

Üye

Dilek ŞİRİNEL
Öğretmen
Üye

Üye

Selahattin ANIK
Öğretmen
Üye

EK-4. Uşak Üniversitesi Etik Kurulu İzni

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ

**SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI**

TOPLANTI SAYISI: 05**KARAR TARİHİ: 11.05.2018**

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi gereğince, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ali YILMAZ başkanlığında toplanarak gündem maddesinin görüşülmesine geçilmiştir.

KARAR 2018-39

Yüksek lisans öğrencisi Veli KUZU'nun Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL danışmanlığında yapmayı planladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetlerinin Belirlenmesi" başlıklı araştırmasının ve bu araştırma kapsamında uygulanacak yöntemlerin etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

No	Üyenin Adı Soyadı	İmza	No	Üyenin Adı Soyadı	İmza
1	Prof. Dr. Ali YILMAZ Başkan	İMZA	4	Prof. Dr. Lütfi ÖZAV Üye	İMZA
2	Prof. Dr. Suat ŞAHİNLER Başkan Yardımcısı	İMZA	5	Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN Üye	İMZA
3	Prof. Dr. Adem SEZER Üye	İMZA	6	Prof. Dr. Sadiye TUTSAK Üye	İMZA
7	Prof. Dr. Bilal SEZER Üye	İMZA		Av. Zakire BAYRAKTAR DÜZGÜN Raportör	İMZA

ASLI GİBİDİR

AV. ZAKİRE BAYRAKTAR